

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ
รายนามคณะวิทยากร
รายนามคณะผู้ช่วยวิจัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

**รายนามผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ**

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ทองแผ่	ประธานสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
2. ดร.เนติ เฉลยวาเรศ	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
3. อาจารย์บุญยานุช เจวียงหงส์	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
4. นางมณฑา วิเศษสิงห์	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านธารทองแดง สระบุรี
5. นางศรีวิภา สมัครการ	นักวิชาการ 8 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1

รายนามคณะวิทยากร

1. พระมหาปภังกรณ์ วชิรญาโณ น.ธ.เอก.,ป.ธ.3,พธ.บ.,ค.ม.
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
จังหวัดสระบุรี
2. พระใสว จูฑฒโม น.ธ.เอก.,พธ.บ.,ค.ม.
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอพระพุทธบาท
จังหวัดสระบุรี
3. พระสมาน มหาวีโร น.ธ.เอก.,พธ.บ.
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอพระพุทธบาท
จังหวัดสระบุรี

รายนามคณะผู้ช่วยวิจัย

1. พระมหาปัทมกรรณ์ วชิรญาโณ น.ธ.เอก.,ป.ธ.3,พธ.บ.,ค.ม.
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
จังหวัดสระบุรี
2. พระไสว จิตฺตมฺโม น.ธ.เอก.,พธ.บ.,ค.ม.
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอพระพุทธบาท
จังหวัดสระบุรี
3. นายอดิเรก เฉลียวฉลาด ตำแหน่งครู (คศ.1)
โรงเรียนเทศบาลพระพุทธบาท อำเภอพระพุทธบาท
จังหวัดสระบุรี
4. นางสาวปิยะรัตน์ แพรศรี ตำแหน่งครูปฏิบัติการสอน
โรงเรียนเทศบาลพระพุทธบาท อำเภอพระพุทธบาท
จังหวัดสระบุรี

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๔๒/๕๑

วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่

- สิ่งที่มาด้วย
๑. แบบสัมภาษณ์
  ๒. แบบวัดพฤติกรรมการความรับผิดชอบ
  ๓. แบบประเมินพฤติกรรมการความรับผิดชอบ
  ๔. แบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ
  ๕. หลักสูตรฉบับร่าง
  ๖. แผนกิจกรรมการฝึกอบรม

ด้วยพระสมาน ลีลาศ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อค่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใ้ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใส)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๔๓/๕๑

วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.เนติ เฉลยวาเรศ

- สิ่งที่มาด้วย
๑. แบบสัมภาษณ์
  ๒. แบบวัดพฤติกรรมการมีความรับผิดชอบ
  ๓. แบบประเมินพฤติกรรมการมีความรับผิดชอบ
  ๔. แบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ
  ๕. หลักสูตรฉบับร่าง
  ๖. แผนกิจกรรมการฝึกอบรม

ด้วยพระสมาน ลีลาศ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทรงศรี ดุ่นทอง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร์ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนไสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๔๔/๔๑

วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน อาจารย์บุญยานุช เจริญหงส์

- สิ่งที่มาด้วย
๑. แบบสัมภาษณ์
  ๒. แบบวัดพฤติกรรมการความรับผิดชอบ
  ๓. แบบประเมินพฤติกรรมการความรับผิดชอบ
  ๔. แบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ
  ๕. หลักสูตรฉบับร่าง
  ๖. แผนกิจกรรมการฝึกอบรม

ด้วยพระสมาน ลีลาศ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อค่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร้ขอกความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)
คณบดีคณะครุศาสตร์

ที่ ศธ ๐๕๔๙.๐๒/ ๓๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เรียน นางมณฑกา วิเศษสิงห์

สิ่งที่มาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์

๒. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ
๓. แบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ
๔. แบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ
๕. หลักสูตรฉบับร่าง
๖. แผนกิจกรรมการฝึกอบรม

ด้วยพระสมาน สีสาค นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อค่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)
คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะครุศาสตร์

โทร.๐-๓๖๕๑-๑๑๑๒ , ๐-๓๖๕๒-๒๖๐๗-๘ ทีดี ๕๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๕๒-๒๖๑๐

Email : education@tru.ac.th

ที่ ศธ ๐๕๔๙.๐๒๑ ๓๕๕๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เรียน นางศรีวิภา สัมครการ

- สิ่งที่มาด้วย
๑. แบบสัมภาษณ์
  ๒. แบบวัดพฤติกรรมการยอมรับผิดชอบ
  ๓. แบบประเมินพฤติกรรมการยอมรับผิดชอบ
  ๔. แบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ
  ๕. หลักสูตรฉบับร่าง
  ๖. แผนกิจกรรมการฝึกอบรม

ด้วยพระสมาน ลีลาศ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร้ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะครุศาสตร์

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒ , ๐-๓๖๔๒-๒๖๐๗-๙ ต่อ ๔๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

Email : education@tru.ac.th

ศษ ๐๕๔๙.๐๒/๑๑๓๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลพระพุทธรบาท

ด้วยพระสมาน ลีลาศ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โค้รขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ พระสมาน ลีลาศ ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนเทศบาลพระพุทธรบาท เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อให้โปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณเป็น อย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒ , ๐-๓๖๕๒-๒๖๐๗-๘ ต่อ ๔๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๕๒-๒๖๑๐

Email : education@tru.ac.th

ที่ ศธ ๐๕๔๙.๐๒/๑๒๒๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๖ กันยายน ๒๕๕๒

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลเมืองพระพุทธบาท

ด้วยพระสมาน ลีลาศ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนระหว่างการเก็บข้อมูล ซึ่งสถานศึกษาของท่านได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร้ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ พระสมาน ลีลาศ ดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๓๐ คน ในสังกัดของท่าน หวังอย่างยิ่งในความกรุณาและคงได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุญาตด้วยจักเป็นพระคุณอย่างสูง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใส)

คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ค

หลักสูตรฝึกอบรม

คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม
ด้านความรับผิดชอบ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

พระสมาน ลีลาศ
สาขาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คำนำ

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการจัดกิจกรรมในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น อันจะเป็นการพัฒนาเยาวชนให้มีความตระหนักในความเป็นคนดีมีความรับผิดชอบต่อสังคมต่อไป

ขอขอบคุณผู้ที่ให้การแนะนำในการสร้างหลักสูตรครั้งนี้ ทั้งในด้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร นักจิตวิทยา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน และด้านคุณธรรมจริยธรรม ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

พระสมาน สีลาศ

ผู้วิจัย

คำแนะนำการใช้หลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์ต้องการนำไปใช้ฝึกอบรมให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้นักเรียนพัฒนาตนเกิดคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเนื้อหาสาระทั้งหมดแบ่งเป็น 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ในแต่ละแผนประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมิน และมีตัวอย่างประกอบการบรรยายแต่ละแผน ดังนั้นการนำหลักสูตรไปใช้ ควรพิจารณาในรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อทำการฝึกอบรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้นำหลักสูตรนี้ไปใช้ควรศึกษารายละเอียดให้เข้าใจ
2. หากมีการนำหลักสูตรไปใช้ฝึกอบรมกับกลุ่มเป้าหมายอื่น ควรมีการปรับปรุง เพื่อให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ โดยศึกษาความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
3. ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมก่อนมีการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการฝึกอบรมอย่างเต็มที่
4. วิทยากรที่ให้การฝึกอบรม ควรเป็นวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรม มีเทคนิคการถ่ายทอดที่ดี มีความเป็นกันเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างเต็มที่

สารบัญ

หน้า

หลักสูตรฝึกอบรม

คำนำ

คำแนะนำการใช้หลักสูตร

สารบัญ

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

การรู้จักหน้าที่.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

ความซื่อสัตย์.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 3 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

ความอดทน.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 4 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

อิทธิบาท 4.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 5 ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

ความรับผิดชอบต่อครอบครัว.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 6 ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 7 ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

ความรับผิดชอบต่อเพื่อน.....

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความนำ

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 เขียนไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หรือมาตรา 7 ที่ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง หรือมาตรา 24 ที่บอกว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้...(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนรู้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นเพื่อใช้ฝึกอบรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีเนื้อหาสาระมุ่งเน้นให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรม มีความเข้าใจ และเกิดทักษะในการปฏิบัติตนที่ดีขึ้นเกี่ยวกับความรับผิดชอบของตนเองและผู้อื่น

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งทางด้านพฤติกรรมเพื่อให้มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ เกิดคุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตัวเองและผู้อื่น

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบและมีความตระหนักในการประพฤติปฏิบัติตนในด้านความรับผิดชอบ
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถนำหลักการประพฤติปฏิบัติด้านความรับผิดชอบไปดำเนินชีวิตต่อไป

ขอบข่ายเนื้อหาสาระ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง
  - การรู้จักหน้าที่
  - ความอดทน
  - ความซื่อสัตย์
  - อิทธิบาท 4
2. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือสังคม
  - ความรับผิดชอบต่อครอบครัว
  - ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน
  - ความรับผิดชอบต่อเพื่อน

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม

การฝึกอบรมใช้ระยะเวลาทั้งหมด 15 ชั่วโมง

วิธีการฝึกอบรม/กิจกรรม

1. บรรยาย
2. ใช้เกม
3. กรณีตัวอย่าง
4. ระดมสมอง วิเคราะห์
5. อภิปราย/ซักถาม

สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
2. โปรเจคเตอร์/จอฉาย
3. คอมพิวเตอร์,DVD-CD
4. Power Point

การวัดและการประเมินผล

ได้ดำเนินการวัดและประเมินผลเป็น 2 ระยะ คือการประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร ดังมีรายละเอียด

1. การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร โดยแบบสังเกต และโดยแบบวัดพฤติกรรม ต่อความรับผิดชอบ
2. การประเมินหลังการใช้หลักสูตร โดยวัดพฤติกรรมและแบบประเมินพฤติกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้
  - 2.1 วัดความรู้ความเข้าใจ โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ
  - 2.2 วัดทักษะการปฏิบัติ โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม
  - 2.3 ประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นหรือเจตคติต่อความรับผิดชอบ

ตาราง สรุปขอบข่าย หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ลำดับ ที่	ชื่อ กิจกรรม	เนื้อหาสาระ	เทคนิค	วิธีดำเนินการ	เวลา
1	เด็กดีรู้ หน้าที่	ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง	- ใช้เกม - กรณี ตัวอย่าง - การระดม สมอง วิเคราะห์ - การ อภิปรายกลุ่ม	1. ชื่นนำ - ใช้เกมนำเข้าสู่ บทเรียน บอกถึง วัตถุประสงค์และ อธิบายถึงการ ดำเนินกิจกรรมให้ นักเรียนทราบ	2 ชั่วโมง 30 นาที
2	ยอดคนต้อง อดทน	ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง		2. ชื่นดำเนินการ - การดำเนินการ โดยให้นักเรียนมี ส่วนร่วมแสดง ความคิดเห็น วิเคราะห์ และ อภิปราย กลุ่ม/ซักถาม	2 ชั่วโมง
3	ชื่อสัตย์มีด ใจ	ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง		3. ชื่นสรุป - นักเรียนช่วยกัน สรุปถึงผลของ กิจกรรมในแต่ละ ครั้งว่ามีผลดีและ ผลเสียอย่างไร ตลอดถึงวิธีการ แก้ไขปัญหานั้น ก่อให้เกิดประ โยชน์ต่อผู้ปฏิบัติ	2 ชั่วโมง
4	รักตนต้อง พัฒนา	ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง			2 ชั่วโมง
5	รักแท้ดูแล ได้	ความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว			2 ชั่วโมง 30 นาที
6	ศิษย์ดีที่ เคารพ	ความรับผิดชอบ ต่อโรงเรียน			2 ชั่วโมง
7	เพื่อนแท้ ต้องดูแลกัน	ความรับผิดชอบ ต่อเพื่อน			2 ชั่วโมง

หัวข้อและเนื้อหาสาระ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง (2 ชั่วโมง 30 นาที)

เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความตระหนักในการทำหน้าที่ของตนเอง และเห็นความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ หรือได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติด้วยความเอาใจใส่ ตั้งใจ ต่อหน้าที่การงาน และการศึกษาเล่าเรียน

2. ความรับผิดชอบต่อตนเอง (2 ชั่วโมง)

กิจกรรมมุ่งเน้นให้เกิดความอดทน และฝึกคิดสร้างควมมีวินัยด้วยความอดทนในการทำหน้าที่ของตนเอง ที่จะทำให้เห็นคุณค่าของความอดทน ซึ่งความอดทนนั้นสามารถทำให้การทํากิจการงาน หรือการศึกษาเล่าเรียนสำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ เป็นอย่างดี

3. ความรับผิดชอบต่อตนเอง (2 ชั่วโมง)

เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความตระหนักในการซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ต่อการศึกษาเล่าเรียนของตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง อันจะทำให้เกิดความไว้วางใจจากผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติเองและส่วนรวมได้

4. ความรับผิดชอบต่อตนเอง (2 ชั่วโมง)

เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความตระหนักในการปรับปรุงตนเอง ให้เกิดความคิดที่จะฝึกตนให้เกิดความขยันหมั่นเพียรขึ้น ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จต่อผู้พัฒนาปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ และเกิดผลสำเร็จในสิ่งที่ตนกระทำหรือปฏิบัติอยู่บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามความประสงค์ที่ตนเองตั้งใจไว้

5. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือผู้อื่น (2 ชั่วโมง 30 นาที)

เป็นกิจกรรมที่เน้นความตระหนักในหน้าที่ต่อผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ปกครองหรือบิดามารดา ที่จำเป็นต้องทำหน้าที่ต่อบุคคลเหล่านั้นด้วยความเต็มใจและยินดี และสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับภาวะของตนเอง ต่อผู้มีคุณด้วยความเอาใจใส่ในท่านเหล่านั้น ถูกต้องและเหมาะสม

6. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือผู้อื่น (2 ชั่วโมง)

เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ความตระหนักในความรับผิดชอบต่อโรงเรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของนักเรียน ที่ควรปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง ด้วยความเต็มใจ ต่อหน้าที่ของความเป็นนักเรียนด้วยความตั้งใจ และปฏิบัติตามสั่งสอนด้วยความเคารพ

7. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือผู้อื่น (2 ชั่วโมง)

เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ความตระหนักความสำคัญของการเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน และปฏิบัติตนเป็นเพื่อนที่ดีซึ่งกันและกัน อันก่อให้เกิดความสุขและความเรียบร้อยดีงามในสังคมได้ และสร้างอบอุ่นใจ การไว้วางใจต่อเพื่อนโดยส่วนรวม

ภาคผนวก ง
แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แผนกิจกรรมที่ 1

เรื่อง ความรับผิดชอบต่อตนเอง (เด็กดีรู้หน้าที่)

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง 30 นาที

สาระสำคัญ

ความรับผิดชอบ มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน เพราะความรับผิดชอบเป็นลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงการเอาใจใส่ ตั้งใจ ต่อหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียน และการเป็นอยู่ของตนเอง ตลอดจนถึงสังคมได้เป็นอย่างดี

จุดประสงค์

1. นักเรียนเห็นความสำคัญของการทำหน้าที่ ของนักเรียน
2. นักเรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง

เนื้อหาสาระ

ความรับผิดชอบต่อตนเอง (เด็กดีรู้หน้าที่)

- การรู้หน้าที่ของตัวเอง

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรกล่าวทักทายและแนะนำตัวกับนักเรียน และบอกถึงวัตถุประสงค์ในการอบรมในครั้งนี้ และทำพิธีมอบตนเป็นลูกศิษย์

2. วิทยากรพูดคุยกับนักเรียน แล้วก็เล่นเกมวันเกิดกับอุปนิสัย

3. ให้ชมสื่อประกอบคำบรรยายจาก โปรเจคเตอร์/จอฉาย ชะม้อยหอยเหล็ก

4. ให้ตัวแทนนักเรียน 3-4 คน ออกมาสรุปความรู้สึกหรือข้อคิดที่ได้จากการชมสื่อ

ทั้ง 2 เรื่อง

5. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน แจกใบงานและใบความรู้

6. นักเรียนอ่านเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบ เรื่องหน้าที่ของไก่ และสนทนาถึงเรื่องที่ว่า ใครมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเอง และไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่

7. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ภายในกลุ่ม ถึงความสำคัญ และลักษณะของความรับผิดชอบ ผลดีของความรับผิดชอบ และผลเสียของความไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของไก่ พร้อมทั้งวิธีการใดที่จะทำให้เกิดความรับผิดชอบ และบันทึกลงในใบงาน

8. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าห้องอบรม ตามประเด็นที่กำหนด

9. ให้ตัวแทนนักเรียน 2-3 คน สรุปความสำคัญ และลักษณะของคนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และผลเสียของการไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่

10. วิทยากรกล่าวสรุปหลังจากนักเรียนกล่าวสรุปอีกครั้ง โดยกล่าวสรุปว่า “หน้าที่นั้น หมายถึงสิ่งที่ต้องทำ หรือกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่จำเป็นต้องทำ เช่น ชาวนาก็มีหน้าที่ทำนา

และหน้าที่ของคนก็มีเพียงสองอย่างเท่านั้นคือ “หน้าที่ต้องทำแก่ตนเองอย่างหนึ่ง และ หน้าที่ต้องทำให้แก่คนอื่นอีกอย่างหนึ่ง”

11. ให้นักเรียนนั่งสมาธิโดยวิทยากรกล่าวนำให้ทบทวนตนเองว่าตนเองได้เรียนรู้หรือข้อคิดอะไรจากกิจกรรมในวันนี้ พร้อมทั้งทบทวนตนเองว่ายังมีข้อบกพร่องต่อหน้าที่ยังอย่างไร พร้อมอธิษฐานจิตว่าจะปรับปรุงตนเองอย่างไรและทำได้ดังตั้งใจไว้

12. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนทบทวนตนเองหรือประเมินตนเองว่า มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด มีวิธีกำหนดปรับปรุงตนเองอย่างไร ลงในแบบที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอในสัปดาห์ต่อไป

สื่อแหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบกิจกรรม
3. โปรเจคเตอร์/จอฉาย
4. เอกสารประกอบคำบรรยาย

การวัดและการประเมิน

เรื่อง/ประเด็นการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	วิธีการประเมิน
1.เห็นความสำคัญของการทำหน้าที่ของนักเรียนเอง 2.นักเรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง	แบบประเมินตนเอง	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง

บันทึกหลังการอบรม

1. ผลการอบรม.....
.....
.....
2. ปัญหา/อุปสรรค.....
.....
.....
3. ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข.....
.....
.....

ใบความรู้ เรื่อง หน้าที่ของไก่

.....

ณ ชายป่าแห่งหนึ่งดอนเข้าตรู ไก่ตัวหนึ่งกำลังขันปลุกสัตว์ต่างๆ ให้ตื่น “เอ๊ก อี เอ๊ก เอ๊กๆ” สิ่งมีชีวิตต่างๆ เช่น สิงโต นก ม้า แมว ฯลฯ ต่างก็ตื่นขึ้นมาทำหน้าที่ของตนเอง แต่พอทำทุกวันก็รู้สึกเบื่อ คิดว่าหน้าที่ของตนเองไม่เห็นสำคัญเลย ไก่อยากทำหน้าที่ของคนอื่นบ้าง จึงเดินไปเรื่อยๆ พบกับม้ากำลังทำหน้าที่ส่งสัตว์ที่เดินทางไปไหนไกลๆ ให้มาขึ้นบนหลังม้า ไก่พูดกับม้าว่า “พี่ม้าครับ ผมอยากทำหน้าที่แทนครับ” ม้าตอบตกลง

ขณะนั้นเองหมูอ้วนก็เดินมาหาม้า เพื่อจะให้พาไปตลาด ไก่อาสาทำหน้าที่แทนม้า แต่หมูมีน้ำหนักมากทำให้ไก่เหนื่อยมาก ไม่สามารถพาหมูไปถึงตลาดได้ ไก่พูดว่า “พี่หมูครับ ให้พี่ม้าพาไปเถอะนะผมไม่ไหวแล้ว” แหกๆๆ ไก่เดินมาหางานใหม่ที่คิดว่าสำคัญกว่างานขันปลุกคน, สัตว์ให้ตื่นในตอนเช้า ไก่เห็นเต่าตัวหนึ่งกำลังว่ายน้ำอยู่ ก็อยากทำอย่างเต่าบ้าง จึงกระโดดลงไปว่ายน้ำอย่างเต่า จนไก่เปียกแล้วจมน้ำ เต่าจึงช่วยไก่ให้ขึ้นจากน้ำ ไก่รำพึงกับตนเองว่า “งานว่ายน้ำคงไม่เหมาะสำหรับเราหรอกนะ” แล้วไก่ก็เดินต่อไปอีก นกฮูกตัวหนึ่งกำลังทำหน้าที่เป็นยามอยู่บนต้นไม้ ไก่พูดกับนกฮูกว่า “พี่นกฮูกครับ ผมขอทำหน้าที่เป็นยามแทนพี่นกฮูกนะครับ” นกฮูกตอบตกลง แล้วไก่ก็ลี้มคาคอยสอดส่องระมัดระวังภัยให้กับสัตว์น้อยใหญ่ในป่าแห่งนั้น ไก่ทั้งเหนื่อยและเปลี้ย จึงเผลอหลับไปโดยไม่รู้ตัวจนกระทั่งสายของวันใหม่ ลูกนกร้อง “จิบๆๆ” ระเบ็งเซ็งแซ่เพราะความหิวอาหาร ทำให้แม่มกตื่นด้วยความตกใจ จึงร้องตะโกนบอกเพื่อนๆ เช่น สิงโต ม้า หมู ลิง ฯลฯ สัตว์ต่างๆตื่นด้วยความตกใจ ม้าไม่ได้ทำหน้าที่ส่งสัตว์ แม่มกไม่ได้ออกไปหาอาหารให้ลูกนก แม่มกตัวหนึ่งยังไม่ได้ไปหาอาหารไว้ให้ลูก ผึ้งก็ไม่ได้ไปดูดน้ำหวานจากดอกไม้ ฯลฯ สัตว์ต่างๆ สงสัยว่า วันนี้ทำไมพวกคนต่างตื่นสาย สิงโต พูดว่า “วันนี้ทำไมเราไม่ได้ยินเสียงไก่ขันเลย” สัตว์ต่างๆ จึงหันไปถามไก่ ไก่ตกใจจึงเล่าความจริงให้เพื่อนๆ ฟังว่า ตนคิดว่าหน้าที่ไก่ไม่สำคัญ จึงเปลี่ยนหน้าที่ใหม่ ไม่คิดว่าจะทำให้สัตว์ต่างๆ เตือดร้อนกันไปหมด สิงโตพูดว่า “หน้าที่ของแต่ละคนนั้นสำคัญหมดหน้าที่ไก่ก็สำคัญ เพราะถ้าไก่ไม่ขัน สัตว์อื่นๆ ก็จะไม่ตื่น” เมื่อไก่อคิดว่าหน้าที่ของตนนั้นก็สำคัญ จึงยิ้มดีใจและสัญญาว่าต่อไปจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด.

.....

ใบกิจกรรม

เมื่ออ่านเรื่อง หน้าที่ของไก่ แล้ว ให้นักเรียนร่วมกลุ่มกัน อภิปรายแสดงความคิดเห็น ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ในเรื่องสัตว์ประเภทใดที่ทำหน้าที่ของตัวเองบกพร่อง หรือไม่ทำตามหน้าที่

.....

.....

.....

2. สัตว์ประเภทใดบ้างที่ทำหน้าที่ของตัวเองได้ดี

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าถ้าคนเราไม่ทำหน้าที่ของตัวเอง จะทำให้เกิดปัญหาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

4. ถ้าทุกคนทำหน้าที่ของตัวเองสมบูรณ์ได้ดี จะเกิดผลดีอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. มีวิธีการใดบ้างที่สามารถทำให้คนเราเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ได้บ้าง

.....

.....

.....

.....

เอกสารประกอบคำบรรยาย (กิจกรรมที่ 1)

.....

คำว่า **หน้าที่** นั้น หมายถึงสิ่งที่ต้องทำ หรือธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่จำเป็นต้องทำ เช่น ชาวเขาก็มีหน้าที่ต้องทำนา พ่อค้ามีหน้าที่ต้องค้าขาย ครูต้องมีหน้าที่สอนหนังสือ นักเรียนมีหน้าที่เรียนหนังสือ เป็นต้น หากจะชี้แจงในที่นี้ก็มากเหลือที่จะกล่าวได้โดยสิ้นเชิง แต่ถ้ารวบรวมกล่าวให้สั้นแล้ว หน้าที่ของคนก็มีอยู่เพียงสองอย่างเท่านั้นคือ..

หน้าที่ที่ต้องทำแก่ตนเองอย่างหนึ่ง และ

หน้าที่ที่ต้องทำให้แก่คนอื่นอีกอย่างหนึ่ง

หน้าที่ที่ต้องทำแก่ตนเอง ในฐานะที่เกิดมาเป็นคนนั้นเบื้องต้นต้องพยายามสร้างตนให้มีหลักฐาน หลักแหล่ง สมกับที่เกิดมาในโลกนี้ให้ได้ โดยบำเพ็ญคุณธรรม 4 ข้อ คือ

1. **ขยันหา** มีความอดทนขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนหรือทำการงานทุกอย่าง ในทางที่ชอบ พยายามอดทนต่อความยากลำบาก ไม่ย่อท้อต่อความหนาวและความร้อน เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยสำคัญในการเป็นอยู่ของคนในปัจจุบันนี้ งวดเว้นการงานทางทุจริตทุกชนิด แม้จะเป็นงานที่ได้เงินง่าย ๆ ก็ไม่ยอมทำ

2. **รักษาดี** พยายามรักษาหน้าที่การงานไม่ให้เสื่อม หรือรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ โดยชอบนั้น ไม่ใช่จ่ายอะไรโดยไม่จำเป็น โดยยึดหลักภาษิตว่า "ห้ามมาหาเก็บ" ไม่ใช่ทำมาหากินเท่านั้น รักษาทรัพย์ให้พ้นจากราษฎกัย โจรภัย อัคคีภัย และอุทกภัย เป็นต้น

3. **มีกัลยาณมิตร** คบแต่คนดีหรือบัณฑิตเป็นมิตร แล้วทำตามอย่างท่าน ไม่คบคนชั่วหรือคนพาลเป็นอันขาดตามภาษิตที่ว่า "คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล"

4. **ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท** พยายามเลี้ยงชีพโดยสมควรแก่ฐานะ โดยไม่ให้ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายเกินพอดี หรือผิดเคืองจนเกินไป เวลาที่ตนเองมีรายได้ก็น้อย ก็ต้องรู้จักมัธยัสถ์ พยายามใช้จ่ายเลี้ยงชีพอย่างง่าย ๆ ให้สมควรกับรายได้ของตนไม่ให้เกินรายได้

อันคุณธรรมสี่ข้อนี้ย่อมเป็นที่รับรองได้ว่า หากคนใดประพฤติได้สมบูรณ์แล้ว ย่อมกระทำการที่ตนต้องการให้สำเร็จได้ในปัจจุบันทันตาเห็น

หน้าที่ที่ต้องทำให้แก่คนอื่น นั้นได้แก่ การไม่กระทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพราะตัวเรา และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย ทั้งกายและใจ โดยยึดมั่นในคุณธรรม 4 ประการ (พรหมวิหาร 4) คือ

1. **มีเมตตา** ให้ความเห็นใจ
2. **มีกรุณา** ให้ความช่วยเหลือ
3. **มีมุทิตา** ให้ความยินดี
4. **มีอุเบกขา** ให้ความถูกต้องเป็นธรรม

โลกทุก ๆ วันนี่ที่เดือดร้อนหาความสุขไม่ได้ทั่วทุกหัวระแหงนั้น มิได้มีสาเหตุมาจาก
อย่างอื่นเลย เป็นเพราะทุกคนมิได้พยายามปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองเป็นส่วนใหญ่

ถ้าพิจารณาให้ลึกลงไปอีกว่าทำไมทุกคนจึงไม่ทำตามหน้าที่ของตนก็จะพบว่า เพราะ
ทุกคนล้วนเห็นแก่ตัวเท่านั้น ข้าพเจ้าขอวิงวอนว่า จงพยายามเห็นแก่ตัวให้เบาๆ ลงบ้างเถิดก็
จะเป็นกุศลแก่ตนเอง ประเทศชาติ และพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ ตนเองก็จักอยู่เย็นเป็นสุขกับ
ชีวิตที่เหลืออยู่

จงพยายามทำตามหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ต้องรอว่าผู้อื่นจะทำตามหน้าที่ของเขา
หรือไม่ และหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งของคนเราก็คือ “ความไม่เห็นแก่ตัว”

มีสุภาษิตกล่าวไว้ว่าคิดว่า.....

“การให้ที่สูงส่ง คือการให้อภัย”

และ “การรับที่สูงส่ง คือการรับผิดชอบ”

.....

ที่มา : พระสุธรรมเมธี

(อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ วัดธรรมธิปไตย)

เกมวันเกิดกับอุปนิสัย

วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดและสร้างบรรยากาศกระชับมิตรภายในกลุ่ม 2. เพื่อชี้ให้เห็นถึงความคิดเห็นที่มีความเหมือนกันและความแตกต่างกันของคนในกลุ่ม 3. เพื่อชี้ให้เห็นว่าคนเรามักจะมองตนเองในแง่ดีเสมอ 4. เพื่อชี้ให้เห็นนิสัยใจคอของคนโดยส่วนใหญ่ และนิสัยตามวันเกิดแต่ละวันของเรา
จำนวนผู้เข้าร่วม	30 คน
อุปกรณ์	-
สถานที่	ในห้องฝึกอบรม
ระยะเวลา	10 – 15 นาที

วิธีดำเนินการ

1. ผู้นำกิจกรรมแบ่งกลุ่มตามวันเกิดตั้งแต่อาทิตย์ถึงเสาร์จะได้ 7 กลุ่ม
2. ให้แต่ละกลุ่มสรุปอุปนิสัยของคนวันเดียวกัน แล้วส่งตัวแทนแต่ละกลุ่มขึ้นมาสรุป
3. เมื่อสมาชิกสรุปเสร็จให้ผู้นำกิจกรรมสรุปตามวัตถุประสงค์
4. ผู้นำกิจกรรมบรรยายถึงหลักโหราศาสตร์ ได้พยากรณ์อุปนิสัยของคนไว้เพื่อรักษาส่วนตัวไว้และปรับปรุงส่วนที่บกพร่องของตนเอง

เฉลยทายวันเกิดกับอุปนิสัย

วันอาทิตย์ 1 ทายยศ ทายศักดิ์ ทายอาทิตย์

ทายว่ารูปงาม น้ำใจดี รักเกียรติศักดิ์ศรีและสังคมของตน คล่องแคล่ว กระตือรือร้น มีระบบระเบียบแบบแผน

วันจันทร์ 2 ทายรูปจรัส ทายจันทร์

ทายว่าคนเกิดวันจันทร์เป็นคนที่มีความฉลาด อารมณ์อ่อนไหวง่าย ใจอ่อน เชื่อง่าย รักสวยรักงาม มักชอบในรูป รส กลิ่น เสียง แสงสี ความสำเร็จ

วันอังคาร 3 ทายกล้า ขยัน ทายอังคาร

ทายว่าคนวันอังคารเป็นคนกล้าได้กล้าเสีย พุดจาตรงไปตรงมาจนดูเป็นขวานผ่าซาก ขยันขันแข็ง อดทน มักถือคติ “ยอมหักแต่ไม่ยอมงอ”

วันพุธ 4 ทายเจรจาอ่อนหวาน ทายพุธ

ทายว่าคนวันพุธเป็นผู้ที่มีมันสมอง ฉลาดในการพูด เจรจา ปราบปราม มีศิลปะในการพูด ในการแสดงออก มีพิธีรีตอง มีแบบแผน คำหนึ่งถึงภาพพจน์เสมอ

วันพฤหัสบดี 5 ทายปัญญา บริสุทธิ ทายพฤหัสบดี

ทายว่าคนวันพฤหัสบดี เป็นคนที่มีเหตุผล ใจกว้างใจบุญ ชอบช่วยเหลือ ชอบศึกษา เรียนรู้ ค้นคว้า รักเพื่อน

วันศุกร์ 6 ทายกิเลส ทายสมบัติ ทายศุกร์

ทายว่าคนวันศุกร์ เป็นคนที่มีฉลาดในการหาและฉลาดในการใช้จ่ายเงินทอง รักและห่วงแหนทรัพย์สินเงินทอง รักสวยรักงาม ชอบความสะดวกสบายสิ่งบันเทิงใจ

วันเสาร์ 7 ทายทนทุกข์ ทายเสาร์

ทายว่าคนวันเสาร์เป็นคนบุคลิกพิเศษ ที่มีความอดทน และทนอดมากกว่าวันอื่นๆ ไกรชนคนไม่เป็นแต่พยายามเป็น หลังจากนั้นผู้นำกิจกรรมอธิบายคำว่า พยายาม

หมายเหตุ ผู้นำกิจกรรมอาจจะถามเป็นแง่คิดเล็กน้อยสำหรับสมาชิกในกลุ่มในเรื่องวันที่เป็นมิตรกันได้ ดังนี้ คือ

อาทิตย์ 1 เป็นมิตรกับครู พฤหัส 5
จันทร์ 2 โฉมตรู พุธ 4 นางเยาว์
ศุกร์ 6 ปากหวาน อังคาร 3 รับเอา
ราหู 8 พุชกลางคืน กับเสาร์ 7 เป็นมิตรแก่กัน

พยายาม หมายถึง ความปองร้าย ผูกใจเจ็บและอยากแก้แค้น

.....

แผนกิจกรรมที่ 2

เรื่อง ความรับผิดชอบต่อตนเอง (ยอดคนต้องอดทน)

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ความอดทนเป็นคุณธรรมจริยธรรม ในลักษณะของความรับผิดชอบอย่างหนึ่ง ที่สมควรปลูกฝัง หรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน เพราะความอดทนสามารถทำให้กิจการงานทุกอย่างสำเร็จตามประสงค์ได้ทุกประการ ให้แก่ตนเองและผู้อื่น

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความอดทน
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

เนื้อหาสาระ

ความรับผิดชอบต่อตนเอง (ยอดคนต้องอดทน)

- อดทนต่อการเรียน การงาน
- อดทนต่อการรับฟังโอวาทหรือคำสอน

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนนำเสนอผลการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำตามหน้าที่ของตนเองว่าบรรลุตามเป้าหมายที่ตนเองแก้ไขหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วให้นักเรียนระบุนวัตกรรมแก้ปัญหาอุปสรรคที่ทำไม่ให้อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดพร้อมทั้งนำวิธีการแก้ปัญหาใหม่ไปปฏิบัติต่อไป
2. วิทยากรกล่าวชื่นชมแล้วให้กำลังใจนักเรียนที่มีความพยายามปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตนเอง
3. วิทยากรพูดคุยกับนักเรียนและบอกถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม แล้วก็เล่นเกมยอดเหรียญ
4. ให้ชมสื่อประกอบคำบรรยาย โปสเตอร์เตอร์/จอฉาย เรื่องพากเพียรสระบุรี และเรื่องนักเรียนแซนดาวน์
5. ให้นักเรียนรวมกลุ่มกัน กลุ่มละ 6 คน เพื่อสรุปความรู้และข้อคิดที่ได้จากการชมสื่อเรื่องพากเพียรสระบุรี และเรื่องนักเรียนแซนดาวน์
6. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน และสลับกลุ่มทุกกิจกรรม

7. แจกใบกิจกรรมให้นักเรียนฝึกคิดสร้างความอดทนด้วยตัวเองตามกลุ่ม โดยมีวิทยากรควบคุมดูแล

8. นักเรียนร่วมกันฝึกคิดสร้างความอดทนด้วยตัวเอง ด้วยวิธีการได้ตรงแล้ว ตัดสินใจร่วมกันในกลุ่มของตัวเอง

9. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าห้องอบรม ตามประเด็นที่กำหนด

10. วิทยากรกล่าวสรุปอีก หลังจากตัวแทนกลุ่มย่อยนำเสนอหน้าห้องไปแล้ว โดยกล่าวสรุปถึงความสำคัญของคนที่มีความอดทน และการวินัยในตนเองว่า “ การมีวินัยดีนั้นยังมีมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นความเจริญก้าวหน้าแก่ชีวิตของตนเองมากเท่านั้น ตลอดทั้งส่วนรวมได้เป็นอย่างดี และทำให้คนที่มีวินัยนั้นเป็นผู้ที่มีความอดทนสูงๆ”

11. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนทบทวนตนเองหรือประเมินตนเองว่า มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด มีวิธีกำหนดปรับปรุงตนเองอย่างไร ลงในแบบที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอในสัปดาห์ต่อไป

สื่อแหล่งการเรียนรู้

1. ใบกิจกรรม
2. โพรเจคเตอร์/จอฉาย
3. เอกสารประกอบคำบรรยาย

การวัดและการประเมิน

เรื่อง/ประเด็นการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	วิธีการประเมิน
1. นักเรียนเห็นคุณค่าของความอดทน	แบบประเมินตนเอง	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง		

บันทึกหลังการอบรม

1. ผลการอบรม.....

.....

.....

2. ปัญหา/อุปสรรค.....

.....

3. ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข.....

.....

ฝึกคิดสร้างวินัย

แบบฝึกหัดนี้เป็นการฝึกหัดคิดสร้างวินัยด้วยตัวเอง ด้วยวิธีการคิดไตร่ตรองแล้วตัดสินใจ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีข้อดีข้อเสีย ดังนั้นเราจึงควรคิดให้รอบด้านแล้วจึงค่อยสร้างวินัยที่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ (คิด ๓ ขั้นตอน)

อามิสงส์ ฝึกคิดเป็นประจำ ทำให้เป็นคนรู้จักสร้างวินัยเป็นของตนเอง ไม่ต้องมีใครมาบังคับปกครองตัวเองได้

ยกตัวอย่าง

น้ำอัดลม

คิดขั้นที่ ๑ ข้อดี อร่อยซาบซ่า ใ้แก่ทันสมัย สมเป็นคนรุ่นใหม่ (ก็โฆษณาเขาบอกนี่)

คิดขั้นที่ ๒ ข้อเสีย ฟันผุ ไม่มีสารอาหารที่เป็นประโยชน์ กินมาก ๆ อาจทำให้กระดูกผุ

เมื่อคิดรอบคอบแล้ว ฉันตกลงที่จะสร้างวินัยสำหรับตัวเองว่า ต่อไปนี้ฉันจะขอกิน

น้ำอัดลมแค่อาทิตย์ละ ๒ ขวด (นี่คือนิสัยส่วนตัวของฉัน ก้อ..ฉันยังไม่อยากเลิกกินนี่นา)

๑. คุณทิว

ก. ข้อดี.....

ข. ข้อเสีย.....

ค. สร้างวินัย.....

๒. คบเพื่อน

ก. ข้อดี.....

ข. ข้อเสีย.....

ค. สร้างวินัย.....

๓. คุณนัง

ก. ข้อดี.....

ข. ข้อเสีย.....

ค. สร้างวินัย.....

๔. เล่นเกมส์

- ก. ข้อดี .....
- ข. ข้อเสีย.....
- ค. สร้างวินัย.....

๕. เลี้ยงหมา

- ก. ข้อดี .....
- ข. ข้อเสีย.....
- ค. สร้างวินัย.....

๖. อินเทอร์เน็ต

- ก. ข้อดี .....
- ข. ข้อเสีย.....
- ค. สร้างวินัย.....

๗. กินขนม

- ก. ข้อดี .....
- ข. ข้อเสีย.....
- ค. สร้างวินัย.....

(ให้แต่งเรื่องเอง และ เขียนตามแบบตัวอย่างนี้มาอีก ๒ ข้อ)

๘.....

- ก. ข้อดี .....
- ข. ข้อเสีย.....
- ค. สร้างวินัย.....

๙.....

- ก. ข้อดี .....
- ข. ข้อเสีย.....
- ค. สร้างวินัย.....

เอกสารประกอบคำบรรยาย (กิจกรรมที่ 2)

.....

คำว่า “อดทน” เป็นคำภาษาไทย ซึ่งมาจากภาษาบาลีว่า **ขันติ** คนเราเกิดมาไม่ว่าจะอยู่ในเพศวัยใด ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร แม้ผู้ประกอบมีอาชีพ คืออาชีพที่ผิดจากศีลธรรม และประเพณีอันดีงามก็ต้องอาศัยขันติ คือ ความอดทนทั้งนั้น ถ้าปราศจากความอดทนเสียแล้ว งานอะไรจะเล็กหรือใหญ่ จะยากหรือง่าย งานจะหายาบหรือละเอียดจะไม่มีความสำเร็จได้เลย

ถ้ามีความอดทน ทำงานอะไรไม่ว่าทางโลกหรือทางธรรม จะสำเร็จ ต้องอาศัยขันติ ความอดทนทั้งนั้น

“**ขันติ**” พอที่จะแยกคำออกมาเป็น

1. อด
2. ทน
3. อดทน

คำว่า “**อด**” ก็คือ ไม่ได้ ไม่มี เช่น เราจะไปรับของแล้วของนั้นหมด หรือไม่มี อย่างนี้เราก็ อด แล้วเราต้องใช้ ขันติ ความอดทนและรอคอยต่อไป

คำว่า “**ทน**” ก็คือ ไม่แสดงอาการผิดหวังอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา แม้เราจะได้หรือเสียหายอย่างไรก็ไม่แสดงอาการออกมา จึงทนต่อไป

คำว่า “**อดทน**” ก็คือ ทั้งอดทั้งทนเข้าไว้ ในกรณีที่เราได้รับความสำเร็จอย่างสูง หรือสูญเสียอย่างหนักยิ่ง จึงต้องใช้ทั้งอด และทั้งทน จึงจะไม่เสียบุคลิกภาพของตน คำว่า “**ทนอด**” ในกรณีที่เรามิผิดหวังบ่อยๆ ผิดหวังซ้ำซาก ไม่เคยสมหวังสักทีเราจึงจำต้องใช้ “**ทนอด**” เข้าไว้เสมอ

ประเภทของความอดทน

ความอดทนนี้ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทุกแห่งหน ทั่วโลก จำต้องใช้ความอดทนมากมาย จนไม่สามารถบรรยายให้จบได้ แต่ก็พอจะแยกประเภทความอดทนได้ 4 ประเภท พอจักอธิบายให้ทราบได้ดังต่อไปนี้

1. **อดทนต่อความลำบากตรากตรำ** ในบางครั้ง บางโอกาส บางท้องถิ่น ซึ่งมีภัยธรรมชาติ เช่น ฝนตก ฝนแล้ง อากาศร้อน อากาศหนาว ไม่มีอาหารกิน เป็นต้น ซึ่งยากที่จะแก้ไข แก้ไขยากหรือแก้ไม่ได้เลย เช่น ฝนตกมาก น้ำท่วมถนน ท่วมบ้าน ท่วมไร่นา จึงได้แต่ทนลำบากตรากตรำ จนกว่าเหตุการณ์จะคลี่คลายลงไป

2. **อดทนต่อทุกขเวทนา** ในบางครั้ง บางโอกาส ดินฟ้าอากาศเดี๋ยวหนาว เดี่ยวร้อน คนเราก็เกิดเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดจากมลภาวะอย่างอื่นๆ ทำให้เจ็บป่วยแปรผันประการ เมื่อ

เป็นอย่างนี้เราจะต้องได้รับทุกขเวทนา เช่น เจ็บมาก ปวดมาก ร้อนมาก หนาวมาก คับมาก แสบมาก เจ็บปวดทั้งเนื้อทั้งตัว เจ็บปวดทุกส่วนของร่างกาย จนต้องร้องไห้ คำครวญ โอดครวญ ต้องบ่นเพื่อ หงุดหงิด มีความโกรธครอบงำ พยาบาลเท่าไรก็ยังไม่หาย มีอารมณ์หวั่นไหวอยู่ตลอดเวลา อย่างนี้จำต้องใช้ขันติ ความอดทนต่อความเจ็บป่วยเข้าไว้ ทั้งคนป่วยไข้หรือแม้กระทั่งผู้ดูแลพยาบาล

3. อดทนต่อความเจ็บใจ เราอยู่ในสังคมคนหมู่มาก ซึ่งมีร้อยพ่อพันแม่ มาจากตระกูลที่แตกต่างกัน ได้รับการศึกษาอบรมไม่เหมือนกัน ได้รับประสบการณ์มาไม่เหมือนกัน ได้รับการเลี้ยงดูมาไม่เหมือนกัน ทุกคนจึงมีอุปนิสัยไม่เหมือนกัน บางคนก็มีนิสัยดูร้าย ก้าวร้าวต่อผู้อื่น ชอบเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น ชอบซุบซิบนินทาผู้อื่น ปากจัดพูดคำหยาบ พูดไพเราะไม่เป็น ไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สักวันหนึ่งหรือแทบทุกวัน เราจะต้องได้รับความเจ็บใจเพราะคำพูด เพราะการกระทำ และเพราะความคิดริษยาจากคนอื่น ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะต้องใช้ความอดทน ต้องยึดพุทธภาษิตว่า “พึงชนะคนไม่ดีด้วยความดี” เสมอ

4. อดทนต่ออำนาจกิเลส กิเลสคือสิ่งที่ทำให้จิตเศร้าหมอง กิเลสใหญ่ๆ ที่คอยครอบงำจิตใจมนุษย์อยู่ทุกคืนวันก็คือ รัก โลภ โกรธ หลง และอบายมุขต่างๆ เพราะธรรมชาติของจิตมนุษย์มักจะไหลไปสู่ความชั่วมากกว่าจะไหลไปหาความดี เหมือนธรรมชาติของน้ำมักจะไหลไปสู่ที่ต่ำมากกว่าจะไหลขึ้นไปสู่ที่สูงเว้นแต่มนุษย์จะหาวิธีการบังคับให้น้ำไหลสู่ที่สูงได้โดยวิธีเทคโนโลยี ฉะนั้น เราต้องฝึก ข่มขี และบังคับจิตใจไม่ให้ไหลไปตามอำนาจกิเลส โดยอาศัย ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีขันติความอดทนเป็นตัวนำหน้า

ลักษณะอดทนที่ดี

1. อดกลั้น ในกรณีที่ถูกรังแกหรือด่าว่ากล่าวคำหยาบคายให้เราเจ็บใจ โดยเฉพาะคนที่ต่ำต้อยกว่าเรา แม้แต่คนใช้ด่าเรา กล่าวคำหยาบต่อเรา เราต้องอดกลั้นอย่างหนัก ไม่รีบด่วนโต้ตอบให้สาสม สมตามพุทธภาษิตว่า..

“ความอดทน ห้ามความผลุนผลันได้”

มีหู ก็ทำเป็นหูหนวก หูกระทะเสีย ไม่สนใจฟัง มีตาก็ทำเป็น ตาไม่ไฝเสีย ไม่สนใจดูโบราณท่านว่า.. “เอาหูไปนา เอาตาไปไร่”

ทำเป็นโง่เสียบ้าง ทำได้แบบนี้พระท่านว่า “ดีแน่” ชาวบ้านจะหาว่า “เราโง่” ชี้อฉลาด” ก็ช่างเขาปะไร เรา “ดีแน่นอน”

2. ไม่ดูร้าย คือ สามารถข่มใจ หักห้ามใจ ไม่ให้เกิดความโกรธ สามารถฝ่าความโกรธได้ มีพุทธภาษิตว่า ... “ฆ่าความโกรธได้ ย่อมอยู่เป็นสุข”

ให้อาความเมตตา ความหวังดี ปรารถนาดีมาข่มความโกรธไว้ ไม่แสดงออกถึงการดูอำนาจของความโกรธ แม้พระอินทร์ก็เคยตรัสไว้ว่า “ผู้ที่โกรธตอบผู้ที่ไม่โกรธเรา ย่อมเลวกว่าผู้ที่โกรธเราก่อน ผู้ไม่โกรธตอบผู้ที่กำลังโกรธอยู่ ชื่อว่า ได้ชนะสงครามที่ชนะได้ยากยิ่ง”

3. ไม่ทำให้ใครหน้าตาร่วง คือ ไม่ก่อทุกข์ ไม่สร้างทุกข์ ไม่ก่อความเดือดร้อน ไม่ทำให้ใครเจ็บใจแค้นใจจนหน้าตาร่วง เพราะการกระทำของเรา ทำตนเป็นผู้ปลอบใจ คอยเช็ดน้ำตาให้แก่คนอื่น เป็นลักษณะของผู้อดทนอย่างดีเยี่ยม

4. เบิกบานยิ้มแย้มอยู่เสมอ คือ ไม่ยึดติด ไม่สนใจในอารมณ์ต่างๆ มากกระทบใจตน มีเหตุการณ์อะไรก็ใช้สติปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ ไม่โทษฝนฟ้า เทวดาฟ้าดิน ไม่ยึดติดในนิทานและสรรเสริญ จิตใจก็เจริญอย่างเดี่ยว เอาความอดทนมาประดับใจตนเอง ดังพุทธภาษิตว่า.... “ความอดทน เป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์”

วิธีฝึกให้ออดทน

ทุกสิ่งทุกอย่างของมนุษย์และสัตว์ จะต้องมีการฝึกอบรมเสียก่อน จึงจะดีได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บรรดามวลมนุษย์ผู้ฝึกตนดีแล้ว ย่อมประเสริฐสุด” อย่างนักกีฬาทั้งหลาย จะได้เหรียญทองหรือเข็มขัดแชมป์ ย่อมฝึกฝนมาแล้วอย่างหนักหน่วงทั้งสิ้น ตรงกันข้าม ผู้ไม่ได้เหรียญทอง หรือเข็มขัดแชมป์หลุดไป เพราะการฝึกฝนไม่ถึงขั้น คือฝึกน้อยไปนั่นเอง การให้ออดทนมีดังนี้

1. นึกละเอียดและเกรงกลัวต่อความชั่ว โดยนึกว่า ถ้าเราขาดความอดทน กระทำสิ่งที่ไม่ดีเช่นนี้ลงไป ผลจะออกมาทำให้เราเกิดความเสียหายต่างๆ เสียหายทั้งตนเองและคนอื่นด้วย เมื่อเรานึกละเอียดและกลัวความชั่ว จึงงดเว้นกระทำความชั่วเสีย

2. ถือเอาอุปสรรคมาเป็นกำลังใจ อย่างที่พระท่านพูดว่า “ถ้าอุปสรรคไม่มี บารมีไม่เกิด” คือให้นึกเสียว่า อารมณ์ร้ายต่างๆ นั้นเป็นยาชูกำลังให้เราแข็งแกร่งขึ้นมากกว่าจะมาทำลายกำลังใจ เช่นนึกเสมอว่า เขาตำตีกว่าเขาตีด้วยมือ เขาตีด้วยมือดีกว่าเขาตีด้วยไม้ เป็นต้น

ใครมีความอดทนบ้าง

มนุษย์เรา แม้จะอยู่ในตำแหน่ง ฐานะ หน้าที่ และอาชีพอะไร ก็จะต้องใช้ขันติความอดทนกันทั้งนั้น เช่น

พ่อแม่ ก็อดทนประกอบอาชีพต่างๆ อดทนเลี้ยงลูกบุตรธิดา อดทนแนะนำพร่ำสอน อดทนส่งเสียให้ได้รับการศึกษา อดทนในการแนะนำให้ลูกมีครอบครัวที่ดี อดทนหาทรัพย์สินไว้ให้ลูกๆ ด้วย

ลูก ก็อดทนอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ อดทนละเว้นการทำชั่ว อดทนในการสร้างควมดีใส่ตน อดทนตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ใส่ตน อดทนประกอบอาชีพเลี้ยงตัว เลี้ยงพ่อแม่ตอบ

แทน อุดหนุนช่วยทำกิจของพ่อแม่ อุดหนุนรักษาวงศ์ตระกูลและชื่อเสียงของพ่อแม่ไว้ อุดหนุนประพฤติตนให้สมควรรับทรัพย์มรดกของพ่อแม่ อุดหนุนในการทำบุญกุศลอุทิศให้พ่อแม่ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

ครูอาจารย์ ก็อุดหนุนชวนขยายแสวงหาวิชาความรู้มาถ่ายทอดแนะนำให้ลูกศิษย์ของตนได้เข้าใจซึ่งในวิชาการของอาจารย์ อุดหนุนชวนขยายในการหาวิธีการให้ลูกศิษย์ได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างดียิ่งๆ ขึ้นไป อุดหนุนในการสอนศิลปวิทยาอย่างเต็มที่ไม่มีปิดบังอำพราง อุดหนุนในการแสวงหาวิธีการที่จะยกย่องศิษย์ให้ได้มีชื่อเสียงปรากฏในหมู่พวกและชุมชนต่างๆ อุดหนุนในการแสวงหาวิธีการที่จะป้องกันมิให้ศิษย์ของตนได้รับอันตรายต่างๆ ในที่ห่างปวง

ลูกศิษย์ ก็ต้องอุดหนุนในการรับเอาวิชาความรู้ที่ครูอาจารย์ประสิทธิ์ประสาทให้ อุดหนุนรับจริยธรรมมารยาทที่ครูอาจารย์ฝึกฝนมอบให้ อุดหนุนในการลุกขึ้นยืนต้อนรับครูอาจารย์ ไต่ถามคำนับ ยกมือไหว้ครูอาจารย์ อุดหนุนในการคอยรับใช้เอื้อเฟื้อช่วยกิจการของครูอาจารย์ อุดหนุนในการรับโอวาทเชื่อฟัง และปฏิบัติตามโอวาท แม้จะยากก็ต้องยอมปฏิบัติตาม อุดหนุนในการปรนนิบัติยามครูอาจารย์ไม่สะดวกไม่สบาย อุดหนุนในการรักษาชื่อเสียงสถาบันที่ตนเรียนอยู่ อุดหนุนช่วยกิจการงานของโรงเรียนของตน อุดหนุนในการรักษาทรัพย์สมบัติของโรงเรียนของตน อุดหนุนในความรักใคร่กลมเกลียวกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

“ความอุดหนุน” จำเป็นแก่ทุกคน ทุกจำพวก ความอุดหนุนสามารถทำให้กิจการงานทุกอย่างสำเร็จตามประสงค์ได้ทุกประการ ดังพุทธภาษิตว่า...

“อยากหายจน ต้องอุดหนุนเข้าไว้”

อุดหนุนดีแล้ว มีผลดี ดังนี้

1. มีความภูมิใจในตนเอง
2. เป็นการสร้างเสน่ห์ให้แก่ตนเอง
3. เป็นที่รักที่ชอบใจของคนทั่วไป
4. ทำให้งานทุกอย่างสำเร็จลงด้วยดี
5. ทำให้การเรียนสำเร็จลงด้วยดี
6. ทำให้เกิดความดีต่างๆ ติดตามมา
7. ทำให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น
8. เป็นที่สรรเสริญของนักปราชญ์
9. เป็นปัจจัยให้ได้บรรลุธรรมขั้นสูงขึ้นไป

เกมหยอดเหรียญ

วัตถุประสงค์	ฝึกความอดทน ความแม่นยำ การทำงานและความรับผิดชอบ
จำนวนผู้เข้าร่วม	30 คน
อุปกรณ์	ถ้วยพลาสติก และเหรียญเท่าจำนวนผู้ร่วมกิจกรรม

วิธีการเล่น

1. แบ่งผู้ร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มๆ ละเท่าๆ กัน
2. นำเหรียญที่เตรียมมาแจกให้แก่ผู้ร่วมกิจกรรมคนละ 1 เหรียญ
3. จัดให้ผู้ร่วมกิจกรรมยืนเข้าแถวตอนเรียงหนึ่ง
4. กำหนดเริ่มกิจกรรมโดยผู้นำเกมให้สัญญาณแล้วให้ผู้ร่วมกิจกรรมใช้เข่าหนีบเหรียญเดินไปหยอดลงในถ้วยพลาสติกที่ละคนจนครบ
5. ระยะเวลาของการเดิน 15-20 ฟุต
6. เมื่อหยอดเหรียญครบทุกคน กลุ่มที่หยอดเหรียญลงถ้วยได้มากที่สุดถือว่าชนะ

เกณฑ์การตัดสิน

1. หากเหรียญตกลงจากเข่าสู่พื้นถือว่าแพ้ ต้องหยุดการเดินและหมดสิทธิ์ในการเดินใหม่ โดยผู้ร่วมกิจกรรมลำดับต่อไป (ถ้ามี) จะเดินตามเส้นทางเดียวกันต่อมา
2. การนับกลุ่มที่ชนะจะนับเฉพาะจำนวนเหรียญที่ลงในถ้วยเท่านั้น

แผนกิจกรรมที่ 3

เรื่อง ความรับผิดชอบต่อตนเอง (ความซื่อสัตย์มีจิตใจ)

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ความซื่อสัตย์เป็นลักษณะของความรับผิดชอบอย่างหนึ่งที่สามารถปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน อันเป็นการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติเอง และต่อผู้อื่น

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้คุณค่าของความซื่อสัตย์
2. เพื่อให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

เนื้อหาสาระ

ความรับผิดชอบต่อตนเอง (ความซื่อสัตย์มีจิตใจ)

- ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อหน้าที่
- ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนนำเสนอผลการปฏิบัติเกี่ยวกับความอดทนของตนเองว่าบรรลุตามเป้าหมายที่ตนเองแก้ไขหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วให้นักเรียนระบุนิเวศการแก้ปัญหาอุปสรรคที่ทำไมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดพร้อมทั้งนำวิธีการแก้ปัญหาใหม่ไปปฏิบัติต่อไป
2. วิทยากรกล่าวชื่นชมแล้วให้กำลังใจนักเรียนที่มีความพยายามปฏิบัติตนตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตนเอง
3. วิทยากรพูดคุยซักทายกับนักเรียน และบอกวัตถุประสงค์ แล้วก็เล่นเกม
4. ให้ชมสื่อประกอบคำบรรยายจาก โปรเจคเตอร์/จอฉาย เรื่องเกี่ยวกับความซื่อสัตย์
5. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน สลับกลุ่มกัน แจกใบงานและใบความรู้
6. ให้นักเรียนอ่าน กรณีตัวอย่างเรื่องที่ 1 และเรื่องที่ 2 แล้วสนทนาถึงเรื่องที่อ่านที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ และความไม่ซื่อสัตย์ ช่วยกันคิดวิเคราะห์

7. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายถึงผลดีของความซื่อสัตย์ และผลเสียของความไม่ซื่อสัตย์ ตลอดถึงแนวทางแก้ไข

8. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าห้องอบรม ตามประเด็นที่กำหนด

9. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปความสำคัญของความซื่อสัตย์ และผลของการซื่อสัตย์ว่ามีผลดี อย่างไร

10. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึง วิธีการใดบ้างที่จะทำให้เกิดความซื่อสัตย์ได้บ้าง

11. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนทบทวนตนเองหรือประเมินตนเองว่า มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด มีวิธีกำหนดปรับปรุงตนเองอย่างไร ลงในแบบที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอในสัปดาห์ต่อไป

สื่อแหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบกิจกรรม
3. โปรเจคเตอร์/จอฉาย
4. เอกสารประกอบคำบรรยาย

การวัดและการประเมิน

เรื่อง/ประเด็นการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	วิธีการประเมิน
1. นักเรียนเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์	แบบประเมินตนเอง	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง		

บันทึกหลังการอบรม

1. ผลการอบรม.....

2. ปัญหา/อุปสรรค.....

3. ขอเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข.....

กรณีตัวอย่าง เรื่องที่ 1 ข้อสอบรัว

.....

ทรงยศ เป็นนักเรียนเรียนดี ครั้งหนึ่ง ครูคณิตศาสตร์ให้นักเรียนทุกคนสอบวิชาเลข ซึ่งข้อสอบค่อนข้างยาก เขาทำไม่ได้ เพื่อนที่อยู่ข้างๆ จึงส่งเฉลยข้อสอบ ซึ่งได้มาจากเพื่อนนักเรียนอีกห้องหนึ่ง ซึ่งสอบวิชานี้ไปแล้วในภาคเช้า โดยบอกว่า “ไม่ต้องคิดให้เสียเวลา ลอกคำตอบนี้ได้เลย ครูไม่รู้หรอก” แต่เขาไม่ยอมลอก เพราะถึงครูไม่รู้ แต่ตัวเขาเองก็รู้ว่าไม่ได้คิดคำตอบด้วยตนเอง

วันต่อมา หลังจากที่ครูตรวจสอบแล้ว ปรากฏว่า นักเรียนทั้งห้องสอบได้คะแนนเกือบเต็ม มีทรงยศเพียงคนเดียว ที่สอบไม่ผ่าน ทำให้ครูสงสัย จึงสืบหาข้อเท็จจริง ได้ความว่า มีการนำเฉลยคำตอบของวิชานี้มาลอกกัน และนักเรียนที่สอบได้คะแนนเกือบเต็ม จะต้องลอกคำตอบอย่างแน่นอน เพราะข้อสอบค่อนข้างยาก มีเพียงทรงยศคนเดียวซึ่งสอบไม่ผ่าน เพราะไม่ได้ลอกคำตอบ

ครูจึงยกเลิกผลการสอบในครั้งนี้ และชมเชยทรงยศว่า เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองสมควรได้รับการยกย่องให้เป็นนักเรียนตัวอย่าง ส่วนนักเรียนคนอื่นๆ ที่ลอกคำตอบนั้น ครูได้คาดโทษว่า ถ้าใครทำเช่นนี้อีก จะปรับให้สอบตกในวิชานี้ โดยไม่มีการยกโทษให้อีกเลย.

กรณีตัวอย่าง เรื่องที่ 2 ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน

.....

เด็กหญิงสองคนเป็นแม่ค้า ตั้งร้านอยู่ติดกัน คนชื่อ วิภา ขายผักผลไม้ ส่วนคนชื่อ วารี ขายปลา ขณะนั้น มีหญิงคนหนึ่ง ต้องการซื้อผลไม้ จึงพูดว่า “แดงโมลูกนี้ใหญ่ดีจริง ราคาเท่าไร” วิภาจึงตอบว่า “เหลือแต่ลูกนี้ใบเดียว มันใหญ่ดีก็จริง แต่มีจุดเน่าเสียแล้ว” จากนั้น ก็พลิกแดงให้หญิงคนนั้นดู หญิงคนนั้น พูดว่า “อ้อ..ถ้ามีจุดเสียแล้ว ก็ไม่เอาละ” แต่ก็นึกชมเชยอยู่ในใจว่า ถึงจะเป็นเด็ก แต่ก็มีความซื่อตรงต่อลูกค้า แล้วหญิงคนนั้น ก็หันไปร้านของวารีถามว่า “นี่ปลาสดหรือ” วารีรับตอบว่า “จะ ปลานี้ จับเมื่อเช้านี้เอง” หญิงผู้นั้น จึงซื้อปลาตัวนั้นไป

วารีจึงพูดกับวิภาว่า “เธอเป็นคนใจแคบๆ ไม่ควรซื้อจุดเสียของแดงโมให้เขาดู ทำให้ขายของไม่ได้ ดูเราซิ ปลาจับไว้ตั้งแต่เมื่อวาน ยังขายได้ราคาเหมือนปลาจับใหม่ๆ ถ้าเธอไม่บอก เขาคงไม่รู้ว่า แดงโมเสีย” วิภาเอามือจับกองสดวางค์ที่ขายได้ แล้วพูดว่า “เราไม่อยากพูดปดเพื่อเงินเพียงเล็กน้อย ไม่เชื่อคอยดูต่อไปว่า เราได้ลูกค้าเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง ส่วนเธอได้เสียลูกค้าไปอีกคนหนึ่งแล้ว”

เช้าวันต่อมา ผู้หญิงคนนั้น มาซื้อผักผลไม้ของวิภาจนเกือบหมด แต่ไม่ได้ซื้อปลาของ วารีเลยแม้แต่ตัวเดียว และเป็นลูกค้าประจำของวิภา เพราะรู้ว่า ของที่วิภาขายให้ นั้น ล้วนแต่ เป็นของดี

ครั้นต่อมา ผู้หญิงคนนั้น ต้องการคนซื้อสัตว์ที่จะช่วยดูแลร้านของตน จึงชักชวนวิภา มา อยู่ด้วย เขารักใคร่ไว้วางใจวิภา ภายหลังได้ให้วิภามีหุ้นส่วนในร้านขายของ ทำให้วิภามีฐานะดี ขึ้นจากคนดูแลร้านเป็นเจ้าของร้านคนหนึ่ง..

ใบกิจกรรม

เมื่ออ่าน กรณีตัวอย่าง เรื่องที่ 1 และ เรื่องที่ 2 แล้ว ให้นักเรียนร่วมกลุ่มกัน อภิปรายแสดงความคิดเห็น ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. นักเรียนคิดว่า ลักษณะของคนที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. ลักษณะของคนที่มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. คนที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และหน้าที่ จะได้รับผลอย่างไร ในการดำเนินชีวิต

.....

.....

.....

4. ถ้าคนเราทุกคน มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และหน้าที่ จะได้รับผลอย่างไร

.....

.....

.....

5. นักเรียนคิดว่า มีวิธีการใดบ้างที่ช่วยทำคนเราเกิดความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และหน้าที่

.....

.....

.....

เอกสารประกอบคำบรรยาย (กิจกรรมที่ 3)

นักปราชญ์ท่านกล่าวว่า “มนุษย์” เป็นสัตว์สังคม คือร่วมกันเป็นหมู่ เป็นพวก เป็นกลุ่ม มีผู้นำ มีผู้ตาม มีหัวหน้า ครอบครัวยุติธรรม มีผู้ช่วยร่วมกันหลายคน มีผู้บังคับบัญชา มีผู้ใต้บังคับบัญชา มีสามีภรรยา มีลูกหลาน มีครูและลูกศิษย์ มีชาวบ้าน มีพระสงฆ์ เมื่ออยู่ร่วมกันมากมายหลายคน มากวัฒนธรรมมากประเพณี มีความแตกต่างกันหลายรูปแบบ เมื่อเป็นเช่นนี้จะหาความสงบสุขได้ยาก ถ้าหากขาด “ความซื่อสัตย์”

คำว่า “ซื่อ” เป็นคำภาษาไทย มาจากภาษาบาลีว่า สัจจะ เามาใช้แบบไทยเป็น “สัตย์”

คำว่า “ซื่อ” หมายถึง ตรง ไม่คด ไม่งอ ตรงไป ตรงมา ไม่หลอก พูดอย่างไรทำอย่างนั้น ไม่พูดปด เคารพในสิทธิของผู้อื่น กลัวบาป กลัวกรรม มีความชอบธรรม มีความยุติธรรม

คำว่า “สัจจะ หรือ สัตย์” หมายถึง ความจริง ของจริงของแท้ ไม่แปรผันเป็นอย่างอื่น ไม่เท็จ ไม่หลอก

เมื่อเรานำมาใช้ มักจะใช้รวมกันว่า “ซื่อสัตย์” และใช้กับคนและสัตว์ เป็นส่วนมาก

คำว่า “สัจจะ” มักจะใช้กับคำพูด และเกี่ยวกับ ธรรมะ เช่น วจีสัจจะ แปลว่า จริงตามที่พูด, สมมติสัจจะ แปลว่า จริงตามสมมติ, ทิฐิสัจจะ แปลว่า จริงตามที่เห็นมา, ปรมัตถสัจจะ แปลว่า จริงอย่างยอดเยี่ยม หมายถึงธรรมชั้นสูง เช่น อริยสัจ 4 เป็นต้น

ประเภทของความซื่อสัตย์

อันความ “ซื่อสัตย์” ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ทำให้บุคคลได้รับการยอมรับนับถือ ยกย่องและสรรเสริญ เราพอจะแยกความซื่อสัตย์ออกมาตามที่เราประพฤติปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวันมีอยู่ 7 ประเภท คือ

1. ซื่อสัตย์ต่อตนเอง
2. ซื่อสัตย์ต่อคนอื่น
3. ซื่อสัตย์ต่อคำพูด
4. ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน
5. ซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ
6. ซื่อสัตย์ต่อสถาบันที่เราอยู่อาศัย
7. ซื่อสัตย์ต่อเวลา

ขอขยายความพอให้เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้นดังนี้

1. ซื่อสัตย์ต่อตนเอง เราต้องนึกเสมอว่า เราเกิดมาเป็นคนแล้ว..เราจะเป็นคนประเภทไหน ปุถุชน หรือ อริยชน จะให้คนอื่นชมว่า ดี หรือ ชั่ว จะให้เขาสรรเสริญ หรือ นินทา

เราอยากมีความสุข หรือ ความทุกข์

เราอยากให้สำเร็จในการศึกษา หรือล้มเหลวในการศึกษา

เราอยากมีหน้าที่การงานดี หรือ มีหน้าที่การงานเลว

ถ้าเราต้องการแต่ฝ่ายที่ดีๆ ไม่ต้องการในฝ่ายที่เลวๆ เราต้องมีความสำนึกในตนเอง มีความเคารพในตนเอง มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ปฏิบัติต่อตนในทางดี มีสติสัมปชัญญะ คือระลึกและรู้ตัวว่ากำลังคิดกำลังพูด และกำลังทำอะไรอยู่ ดีหรือไม่ดี เมื่อรู้ตัวว่าดี ก็ปฏิบัติต่อไป ถ้ารู้ว่าไม่ดี ก็เลิกปฏิบัติ ถ้าไม่แน่ใจว่า ดีหรือไม่ดี ก็ต้องปรึกษาพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือเป็น นี้เรียกว่า มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หายที่สุดถ้าเกิดความทุกข์ เกิดปัญหาอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขอให้เราปรึกษา พระพุทธเจ้า..

2. ซื่อสัตย์ต่อคนอื่น เราต้องนึกเสมอว่า เราเกิดมามีพ่อแม่ มีญาติพี่น้อง มีครูอาจารย์มีเพื่อนมิตรสหาย มีชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ต้องเคารพนับถือและยินดีรับฟังความคิดเห็นของท่านเหล่านั้น ให้เกียรติแก่ท่านเหล่านั้น ให้ตามตนเองเสมอว่า ถ้าเราทำผิด ทำอะไรให้เสียหายลงไป ท่านเหล่านั้นจะเสียใจไหม? และตนเองจะเสียใจไหม? ถ้าเราทำดีมีผลสำเร็จในการศึกษาและหน้าที่การงาน ท่านเหล่านั้นจะดีใจไหม? ตัวเราเองจะดีใจภูมิใจไหม? คงไม่มีใครจะปฏิเสธว่า “ไม่ดี” คงจะมีแต่คนตอบว่า “ดีมาก” นี้เรียกว่า ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น

3. ซื่อสัตย์ต่อคำพูด ตั้งแต่ตื่นนอนมา ใครๆ ก็จะต้องมีการพูดกันระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว เมื่อออกนอกบ้านไปก็จะต้องมีการพูดกับคนรอบข้าง ญาติมิตร เพื่อนฝูง และครูอาจารย์ คำพูดก็จะมีอยู่ 2 ประเภท คือ พูดดี กับ พูดไม่ดี พูดดีคือพูดออกไปแล้วไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อเราจะพูดจึงต้องคิดเสียก่อนว่า จะดีหรือไม่ดี และต้องรับผิดชอบต่อคำพูดของตน เรารับปากกับใครไว้ พูดอย่างไร ต้องทำตามคำพูดนั้น พูดเฉพาะคำสัตย์จริง พูดคำไพเราะ พูดสมานสามัคคี พูดมีเนื้อหาสาระสร้างประโยชน์ได้ นี้เรียกว่า ซื่อสัตย์ต่อคำพูด

4. ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน คือต้องนึกเสมอว่า เรามีหน้าที่อะไร มีภาระงานอะไรต้องทำ เราอยู่ในฐานะอะไร ตั้งใจทำหน้าที่และการงานที่เรารับผิดชอบอยู่ ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ทำงานให้เสร็จตามเวลาไม่คั่งค้าง ทำงานให้ถูกวิธี เช่น อะไรควรทำก่อน อะไรควรทำทีหลัง ทำงานให้ถูกกาลเวลา เวลาไหนควรทำงานประเภทใด งานไหนควรทำในร่มหรือกลางแจ้งเรามีหน้าที่เกี่ยวกับอะไร ก็ต้องทำตามหน้าที่นั้น มีหน้าที่เรียนต้องตั้งใจเรียน มีหน้าที่เล่นก็ต้องตั้งใจเล่น ไม่ทำให้สับสนกัน ตั้งใจทำงานให้เสร็จตามเวลาทุกครั้ง นี้เรียกว่า ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ขอให้นึกเสมอว่า “คำของคน อยู่ที่ผลของงาน”

5. ซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ คนเราทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็จะมีเพื่อนมิตรสหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ในวัยเรียน ย่อมมีหมู่คณะกันมากมาย เราต้องนึกเสมอว่า เราต้องรักษาระเบียบวินัยของหมู่คณะ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือเอาใจเราไปใส่ใจเขา สิ่งใดที่จะทำให้เกิด

ความเสียหายแก่หมู่คณะก็ต้องเว้นการกระทำนั้นๆเสีย ยึดมั่นในสามัคคีธรรมเสมอ แต่ต้องเป็นสามัคคีธรรมฝ่ายเจริญ คือรวมกลุ่มกันสร้างแต่ทางเจริญ มิใช่รวมกลุ่มสามัคคีกันไปทำร้ายผู้อื่นเป็นต้น ถ้ารวมกันในทางเจริญนี้เรียกว่า ชื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ

6. ชื่อสัตย์ต่อสถาบันที่เราอาศัยอยู่ เราทุกคนย่อมมีสถาบันที่อาศัย จะปฏิเสธว่าไม่มีคงไม่ได้ เพราะสถาบันมีตั้งแต่สถาบันเล็กจนถึงสถาบันใหญ่ สถาบันเล็กก็คือครอบครัวเรา สถาบันใหญ่สุดก็คือสถาบันชาติ ฉะนั้น เมื่อเรามีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันเช่นนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องประพฤติตัวให้อยู่ในทางที่จะทำให้สถาบันเราอาศัยอยู่เจริญรุ่งเรือง ที่ควรคำนึงมาก ๆ ก็คือ สถาบันครอบครัว ควรคำนึงถึงครอบครัวเราเป็นอันดับแรกว่า ถ้าเราทำดีเสมอ วงศ์ตระกูลของเราก็พลอยดีมีชื่อเสียงไปด้วย ตรงกันข้าม ถ้าเราประพฤติตนในทางเสื่อมเสียวงศ์ตระกูลของเราก็พลอยเสื่อมเสียไปด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ก็มีสถาบันการศึกษา สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ถ้าเราทำความเสียหายระดับชาติ ก็จะทำให้สถาบันชาติเสื่อมเสียไป ทำนองเดียวกัน ถ้าเราทำความดีระดับชาติ สถาบันชาติก็พลอยมีชื่อเสียงไปด้วยเช่นกัน

7. ชื่อสัตย์ต่อเวลา ผู้อยู่ในวัยเรียนและวัยทำงานเลี้ยงชีพ กาลเวลานี้สำคัญมาก จึงมีคำพูดกันว่า “เวลาเป็นเงินเป็นทอง” ถ้าไปเรียนไปตรงตามเวลา ไปทำงานไม่ทันตามเวลา จะเกิดความเสียหายแก่ตนเอง เป็นที่เฟื่องมองของครูอาจารย์ และผู้บังคับบัญชา ผู้ประกอบธุรกิจพลาดเวลาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นจะเกิดความเสียหายเป็นแสนเป็นล้านเช่นเดียวกัน เช่นไปไม่ทันเวลารถไฟออกเสียก่อน เครื่องบินออกเสียก่อน เราเป็นผู้ตกรถไฟและตกเครื่องบิน ความเสียหายจะเกิดมีไม่ใช่น้อยทีเดียว เราจึงจำเป็นต้องชื่อสัตย์ ชื่อตรงต่อกาลเวลา รู้วางแผนล่วงหน้า วางแผนเพื่อความผิดพลาดเอาไว้จะไม่เสียใจในภายหลัง โบราณกล่าวไว้ว่า “กาลเวลาไม่คอยใคร รถเมล์และรถไฟก็ไปตามเวลา ไอ้เอ๊ยต้ออดจะพลาดปรารถนา แล้วจะโศกกว่า เราเข้าไป”

ชื่อสัตย์คืออะไร

เมื่อเราชื่อสัตย์แล้ว ก็จะมีผลดีติดตามมาตามสถานะที่เราชื่อสัตย์นั้น เช่น

ผลดี ชื่อสัตย์ต่อตนเอง

1. มีความภูมิใจในตนเอง
2. ทำให้การเรียนมีผลสำเร็จสูง
3. ทำให้การงานก้าวหน้า
4. ทำให้ได้เลื่อนยศศักดิ์สูงขึ้น
5. ได้รับคำยกย่องสรรเสริญ

ผลดี ข้อสัจย์ต่อผู้อื่น

1. ได้รับความนิยมนับถือจากผู้อื่น
2. ได้รับความเคารพยำเกรงจากผู้อื่น
3. ได้รับความยกย่องชมเชยจากผู้อื่น
4. ทำให้เจริญก้าวหน้าจากแรงหนุนของผู้อื่น

ผลดี ข้อสัจย์ต่อคำพูด

1. ได้รับความนิยมนับถือจากผู้อื่น
2. ได้รับความเคารพยำเกรงจากผู้อื่น
3. ได้รับความยกย่องชมเชยจากผู้อื่น
4. ได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น

ผลดี ข้อสัจย์ต่อหน้าที่การงาน

1. มีความภูมิใจในตนเอง
2. มีความปลื้มและสุขใจตนเอง
3. งานสำเร็จตามประสงค์
4. มีความเจริญก้าวหน้าทั้งลาภและยศ

ผลดี ข้อสัจย์ต่อหมู่คณะ

1. ได้รับความนิยมนับถือจากหมู่คณะ
2. ได้รับความเคารพยำเกรงจากหมู่คณะ
3. ได้รับความยกย่องชมเชยจากหมู่คณะ
4. เป็นที่รักใคร่ของหมู่คณะ

ผลดี ข้อสัจย์ต่อสถาบัน

1. ภูมิใจในความคิดของตนเอง
2. เป็นที่ไว้วางใจจากเพื่อนในสถาบัน
3. ทำให้สถาบันเจริญก้าวหน้า
4. เป็นทางนำความเจริญมาสู่ตนเองและครอบครัว

ผลดี ข้อสัจย์ต่อเวลา

1. มีความภูมิใจในตนเอง
2. ได้รับความนิยมนับถือจากคนอื่น
3. ได้รับความเชื่อถือจากคนอื่น
4. ทำให้หน้าที่และการงานเจริญก้าวหน้า

.....

ชมคน

วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อพัฒนาให้สมาชิกรู้จักมองผู้อื่นในแง่บวก 2. เพื่อฝึกให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการมองผู้อื่น 3. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้เทคนิคการสร้างประทับใจ 4. เพื่อฝึกให้รู้จักการใช้คำพูดกับผู้อื่น 5. เพื่อฝึกให้เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์
จำนวนผู้ร่วม	จำนวนผู้ฝึกอบรม
อุปกรณ์	สมาชิกในห้อง
สถานที่	ในห้องฝึกอบรม
ระยะเวลา	10 นาที

วิธีดำเนินการ

1. ผู้นำกิจกรรมคัดเลือกสมาชิกจากการสุ่มตัวอย่าง โดยจับสลากหรือคัดจากคนที่คิดว่าบุคลิกภาพภายนอกพอดปานกลางมา 1-2 คน (ควรเป็น หญิง 1 คน และ ชาย 1 คน) ออกมายืนด้านหน้าห้องประชุม
2. ผู้นำกิจกรรมบอกให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนหาคำชม 1 คำชม โดยชมใครคนหนึ่งคนใดก็ได้ และพยายามอย่าให้ซ้ำกับผู้อื่นที่ได้ชมไปแล้ว
3. ถ้าสมาชิกคนใดใช้คำชมที่ได้วิเคราะห์แล้วว่าเป็นคำชมในแง่ลบ เช่น คุณสมศรีฟันหลอตินะครับ ให้หาคำชมใหม่ 2 ข้อ
4. ผู้นำกิจกรรมสรุปตามวัตถุประสงค์

แผนกิจกรรมที่ 4

เรื่อง ความรับผิดชอบต่อตนเอง (รักตนเองพัฒนา)

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

การปรับปรุงตนเองเป็นลักษณะของความรับผิดชอบต่ออย่างหนึ่งที่สมควรปลูกฝัง หรือ เสริมสร้างให้กับนักเรียน อันจะก่อให้เกิดการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อ ผู้ปฏิบัติเอง และต่อผู้อื่น

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของตนเอง
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

เนื้อหาสาระ

ความรับผิดชอบต่อตนเอง (รักตนเองพัฒนา)

- อิทธิบาท 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา
- การปรับปรุงตนเอง

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนนำเสนอผลการปฏิบัติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของตนเองว่าบรรลุตามเป้าหมายที่ตนเองแก้ไขหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วให้นักเรียนระบุวิธีการแก้ปัญหาอุปสรรคที่ทำไม่ไห้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดพร้อมทั้งนำวิธีการแก้ปัญหาใหม่ไปปฏิบัติต่อไป
2. วิทยากรกล่าวชื่นชมแล้วให้กำลังใจนักเรียนที่มีความพยายามปฏิบัติตนตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตนเอง
3. วิทยากรพูดคุยกับนักเรียนและบอกถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม แล้วก็เล่นเกมทายนิสัยจากตัวเลข
4. ให้ชมสื่อจากประกอบคำบรรยาย โปสเตอร์/จอฉาย เกี่ยวกับการปรับปรุงตนเอง
5. เชิญวิทยากรพิเศษ 2 ท่านมาให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงตนเองจนทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต ให้นักเรียนฟัง
6. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน และสลับกลุ่มทุกกิจกรรม

7. แจกใบกิจกรรมให้นักเรียนฝึกคนให้เป็นคนขยัน รู้ทันตนเองตามกลุ่ม โดยมีวิทยากรควบคุมดูแล

8. นักเรียนร่วมกันฝึกคิด ฝึกคนให้เป็นคนขยัน รู้ทันตนเอง ด้วยวิธีการไต่ตรอง แล้วตัดสินใจร่วมกันในกลุ่มของตัวเอง

9. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าห้องอบรม ตามประเด็นที่กำหนด

10. วิทยากรกล่าวสรุปอีก หลังจากตัวแทนกลุ่มย่อยนำเสนอหน้าห้องไปแล้ว โดยกล่าวสรุปถึงความสำคัญของคนที่มีการปรับปรุงการกระทำของตนเองหรือมีธรรมอิทธิบาท 4

11. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนทบทวนตนเองหรือประเมินตนเองว่า มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด มีวิธีกำหนดปรับปรุงตนเองอย่างไร ลงในแบบที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอในสัปดาห์ต่อไป

สื่อแหล่งการเรียนรู้

1. ใบกิจกรรม
2. โพรเจคเตอร์/จอฉาย
3. สื่อบุคคล
4. เอกสารประกอบคำบรรยาย

การวัดและการประเมิน

เรื่อง/ประเด็นการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	วิธีการประเมิน
1. นักเรียนรู้คุณค่าของตนเอง	แบบประเมินตนเอง	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง		

บันทึกหลังการอบรม

1. ผลการอบรม.....

.....

.....

2. ปัญหา/อุปสรรค.....

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข.....

.....

.....

ฝึกตนให้เป็นคนขยัน รู้ทันตนเอง

อานิสงส์ ฝึกคิดเป็นประจำ ทำให้เป็นคนขยัน ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เกียจคร้าน รู้เท่าทันตนเอง

๑. เข้าวันนี้เป็นวันอาทิตย์ เรายังไม่ทำการบ้านเลย

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้านเราจะอ้างว่า.....แล้วไม่ยอม

ทำการบ้าน

ถ้าเราเป็นคนขยันเราจะเตือนตัวเองว่า.....แล้วจึงรีบทำ

การบ้าน

๒. บ้านเราสกปรกเหลือเกินของรกรุงรังไปหมด

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้านเราจะอ้างว่า.....แล้วไม่ยอม

ทำความสะอาด

ถ้าเราเป็นคนขยันเราจะเตือนตนเองว่า.....แล้วจึงรีบทำ

ความสะอาด

๓. เราเลิกจากเรียนกลับมาบ้าน เห็นจานกองเต็มกะละมังยังไม่มีใครล้าง

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้าน เราจะอ้างว่า.....แล้วไม่ยอม

ล้างจาน

ถ้าเราเป็นคนขยัน เราจะเตือนตนเองว่า.....แล้วจึงรีบ

ล้างจาน

๔. จะต้องส่งรายงาน ๓ วันข้างหน้าแล้ว แต่วันนี้ยังไม่ได้เริ่มลงมือเลย

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้าน เราจะอ้างว่า.....แล้วไม่ยอม

ทำความสะอาด

ถ้าเราเป็นคนขยัน เราจะเตือนตนเองว่า.....แล้วจึงรีบ

ทำความสะอาด

๕. เราตื่นจั่วเจียขึ้นมาตอนเช้า ยังไม่ได้จัดหนังสือ จัดเสื้อผ้าเลย

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้านเราจะอ้างว่า.....แล้วนอนต่อ

ถ้าเราเป็นคนขยันเราจะเตือนตนเองว่า.....แล้วรีบลุกขึ้น

(ให้แต่งเรื่องเอง และ เขียนตามแบบตัวอย่างนี้มาอีก ๓ ข้อ)

๖.....

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้านเราจะอ้างว่า.....

ถ้าเราเป็นคนขยันเราจะเตือนตัวเองว่า.....

๗.....

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้านเราจะอ้างว่า.....

ถ้าเราเป็นคนขยันเราจะเตือนตัวเองว่า.....

๘.....

ถ้าเราเป็นคนเกียจคร้านเราจะอ้างว่า.....

ถ้าเราเป็นคนขยันเราจะเตือนตัวเองว่า.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

เอกสารประกอบคำบรรยาย (กิจกรรมที่ 4)

.....

อิทธิบาท 4 คือ แนวทางการปฏิบัติตนให้ประสบความสำเร็จ มี 4 ประการ ดังนี้

1. ฉันทะ   ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ   ความเพียรประกอบในสิ่งนั้น
3. จิตตะ   ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ
4. วิมังสา   หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

หลักของความจริงมีอยู่ว่า การทำอะไรลงไปไม่ว่าจะเป็นการทำงานส่วนตัวหรือส่วนรวม จะเป็นครูหรือนักเรียนก็ตามย่อมมีจุดหมายอย่างเดียวกันคือความสำเร็จ เช่น นักเรียน นักศึกษา ก็มีความปรารถนาจะศึกษาเล่าเรียนให้จบ ครูก็มีความปรารถนาอยากจะให้การทำงานในหน้าที่ คือการสอนของตนบรรลุผลและมีชีวิตเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ชวานาชาวไร่ ชาวสวน ก็มีความปรารถนาอยากจะได้ผลผลิตมากมาย เท่าที่ได้ลงทุนลงแรงไปแล้ว เป็นต้น และสิ่งที่บุคคลปรารถนานั้นๆ ย่อมไม่เป็นของเหลือวิสัย คือย่อมสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ก็เพราะอาศัยธรรมคืออิทธิบาท 4 ประการนั้นเป็นมูลฐาน ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ผู้ที่ต้องการความสำเร็จดังกล่าว ต้องพยายามปฏิบัติตามให้ครบถ้วนสมบูรณ์และให้เหมาะสมกับภาวะของตน

ความหมายของ ฉันทะ

1. ฉันทะ หมายถึง ความรักงาน คือพึงพอใจในงานที่ตนทำ เช่น เป็นนักเรียนต้องรักการเรียน เป็นครูอาจารย์ต้องรักการสอน เป็นตำรวจต้องรักการปราบปรามโจรผู้ร้าย เป็นทหารต้องรักการรบข้าศึกศัตรู และเป็นพ่อค้าวานิชต้องรักการซื้อการขาย เป็นต้น อย่างนี้เรียกว่า “ฉันทะ”

ประโยชน์ของการมีฉันทะ

ฉันทะนี้เป็นข้าศึกโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อคนมีฉันทะแล้วย่อมจะเป็นผู้ไม่เบื่อ งาน ไม่ท้อแท้ใจในการทำงาน ฉันทะย่อมทำให้เกิดกำลังใจเข้มแข็งแกร่งกล้า สามารถที่จะป้องกันและสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก เมื่อมีความรักเกิดขึ้นแล้ว งานที่หนักก็จะกลายเป็นงานเบา ที่ยากก็จะกลายเป็นง่าย มีแต่ความสำเร็จโดยส่วนเดียว พูดได้อย่างเต็มปากว่า ความสำเร็จอยู่แค่ มือเอื้อม นี่คือประโยชน์ของฉันทะ

โทษของการไม่มีฉันทะ

การขาดฉันทะทำให้คนเราขาดกำลังใจ รู้สึกมีความเบื่อหน่ายต่องานอันเป็นหน้าที่ของตน เมื่อเกิดความเบื่อหน่ายแล้วก็ทอดทิ้งงาน เกิดการท้อแท้แก่ใจกลายเป็นคนทำงานจับจด งานไม่สำเร็จเป็นชิ้นเป็นอัน คนที่ขาดฉันทะเช่นนี้ ย่อมไม่มีทางเจริญก้าวหน้าในกิจการ

วิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดฉันทะ

เมื่อคิดจะทำงานสิ่งใดจะต้องปลูกฉันทะ คือ ทำความพอใจในงานนั้นเป็นเบื้องต้นเสียก่อน ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า ฉนฺทํ ชนฺเต แปลว่า ยังความพอใจให้เกิดขึ้น แต่การที่จะทำเช่นนั้นได้ต้องพิจารณาให้เห็นถึงผลได้ผลเสียว่า ถ้าทำงานนั้นแล้วจะบังเกิดผลดีอย่างไร และถ้าไม่ทำจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อเล็งเห็นผลได้ผลเสียโดยประจักษ์แก่ใจแล้ว ฉันทะ คือ ความพอใจย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย ในทำนองเดียวกัน ถ้าเราจะให้คนอื่นทำงานสิ่งใด เราก็ควรจะต้องชี้แจงถึงผลได้ผลเสียให้เขาเข้าใจเสียก่อน เพื่อเป็นการช่วยปลูกฉันทะให้เกิดขึ้นในใจ ถ้าเป็นงานใหญ่จำเป็นต้องอาศัยคนจำนวนมาก เช่น การออกศึกทำสงคราม เป็นต้น การปลูกฉันทะก็ยิ่งต้องทำเป็นการใหญ่ตามรูปการ จนกระทั่งรู้สึกว่าการรบทั้งหลายเกิดขวัญและกำลังใจโดยพร้อมสรรพแล้วจึงประกาศภาวะสงคราม จากหลักของความจริงเช่นนี้ เราจะสังเกตเห็นได้ว่าบรรดาข้อธรรมปฏิบัติทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ พระองค์ทรงแสดงเน้นถึงผลได้ผลเสียไว้ทุกหมวดธรรม เพื่อให้เกิดฉันทะแก่ผู้ปฏิบัติ

ความหมายของ วิริยะ

2. วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามในการทำงานนั้นๆ คือเมื่อคนมีฉันทะที่จะทำงานใดแล้ว ก็ลงมือทำโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง และตามธรรมดาในการทำงานนั้น เราจะต้องประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจหลายอย่างหลายกรณีซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรค เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ความร้อน ความหนาว ความหิวกระหาย ความง่วงเหงาหาวนอน เป็นต้น และงานบางอย่างที่ทำงานนั้นก็ขาดความเพลิดเพลินเจริญใจ ไม่เบิกบานรื่นรมย์ อดดาหลับซบตานอน การทำงานทุกอย่างย่อมเป็นเช่นนี้เป็นของธรรมดา จะต่างกันบ้างก็แต่ว่าจะน้อยหรือมาก เท่านั้น เพราะฉะนั้นคนทำงานที่ดีจึงต้องมีความกล้าหาญ คือกล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อมุ่งทำงานให้สำเร็จ ความกล้าเผชิญกับอุปสรรคนี้แหละที่ท่านเรียกว่า วิริยะ

ประโยชน์ของวิริยะ

วิริยะสามารถกำจัดความเกียจคร้านเสียได้ถ้าหากพิจารณาโดยหลักกว้างๆ แล้วเราจะเห็นได้ว่างานต่างๆ ที่จะสำเร็จได้ผลดีนั้น ผู้ทำจะต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชา ถูกตามจังหวะ และเหตุการณ์แวดล้อมของแต่ละงาน ตัวอย่างเช่นเราชูดบ่อจะเอาน้ำก็จะต้องชูดต่อนื่องลงไปจนถึงน้ำและใส่ปลอกไว้กันบ่อพังแล้วจึงหยุดพักผอน ถ้าใครชูดบ่อน้ำไม่ต่อนื่องกัน บ่อที่ชูดแล้วก็พังทับถมลงไปต้องชูดกันใหม่อยู่เรื่อยไป แต่การที่คนเราจะทำงานต่อเนื่องได้เช่นนี้ ก็ต้องอาศัยวิริยะในใจ

โทษของการขาดวิริยะ

การขาดวิริยะจะทำให้เป็นคนอ่อนแอ หนีจากที่ยากบากหน้าไปหาแต่ที่ง่ายๆ ไม่ทำอะไรให้สำเร็จเป็นชินเป็นอัน เป็นคนไม่ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และผลร้ายอีกอย่างหนึ่งที่จะติดตามมาก็คือคนประเภทนี้ จะเป็นคนที่เต็มไปด้วยงานที่อาภูล คืองานค้างกองงานไว้มากมาย

แต่ไม่เห็นผลอะไรเกิดขึ้นคนที่มึนงานค้างไว้มากๆ นั้นจะกลายเป็นคนสมองเสื่อมและหย่อนสมรรถภาพ

วิธีปฏิบัติให้เกิดวิริยะ คือ

1. พยายามเร่งปลุกจันตะขึ้นให้มาก แล้วจันตะพาให้เกิดวิริยะ
2. คบหาสมาคมกับคนที่ขยันไม่มั่วสุมกับคนที่เกียจคร้าน

ความหมายของ จิตตะ

3.จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่งานที่ตนทำ พูดย่างๆ ก็คือ หมั่นตรวจตราดูแลเอาใจใส่จดจ่อไว้กับงานของตนนั่นเอง

ประโยชน์ของจิตตะ

เรื่องการทำงานแทบทุกอย่าง มักมีความเปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพผิดไปจากที่ผู้ทำคาดการณ์เอาไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น เราปลูกบ้านเรือนก็ต้องทำประตูหน้าต่างและติดกลอนไว้เพื่อกันขโมย ทั้งได้มอบหมายให้คนเฝ้ารักษาคอยเปิดเปิดถึงกระนั้นก็ยังนอนไม่ได้ เพราะว่าตัวคนเฝ้านั้นเองอาจเผลอเผลอไม่ได้ลงกลอนขโมยก็เข้าบ้านได้ ดังนั้นเราจะต้องป้องกันเหตุดังกล่าวด้วยตนเอง คือจะต้องเป็นคนมีอิทธิบาทข้อจิตตะมัน เอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอ ความเสียหายบางอย่างย่อมอยู่นอกวิสัยแม้เราจะเอาใจใส่ตรวจตราอย่างไรก็ยังเสียหายได้ แต่ถ้าเราเอาใจฝักใฝ่ดูแลอยู่ โอกาสที่ข้าวของจะเสียหายก็มีน้อย

โทษของการขาดจิตตะ

งานที่ทำทุกอย่างมักไม่ค่อยสำเร็จหรือสำเร็จก็ไม่ค่อยเรียบร้อย

วิธีปฏิบัติให้เกิดจิตตะ

เมื่อจะทำงานสิ่งใด จงพยายามศึกษารายละเอียดของงานนั้นให้เข้าใจ ใช้สำนวนอีกอย่างหนึ่งว่า “ความต้องการของงาน” คือ ศึกษาให้รู้งานที่เราจะทำนั้นว่าต้องการอะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่น จะปลูกต้นไม้ก็จะต้องรู้จักความต้องการของงานปลูกต้นไม้ที่ว่า ต้องรดน้ำเวลาไหน ให้ปุ๋ยอย่างไร ตัดรูปพืชคืออะไร ต้องการร่มลมแดดหรืออากาศอย่างไร เมื่อได้ศึกษาถึงความต้องการของงานแต่ละอย่างเป็นอันดีแล้วก็พยายามตรวจตราและดำเนินการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์นั้นๆ

ความหมายของ วิมังสา

4. วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาประกอบในการทำงาน ปัญญาที่ว่านี้ก็ได้แก่วิชาความรู้และความรู้ที่สำคัญอันจะนำออกใช้ก็คือ ความรู้เรื่องงานที่ตนทำนั่นเอง เริ่มแต่รู้จักงานที่กำลังทำเวลานี้ว่าเป็นงานอะไรมีขอบเขตการทำแค่ไหนรู้จักผลได้ผลเสียของงาน รู้จักวิธีการทำงานให้บังเกิดผลดี วิธีทุ่มแรงทุ่มเวลาและวิธีเพิ่มผลของงาน การใช้ปัญญาพิจารณางานของตนโดยละเอียดอย่างนี้ ท่านเรียกว่า วิมังสา

ทายนิสัยจากตัวเลข

วัตถุประสงค์	1. เพื่อทำความรู้จักตนเองในอีกแง่มุมหนึ่ง 2. เพื่อสร้างบรรยากาศสนุกสนานในการเรียนรู้และสร้างความผ่อนคลาย
อุปกรณ์	แผ่นใสเขียนเลข 0-9 ตามลำดับ
สถานที่	ในห้องฝึกอบรม
ระยะเวลา	ไม่เกิน 10 นาที

วิธีดำเนินการ

1. ผู้นำกิจกรรมฉายแผ่นใสแล้วสอบถามสมาชิกว่าภาพที่เห็นคืออะไร...เลขอะไร ใครชอบเลขใดให้เลือกเอาหนึ่งหมายเลขในเวลา 1 นาที
2. สอบถามในกลุ่มว่าใครเลือกเลข 0-9 ตามลำดับ แล้วรวบรวมจำนวนสมาชิกที่เลือกแต่ละหมายเลข แล้วบอกว่าจะทายนิสัยจากเลขที่ชอบดังนี้
3. ผู้นำกิจกรรมอ่านรายละเอียดการทายนิสัยจากเลขที่ชอบ จากนั้นสรุปเพื่อความสนุกสนานว่า กลุ่มที่มีจำนวนเลขมาตามลำดับ

เฉลยทายนิสัยจากเลขที่ชอบ

เลข 0	เป็นคนที่มีความมั่นใจกว้างไกล ทุ่มเทาเป็นพักๆ ลางสังหรณ์ดี ชอบการคิดค้นงานประดิษฐ์ตกแต่ง
ข้อเสีย	ควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยอยู่ (ผีเข้าผีออก)
เลข 1	เป็นคนรักเกียรติศักดิ์ศรี โกรธง่ายหายเร็ว ชอบการเป็นผู้นำ ใจคอกว้างขวาง ชอบช่วยเหลือคน (จนไม่ว่า เอาหน้าตาไว้ก่อน)
ข้อเสีย	ใจร้อน ขาดความรอบคอบ
เลข 2	เป็นคนเพ้อฝัน ละเอียดลออ โน้มน้าวใจได้ง่าย เชื้อคนง่าย ชอบงานบันเทิงดนตรี สนุกสนาน
ข้อเสีย	มักจะเอาแต่ใจตนเองและมักรวนเรง่าย

- เลข 3 เป็นคนกล้าคิดกล้าทำไม่เกรงกลัวอิทธิพล ใจร้อนวู่วาม เข้มแข็งอดทน
พยายาม มานะดี ขยันขันแข็ง
- ข้อเสีย ขอมหักแต่ไม่ยอมงอ
- เลข 4 เป็นคนที่มีศิลปะในการพูด การเขียน หรือการแสดงออกขอพบการท่องเที่ยว
เดินทาง
- ข้อเสีย บางครั้งเป็นคนรวนเร ดัดจริตใจไม่แน่นอน
- เลข 5 เป็นคนรักความยุติธรรม ชอบการช่วยเหลือคน อื้อเพื่อ เมื่อแม่ ชอบ
การศึกษา เรียนรู้ การถ่ายทอด รักสงบ
- ข้อเสีย ชอบช่วยเหลือโดยเฉพาะเด็ก ๆ
- เลข 6 เป็นคนที่ฉลาดในการใช้และการแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง รักสวยรักงาม
มักโชคดีทางการเงินหรือความรักทางใดทางหนึ่ง
- ข้อเสีย ตามใจตนเอง สนุกสนานเฮฮาจนลืมตัว
- เลข 7 เป็นคนที่อดทนและทนอด ชอบความเป็นอยู่เรียบง่าย ๆ ชอบเก็บตัว โกรธไม่
เป็นแต่พยายามเป็น ไม่ชอบงานชิ้นเล็ก ๆ
- ข้อเสีย มักชอบอารมณ์เหมือนไฟสุ่มชอบ (ทำตัวเก่งง่ายตายยาก)
- เลข 8 เป็นคนโผงผาง ลุ่มหลงอะไรเป็นพัก ๆ ชีวิตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ชอบ
สนุกสนานเฮฮา ชอบทำอะไรแปลก ๆ แปลง ๆ คิดสร้างสรรค์
- ข้อเสีย มักมัวเมา เลิกร่ายาก (ระวังเด็กหลอก)
- เลข 9 เป็นคนที่มีโชค หรือจังหวะฟลุค ๆ ในชีวิตหลาย ๆ ครั้ง ถ้าหากสนใจงานศาสนา
จะทำให้ใจสงบขึ้นหลายคนไม่แต่งงานหรือต้องผิดหวังในความรักบ้าง
- .....

แผนกิจกรรมที่ 5

เรื่อง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว (รักแท้ดูแลได้)

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง 30 นาที

สาระสำคัญ

คุณธรรมจริยธรรมความรับผิดชอบต่อผู้อื่นหรือครอบครัว เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคม มนุษย์ประการหนึ่ง ที่สมควรปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติเอง และต่อผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จุดประสงค์

1. ให้ความสำคัญต่อบิดามารดา หรือผู้ปกครองของนักเรียนเอง
2. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นบุตรที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อผู้ปกครอง

เนื้อหาสาระ

ความรับผิดชอบต่อครอบครัว (รักแท้ดูแลได้)

- ช่วยทำกิจการงานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง
- เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ในทางที่ถูกต้อง

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนนำเสนอผลการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาของตนเองว่าบรรลุตามเป้าหมายที่ตนเองแก้ไขหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วให้นักเรียนระบุนวัตกรรมแก้ปัญหาอุปสรรคที่ทำไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดพร้อมทั้งนำวิธีการแก้ปัญหาใหม่ไปปฏิบัติต่อไป

2. วิทยากรกล่าวชื่นชมแล้วให้กำลังใจนักเรียนที่มีความพยายามปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตนเอง

3. วิทยากรพูดคุยกับนักเรียนและบอกวัตถุประสงค์ของกิจกรรมในครั้งนี้

4. วิทยากรเล่าเรื่องความรักของพ่อแม่ให้นักเรียนฟัง

5. ให้ชมสื่อประกอบคำบรรยาย โปสเตอร์เตอร์/จอฉาย เรื่องเกี่ยวกับนักเรียนที่ดีมีความกตัญญูกตเวที

ความกตัญญูกตเวที

6. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน แจกใบกิจกรรมและใบความรู้

7. ให้นักเรียนอ่าน กรณีตัวอย่างเรื่องพระที่ถูกลืม แล้วสนทนาถึงเรื่องที่อ่านที่เกี่ยวกับหน้าที่ของบุตรที่ดี มีความกตัญญูกตเวที และช่วยกันคิดวิเคราะห์

8. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายถึง หน้าที่ของบุตรที่ดีมีความกตัญญูทวดเวทีย และผลเสียของผู้ไม่มีความกตัญญูทวดเวทียไม่มีความกตัญญูทวดเวทียไม่มีความกตัญญูทวดเวทีย ตลอดถึงแนวทางแก้ไข

9. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าห้องอบรม ตามประเด็นที่กำหนด

10. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปความสำคัญของ หน้าที่ของบุตรที่ดีมีความกตัญญูทวดเวทียว่ามีผลดี และผลเสียอย่างไร เมื่อไม่ทำหน้าที่บุตรที่ดีขาดความกตัญญูทวดเวทีย

11. วิทยากรกล่าวสรุปอีกครั้ง ของการเป็นบุตรที่ดี มีความกตัญญูทวดเวทีย

12. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนทบทวนตนเองหรือประเมินตนเองว่า มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด มีวิธีกำหนดปรับปรุงตนเองอย่างไร ลงในแบบที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอในสัปดาห์ต่อไป

สื่อแหล่งการเรียนรู้

1. ใบบทความรู้
2. ใบบทกิจกรรม
3. โปสเตอร์เตอร์/จอฉาย
4. เอกสารประกอบคำบรรยาย

การวัดและการประเมิน

เรื่อง/ประเด็นการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	วิธีการประเมิน
1. ให้ความสำคัญต่อบิดามารดา หรือผู้ปกครองของนักเรียนเอง	แบบประเมินตนเอง	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง
2. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นบุตรที่ดี มีความรับผิดชอบต่อผู้ปกครอง		

บันทึกหลังการอบรม

1. ผลการอบรม.....

.....

2. ปัญหา/อุปสรรค.....

.....

3. ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข.....

.....

.....

กรณีตัวอย่าง เรื่องพระที่ถูกลืม

ให้นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่างนี้แล้ว ร่วมกลุ่มกัน เพื่ออภิปรายแสดงความคิด

มีชนบทแห่งหนึ่งในประเทศจีน ตั้งอยู่ในเชิงเขา เป็นภูมิประเทศที่สงบอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีธารน้ำไหลผ่านหมู่บ้าน ต้นไม้ทุกต้นใบสดเขียวขจีในทุ่งนาก็สะพรั่งด้วยต้นข้าวที่ชูรวงเป็นสีทอง ตัดกับท้องฟ้าสีคราม มองไปทางไหนก็ชื่นฉ่ำเจริญตา

ชาวชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ทำนา ผู้อยู่เรือนก็ปั่นฝ้ายทอผ้า ต่างมีความสุขมีฐานะมั่งคั่ง เหนือขึ้นไปบนยอดเขามีกุฏิพระภิกษุอยู่จำศีลภาวนา เชิงเขามีกระท่อมน้อยหลังหนึ่ง เป็นที่อยู่ของสองแม่ลูก

แม่นั้น แม่อายุจะย่างเข้าสู่วัยชรา แต่นางยังแข็งแรงพอที่จะรับจ้างเขาทำงานหาเลี้ยงลูกได้ บุตรของนางเป็นเด็กหนุ่ม ไม่เอาการเอางาน คือด้าน ไม่เชื่อถ้อยฟังคำมารดาไม่สนใจในความเหน็ดเหนื่อยของแม่ที่ตรากตรำทำงานหนัก เอาแต่เที่ยวเตร่ เล่นสนุก ถึงกระนั้นนางก็รักเขา เอาอกเอาใจมิให้อนาทร

วันหนึ่งเขาแลเห็นเพื่อนกราบพระพุทธรูป ก็นึกในใจว่าการที่เพื่อนของเขามีฐานะคงเป็นเพราะหมั่นกราบไหว้พระ เย็นวันนั้นเขาจึงขึ้นไปบนเขา เข้าไปนมัสการขอพระพุทธรูปจากพระภิกษุที่พำนักอยู่บนยอดเขา เพื่อเอาไปไว้บูชาที่เรือน หวังจะได้มั่งคั่งเหมือนคนทั้งหลาย

พระภิกษุได้ฟังก็กล่าวว่า “ฟังก่อน เหม็ง เจ้าจะแก้จนด้วยการกราบไหว้พระอย่างเดียว นั้นไม่สำเร็จหรอก ป่วยการเปล่า ในเมื่อที่เรือนของเจ้าก็มีพระอยู่แล้ว จงเคารพบูชาท่านเถิด เจ้าจะเจริญ”

เหม็งได้ฟังก็ฉงน อุทานว่า “ที่บ้านกระผม ไม่เคยมีพระเลยสักองค์ กระผมยากจนหนักหนา จึงอยากได้ไปไว้บูชาที่บ้านบ้าง”

พระภิกษุก็ยื่นกรานว่า “กลับไปเถิด เหม็ง พระเฝ้ารอเจ้าอยู่ที่บ้านแล้ว กลับถึงบ้านคืนนี้ เมื่อเจ้าเคาะประตู ท่านจะออกมาเปิดรับเจ้าอย่างรีบร้อน ผลิผลามเสียจนใส่รองเท้ากลับข้าง เสื้อที่สวมก็กลับด้านนอกอยู่ด้านใน”

เหม็งได้ฟังดังนั้นก็สันทะยังนัก มนัสการลาพระภิกษุรีบกลับ ฝ่าลมหนาวและละอองน้ำค้างมาตลอดทาง กว่าจะถึงบ้านก็เปียกโชกทั้งตัว หันที่ที่เขาเคาะประตูกระท่อม ผู้ที่เปิดประตูรับเขา ก็คือ มารดาของเขานั้นเอง

เหม็ง สังเกตเห็นนางสวมรองเท้ากลับข้าง เสื้อที่ใส่ก็กลับ

พอเห็นลูกชายนางก็เอ่ยขึ้นว่า “เหม็ง เจ้าหิวไหม...ลูกหายไปไหนมา แม่เป็นห่วงกลัวลูกจะเป็นอันตราย แม่ตั้งตาคอยเจ้าตั้งแต่หัวค่ำจนตีก อำว...นั่นลูกเปียกปอนไปหมดทั้งตัว ไปเปลี่ยนเสื้อผ้าเสีย แล้วไปผิงไฟที่หน้าเตา แม่จะไปเอาข้าวมาให้กิน” กระแสเสียงที่หลั่งออกมา

นั่น นุ่มนวลนัก เปี่ยมด้วยความรัก ความห่วงใย ความเมตตาปราณีที่บริสุทธิ์ใจ เขาหวนระลึกถึงคำของพระภิกษุบิณฑกเขาก็อประจักษ์แจ่มแจ้งในบัดนั้นว่า “แม่” นี่แหละ คือ “พระ” ของเขา

“พระ” ที่อยู่ใกล้ตัวมาแต่อ่อนแต่อด แต่เขาเองละเลยไม่เอาใจใส่

“แม่” เท่านั้น ที่จะให้ความรักความเอ็นดู อย่างบริสุทธิ์

“แม่” เท่านั้น ที่จะเสียสละให้ลูกได้ทั้งชีวิตและเลือดเนื้อ มุ่งหวังแต่จะให้ลูกมีความสุข ความเจริญ

“แม่” เป็นผู้มีแต่ “ให้” ไม่หวังสิ่งตอบแทน ตัวเรานี้สิ มีแต่จะ “รับ” เอาฝ่ายเดียวนับแต่นั้นมา เขาก็บำเพ็ญตนอยู่ในโอวาท เทิดทูนเคารพบูชามารดาของเขาเหนือสิ่งใดๆ ในโลก.

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ใบกิจกรรม

เมื่ออ่านกรณีตัวอย่าง เรื่อง “พระที่ถูกลืม” แล้ว ให้นักเรียนร่วมกลุ่มกัน อภิปรายแสดงความคิดเห็น ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไร เมื่ออ่านเรื่องนี้จบแล้ว

.....

.....

.....

2. นักเรียนประทับใจเหตุการณ์ตอนใดมากที่สุด ในเรื่องนี้

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่า ลูกที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่(ผู้ปกครอง)นำความทุกข์มาให้พ่อแม่อย่างไร

.....

.....

.....

4. นักเรียนคิดว่า ลูกที่ดีควรประพฤติตนอย่างไร จึงเหมาะสม

.....

.....

.....

5. เมื่อคนเราเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ในทางที่ถูกต้องจะมีผลอย่างไร

.....

.....

.....

เรื่องความรักของพ่อแม่

มีเด็กน้อยคนหนึ่ง เขาอยากจะได้เกมเพลสเดชั่น แต่เขาอายุแค่เจ็ดขวบ เขาไม่สามารถทำงานหาเงินนอกบ้านได้ เขาไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร จึงจะหาเงินได้ เพราะว่าเกมนี้อายุ ๕๕ เหรียญ เขาใช้เวลาคิดอยู่นาน ในที่สุดเขาก็คิดออก เขาตั้งใจมาก รีบหากระดาษแล้วก็เขียนๆ พอลงมือเขียนเสร็จก็เข้าไปในครัว พอไปถึงก็ยื่นกระดาษแผ่นนั้นให้คุณแม่ซึ่งกำลังทำอาหารอยู่ คุณแม่มองหน้าเขา เซ็ดมือแล้วก็เอื้อมมือไปรับ พอเห็นข้อความในกระดาษเท่านั้น คุณแม่ก็ตาโต เพราะว่าลูกน้อยของคุณแม่เขียนใส่กระดาษบอกว่า

ข้อที่หนึ่ง ค่าขวดคุณแม่หนึ่งอาทิตย์ 20 เหรียญ

ข้อที่สอง ค่าช่วยดูแลน้องตอนที่แม่ไม่ว่าง 15 เหรียญ

ข้อที่สาม เขาคิดหาวิธีการที่จะได้สตางค์ไม่ได้ เขาก็เลยบอกว่า ค่าเก็บที่นอนตัวเอง 10 เหรียญ

ข้อที่สี่ ค่าทำการบ้านเองโดยที่ไม่ให้คุณแม่บอก 10 เหรียญ

รวมที่คุณแม่ยังไม่ได้จ่ายอาทิตย์นี้ 55 เหรียญ พอคุณแม่อ่านจบมองไปที่ลูกน้อยเห็นแววตาแห่งความหวังว่าจะต้องได้สตางค์แน่ๆ

พอคุณแม่อ่านจบแล้วก็มองไปยังลูกน้อย เห็นแววตาแห่งความหวัง คุณแม่ไม่ได้พูดอะไร...แต่คุณแม่ก็พลิกกระดาษแล้วหยิบปากกาบ้าง...เสร็จแล้วก็เขียนๆ แล้วส่งกระดาษนั้นกลับไปให้ลูก ลูกน้อยพอเห็นกระดาษเห็นข้อความในกระดาษก็ตาโตบ้างเพราะว่า

ข้อที่หนึ่ง คุณแม่เขียนบอกว่า ค่าอุ้มท้องเก้าเดือน เขาเห็นข้อความเท่านั้นแหละเขาดกใจเอามือปิดกระดาษหลับตาปีเลย นึกถึงตัวเอง เมื่อก่อนคุณแม่แค่เจ็ดวัน เราคิดไปตั้ง 20 เหรียญ แม่อุ้มท้องเราตั้งเก้าเดือน ล้มละลายแน่ เสร็จแล้วเขาค่อยๆ ลุ้น ลุ้นแบบลุ้นไฟนั้นแหละ ค่อยๆ เปิดออกทีละนิดๆ พอเปิดออกหมด เขาก็ยิ้มออก เพราะคุณแม่เขียนไว้ในกระดาษว่า ค่าอุ้มท้องเก้าเดือน แม่ไม่คิดสตางค์

ข้อที่สอง ค่าน้ำนมที่ลูกดื่มกินจากแม่ แม่ก็ไม่คิดสตางค์

ข้อที่สาม ค่าป้อนข้าว ป้อนน้ำ รวมทั้งเช็ดขี้มูกตอนที่ลูกไม่สบาย แม่ก็ไม่คิดสตางค์

ข้อที่สี่ ค่าน้ำตาที่ไหลแล้วไหลอีกตอนที่ลูกคือ แม่ก็ไม่คิดสตางค์

ข้อสุดท้าย ค่าเสื้อผ้าและค่าข้าวของทั้งหมดที่ซื้อให้ลูกตั้งแต่เล็กจนถึงปัจจุบัน แม่ไม่คิดสตางค์ รวมกันเป็นค่าแห่งความรักที่แม่มีให้ลูก แม่ก็ไม่คิดสตางค์ เด็กน้อยค่อยๆ อ่านไปๆ หน้าก็ค่อยๆ สดลงๆ พออ่านเสร็จ น้ำตาหยดน้อยๆ ไหลลงมาข้างแก้ม เข้ามาเต็มๆ ในปาก เขาเดินเข้าไปหาคุณแม่ ไปถึงก็กอดขาคุณแม่เข่านิดๆ เเงหน้าขึ้นมองหน้าคุณแม่ คุณแม่ก็ก้มหน้าลงมา ตาต่อตาประสานกัน เด็กน้อยพูดกับคุณแม่เบาๆ ว่า..คุณแม่ครับ ผมรักคุณแม่ครับ เสร็จแล้วเขาก็พลิกกระดาษ หยิบปากกาขึ้นมา แล้วขีดฆ่าจำนวน 55 เหรียญ แล้วเขียนลงไปบอกว่า "ทุกอย่างจ่ายหมดแล้ว"...

เอกสารประกอบคำบรรยาย (กิจกรรมที่ 5)

ความหมายของบุตร

- บุตร คือ ผู้ที่สืบทอดสายโลหิตจากพ่อแม่
- คือ ผู้รับมรดกจากพ่อแม่ทั้งทางกายและจิตวิญญาณ
- คือ ผู้ที่เป็นที่พึ่งพาของพ่อแม่
- คือ ผู้ที่ทำให้พ่อแม่ชื่นใจ สบายใจ
- คือ ผู้นำพ่อแม่ให้ถึงนิพพาน คือความสงบสูงสุด
- บุตรที่ดี คือ ผู้ที่สามารถทำให้พ่อแม่ได้รับความอึดใจ ชื่นใจ สบายใจตลอดเวลา

จะเป็นลูกที่ดีได้อย่างไร

ลูกทุกคนมีหน้าที่ปฏิบัติต่อพ่อแม่ 7 ประการ คือ

1. ท่านเลี้ยงเรามาแล้วต้องเลี้ยงท่านตอบ

ข้อนี้หมายความว่าพ่อแม่ได้เลี้ยงเรามาแล้วเป็นอย่างดี ครั้นเมื่อท่านแก่เฒ่าลง ลูกจึงต้องพยายามเลี้ยงดูท่านเป็นอย่างดีให้เหมือนกับที่ท่านได้เลี้ยงเรามาด้วยความลำบากยากเข็ญ วิธีเลี้ยงพ่อนั้นมี 2 อย่าง คือ เลี้ยงร่างกายหนึ่ง เลี้ยงน้ำใจหนึ่ง

การเลี้ยงร่างกาย นั้นได้แก่ พยายามจัดข้าว ปลา อาหาร ขนม และลูกไม้อย่างดีๆ แปลกๆ ใหม่ๆ มาบำรุงท่านไม่ให้บกพร่องตลอดทุกๆ มี เมื่อถึงเวลารับประทานอาหาร หาเครื่องนุ่งห่มที่ดีเหมาะสมแก่ท่านมาให้ตกแต่งตามสมควร จัดทำที่อยู่อาศัยให้ท่านได้พักผ่อนอย่างผาสุก

ยามท่านป่วยไข้ก็รีบจัดหาหมอรักษาพยาบาล และตนเองก็พยายามเฝ้าคอยดูแลท่าน ไม่ทอดทิ้งให้ท่านว่าเหว ต้องร้องเรียกด้วยเสียงอันดัง เพราะท่านกำลังป่วยไข้ เวลาท่านอาเจียนหรือขี้รดเยี่ยวรด ก็ต้องพยายามจัดล้างจัดซักหรือเปลี่ยนผ้าใหม่ให้ท่านด้วยมือของตนเอง โดยความเต็มใจให้เหมือนกับที่ท่านได้ทำให้เราเมื่อเล็กๆ

ฉะนั้น ในการบำรุงเลี้ยงร่างกายนี้ บางคนพ่อแม่มีฐานะดีสมบูรณ์ไม่เดือดร้อนอะไร เราจะคิดว่าไม่จำเป็นก็ไม่ถูก

เมื่อถึงฤดูมีผลไม้อะไรใหม่ๆ และแปลกๆ เช่นเงาะหรือทุเรียน เป็นต้น ก็ควรจะจัดหาไปให้ท่านบ้าง แม้สักเล็กน้อยก็ยังดี ถึงว่าของนั้นท่านจะหาซื้อเองได้ แต่ท่านย่อมจะมีความรู้สึกว้าของที่ได้รับจากลูกนั้น ท่านได้กินทั้งผลไม้และน้ำใจที่ได้รับจากลูกด้วย

การเลี้ยงน้ำใจ นั้น จึงได้พยายามทำทุกอย่างไม่ให้ขัดเคืองใจพ่อแม่ เมื่อท่านมีความประสงค์จะเอาอะไร หรือจะให้เราทำอะไรแล้ว จึงพยายามทำตามที่ท่านต้องการด้วยความเต็มใจ แม้สิ่งนั้นจะได้ถูกกับความประสงค์ก็ดี หรือเป็นของไม่ควรทำ แต่ไม่ถึงกับเสียหายก็ดี ก็ขอให้

พยายามทำตามเถิด อย่าขัดขืนให้ท่านไม่สบายใจเลย และจงคอยสังเกตดูว่าสิ่งใดท่านชอบทำ สิ่งใดท่านชอบรับประทาน แม้ท่านไม่ได้บอกขอร้องเรา ก็จงพยายามจัดทำหรือจัดหามาสนองท่าน

หากทำได้ดังนี้ ท่านจะปลื้มใจมาก เพราะดีใจว่าลูกรู้จักน้ำใจท่าน ถ้าบางครั้งไม่สามารถจะทำตามความประสงค์ของท่านได้แล้ว ก็อย่าเพิ่งออกปากเถียงหรือคัดค้าน จงเฉยๆ ไว้ก่อน แล้วหาอุบายพูดให้ท่านเข้าใจว่า สิ่งนั้นเป็นของเหลือวิสัยที่จะทำได้ อย่างนี้จัดว่าพยายามเลี้ยงน้ำใจของพ่อแม่

2. ช่วยทำกิจการงานของท่าน

ได้แก่งานใดเป็นสิ่งที่ท่านจะต้องทำแล้ว ท่านจะออกปากให้เราช่วยก็ดีหรือไม่ออกปากก็ดี เราต้องรีบช่วยจัดทำงานนั้นให้เสร็จสิ้นไปโดยไม่ต้องให้ท่านเป็นห่วงกังวลใจ ถ้าเราทำเฉยเสียจนท่านต้องให้เราเป็นครั้งที่สองก็ได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ไม่ดี ไม่ตั้งใจช่วยทำกิจการงานของท่าน

เรื่องการช่วยทำกิจการงานนี้เราจะอายุน้อยหรือโตแล้วก็ต้องพยายามช่วยท่านทำงานตามสมควรแก่กำลังของเรา เช่นเมื่อเรายังเป็นเด็กเวลากลับจากโรงเรียนแล้ว ก็ควรช่วยท่านกวาดบ้านถูเรือนรดน้ำต้นไม้ หรือตักน้ำใส่ตุ่มล้างห้องส้วม เป็นต้น ตามสมควรแก่กรณีที่เราพอจะทำได้

ครั้นโตแล้วก็ช่วยทำงานที่หนักหรือภาระสำคัญๆ ต่อไปคืองานใดๆ ที่เป็นภาระของท่านแล้ว เราต้องพยายามทำเสียทุกอย่าง จนเต็มความสามารถของเราทีเดียว คือต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องทำแทนท่านโดยตรง อย่าทำเป็นคนไกลหรือซี้เกียจ เช่นท่านให้ทำงานสิ่งนี้ เราทำไม่ทันเสร็จ แล้วหนีไปเที่ยวเสีย เห็นแต่ความสนุกของตนอย่างเดียว อย่างนี้ใช้ไม่ได้

3. ดำรงวงศ์ตระกูลของท่าน

การดำรงวงศ์ตระกูลนี้ ดูเหมือนเป็นความประสงค์อันสำคัญของพ่อแม่ ที่ได้พยายามเลี้ยงลูกให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยความมุ่งหมายว่าเมื่อเราตายไปแล้ว ลูกหลานจะได้ปกครองทรัพย์สมบัติวงศ์ตระกูลต่อไป ฉะนั้นลูกจึงต้องพยายามศึกษาเล่าเรียนทำการงานสร้างตนให้เป็นปึกแผ่นเพื่อดำรงวงศ์ตระกูลของพ่อแม่

พ่อแม่เป็นผู้สร้างชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูล จนมีคนรู้จักเคารพนับถือลูกต้องพยายามทำเช่นนั้นหรือให้ดีกว่านั้น เช่น พ่อแม่เคยเป็นครูบาอาจารย์มีชื่อเสียงลูกควรจะทำตาม หรือพ่อแม่เป็นคนมีชื่อเสียงทางหมอ หรือทางมีศีลธรรม ลูกก็ควรพยายามดำเนินรอยตาม ไม่ให้เสื่อมไป

เมื่อพ่อแม่เคยแก่งทางนี้ ครั้นสิ้นบุญพ่อแม่แล้วลูกก็ยังสามารถทำแทนได้ แต่การจะทำได้เช่นนี้ก็อาศัยที่ลูกต้องเป็นคนเอาใจใส่ หมั่นสังเกตไว้ให้ดีถึงปฏิบัติความประพฤติปฏิบัติของพ่อแม่ทั้งในเวลาปรกติ ทั้งในเวลาติดต่อกับคนภายนอก แล้วพยายามจดจำกระทำตามไปเรื่อยๆ ตั้งแต่ท่านยังมีชีวิตอยู่

ธรรมดาว่าลูกนั้น พระท่านตรัสแบ่งไว้เป็น 3 ประเภท คือ

ลูกคนใดเกิดมาแล้ว การกระทำและความประพฤติปฏิบัติต่างๆ เลวกว่าพ่อแม่ทำ สกฺลวงศให้เสื่อมไปท่านเรียกว่า อวชาตบุตร

ลูกคนใดเกิดมาแล้วการกระทำและความประพฤติปฏิบัติต่างๆ ตลอดจนสร้างฐานะมีชื่อเสียงได้เสมอพ่อแม่ท่านเรียกว่า อหุชาตบุตร

ลูกคนใดเกิดมาแล้วการกระทำและความประพฤติปฏิบัติต่างๆ ตลอดจนสร้างฐานะให้มีชื่อเสียงได้ดีกว่าพ่อแม่ดำรงวงศ์ตระกูลให้สูงขึ้นท่านเรียกว่า อภิชาตบุตร

ฉะนั้น ลูกทุกคนจึงควรทำตนให้เป็นอภิชาตบุตร หรืออย่างน้อยก็เป็นอหุชาตบุตร และจงพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่ทำตนให้ตกต่ำลงจนเป็นอวชาตบุตร

ยกตัวอย่างตระกูลตนเคยมีไร่นาทรัพย์สมบัติอย่างไรแล้วรักษาไว้ได้ไม่เสียหายไป เรียกว่าดำรงวงศ์ตระกูลได้อย่างหนึ่ง ตระกูลเดิมเป็นมิจฉาทิฐิ ลูกแนะนำให้พ่อแม่กลับมาเป็น สัมมาทิฐิก็เรียกว่าดำรงวงศ์ตระกูลให้ดีขึ้นอย่างหนึ่ง บุญกุศลใดๆ ที่ตระกูลเคยทำ เช่น ใส่น้ำบาศระ หมั้นรักษาศีล ฟังธรรม ฯลฯ ลูกก็ปฏิบัติตามไม่ละเลยเพิกเฉยเสียเรียกว่าดำรงวงศ์ตระกูลไว้ได้มั่นคงอย่างหนึ่ง ดังนี้

4. ประพฤติตนให้เป็นผู้ควรรับทรัพย์มรดกของพ่อแม่

หมายความว่า ลูกต้องเป็นคนขยันหมั่นศึกษาเล่าเรียนในเวลาเป็นเด็ก ครั้นโตแล้วก็มีความอดทนบากบั่นทำงานหาทรัพย์สมบัติ และเก็บหอมรอมริบไว้ไม่ใช้จ่ายให้สุรุ่ยสุร่าย

คบแต่คนดีมีศีลธรรม แล้วประพฤติตนตั้งอยู่ในสุจริตมีความเคารพอ่อนน้อมต่อมรดกต่อพ่อแม่และผู้ใหญ่ทั่วไป จึงสมควรเป็นผู้รับทรัพย์มรดกของพ่อแม่ และไม่ประพฤติดนให้เสียหาย เช่น นักเลงสุรา นักเลงการพนัน หรือนักเลงขโมย จนพ่อแม่ต้องตัดขาดจากความเป็นผู้มีสิทธิรับทรัพย์มรดกของท่าน

5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

คือเมื่อท่านต้องตายทำลายขันธุ์ไปตามธรรมดาของสังขารแล้ว ลูกก็ไม่ควรจะเศร้าโศกเสียใจร้องไห้รำพัน จนไม่มีจิตใจจะทำมาปนกิจศพของท่านอย่างไร ควรจะระงับความทุกข์ใจเพราะเหตุนี้เสีย

เราควรมาพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงว่า พ่อแม่เราต้องตายไป ตามธรรมดาของคนทุกคนที่เกิดมาแล้วก็ต้องตายทั้งสิ้น บุญของเรา ทวดของเราท่านก็ตายไปแล้วเช่นเดียวกัน และท่านเหล่านั้นก็หาเอาอะไรไปได้สักชนิดหนึ่งไม่ แม้สิ่งใดที่ท่านรักดังดวงใจท่านก็เอาไปไม่ได้เลย แม้ถึงตัวเราเองก็เช่นเดียวกัน ในไม่ช้าก็ต้องตายไปอีกเช่นเดียวกับท่าน

หน้าที่ของเราก็คือ ต้องทำบุญกุศลอุทิศผลบุญนั้นๆ ไปให้แก่ท่านเท่านั้น เพราะจะทำอย่างอื่นก็ไม่ถูกไม่ควร ด้วยว่าท่านไม่มีชีวิตเสียแล้ว จะบำรุงกายบำรุงใจอะไรไม่ได้ทั้งสิ้น เพราะนักปราชญ์กล่าวไว้ว่า บุญกุศลที่เราอุทิศไปให้ท่านนั้น หากท่านได้มีโอกาสรับอนุโมทนา

ก็จะสำเร็จประโยชน์เป็นความสุขความเจริญแก่ท่านได้

เราควรทำแต่สิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลจริงๆ ไม่ควรทำบาปเลยในการทำฌานิกิจ หรือทำบุญอุทิศให้พ่อแม่ เช่นจะฆ่าเองหรือสั่งให้คนอื่นฆ่าเอาเนื้อสัตว์มาทำบุญก็ไม่ควร หรือจะมีมหรสพให้สนุกสนานก็ไม่เหมาะ เพราะไม่ใช่เรื่องบุญกุศล ควรทำแต่เรื่องบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ฟังธรรมเทศนาตามสมควรแก่กาลเวลาเท่านั้น บุญกุศลที่จะอุทิศไปให้แก่พ่อแม่ จะได้เป็นบุญที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่ให้มีบาปอันใดหาเจือปน ซึ่งจะเป็นเวรกรรมต่อไปอีก

6. มีความกตัญญูต่อกับพ่อแม่

คือลูกกตัญญู หมายถึงลูกรู้คุณที่พ่อแม่ทำไว้แก่เรา และกตเวทิตอบแทนบุญคุณของท่าน รวมความว่ากตัญญูต่อกับพ่อแม่หมายถึงรู้บุญคุณที่พ่อแม่แก่ชราแล้วตอบแทนท่าน เพราะพ่อแม่ถือว่าเป็นบุพพการีของเรา

ถ้าเป็นคนอื่นนอกจากพ่อแม่ เขาได้ทำอุปการะแก่เราก่อน เขาก็ได้ชื่อว่าเป็นบุพพการีบุคคลของเราเหมือนกัน เราก็ควรแสดงกตัญญูต่อกับผู้นั้นด้วย สำหรับพ่อแม่เราต้องตั้งมั่นอยู่ในกตัญญูต่อกับพ่อแม่อย่างแท้จริง เพราะในโลกนี้ไม่มีผู้ใดจะเป็นบุพพการีของเราเกินกว่าพ่อแม่ และเราเกิดมาตลอดชาตินี้ ก็จะมีพ่อได้เพียงคนเดียวและมีแม่ได้เพียงคนเดียวเท่านั้น ถ้าท่านตายแล้วก็หาใหม่อีกไม่ได้ เราจึงต้องมั่นในกตัญญูต่อกับพ่อแม่ให้มากที่สุด ทั้งในเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่หรือท่านตายจากเราไปแล้ว

วิธีตอบแทนท่านก็คือ เวลาท่านยังมีชีวิตอยู่ต้องพยายามบำรุงเลี้ยงกายและน้ำใจของท่านให้ดีที่สุดดังกล่าวแล้ว การตอบแทนคุณพ่อแม่นั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงสรรเสริญและอนุญาตไว้ว่า แม้ลูกบวชเป็นพระภิกษุจะบิณฑบาต อาบน้ำ ป้อนข้าวปฏิบัติให้ท่านเหมือนกับสามเณรปฏิบัติต่อพระภิกษุก็ได้ถ้าเป็นแม่ พระองค์ทรงอนุญาตให้เลี้ยงดูได้คล้ายบิดา แต่จะถูกต้องตัวแม่ไม่ได้เท่านั้น อนึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าแม่จะเลี้ยงดูให้วิเศษอย่างไรก็ยังไม่ชื่อว่าแทนคุณพ่อแม่ได้

ส่วนวิธีที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ให้ได้นั้น ก็คือเมื่อท่านยังไม่มีศรัทธา ไม่มีศีล ไม่มีสมาธิ ไม่มีปัญญา ลูกได้พยายามแนะนำช่วยเหลือให้ท่านกลับเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล มีสมาธิ มีปัญญา จึงจะชื่อว่าตอบแทนคุณพ่อแม่ได้ ครั้นเมื่อท่านตายไปแล้ว นอกจากทำบุญอุทิศไปให้ตามประเพณีเช่นนี้

ยังมีวิธีตอบแทนที่ดีที่สุดอีกวิธีหนึ่ง คือการทำตัวของเรานี้เองให้เป็นคนดีที่สุด จนกระทั่งตัวเราเป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดหมดจดจากกิเลส สำเร็จเป็นพระอรหันต์บุคคล ก็ชื่อว่าตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ได้เพราะเนื้อตัวของเรานี้ล้วนเป็นของท่านทั้งสิ้น เราได้กำเนิดมาจากท่าน และเติบโตมาด้วยน้ำบุญข้าวป้อนของท่าน เรียกว่าตัวท่านกลายมาเป็นตัวเราในบัดนี้

ถ้าเราทำตัวของเราไม่ดี มีความประพฤติทุจริตเหลวไหลจนตัวเราเองได้รับความลำบากและความอับยศอดสูเสียชื่อเสียงก็เหมือนทำลายพ่อแม่ ทำความเสื่อมเสียให้แก่วงศ์ตระกูล จัดว่าเป็นผู้กตัญญูต่อท่านโดยตรง เมื่อท่านทราบด้วยญาณวิธีใดๆ ก็จักโทมนัสเสียใจ

หาน้อยไม่ ฉะนั้นหากสิ้นบุญพ่อแม่แล้วเราต้องพยายามระมัดระวังตัวและบำเพ็ญแต่คุณงามความดี หลีกเสี่ยงจากการกระทำชั่วเป็นเด็ดขาด อุดสำหรับปฏิบัติธรรมสร้างฐานะและชื่อเสียงให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

7. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ในทางที่ถูกต้องโดยเคร่งครัด

ข้อสุดท้ายนี้เป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งกว่า 6 ข้อที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ถ้าลูกไม่กระทำตามข้อที่ 7 นี้แล้ว ข้ออื่นๆ นั้นลูกก็จะไม่สนใจกระทำเลย กลายเป็นคนต่อต้าน จนพ่อแม่ว่ากล่าวดักเตือนไม่ได้ ชื่อว่าไม่เลียงน้ำใจท่าน ไม่ช่วยทำกิจของท่านไม่ดำรงวงศ์ตระกูล ไม่ประพฤติตนให้เป็นผู้สมควรรับทรัพย์มรดก และไม่มีความกตัญญูทวดเวทิต่อพ่อแม่เลย ผลสุดท้ายจะเป็นคนอกตัญญู เป็นคนตีต่อไปไม่ได้

จะมีใครที่จะตั้งใจแนะนำพร่ำสอนด้วยความรักใคร่และปรารถนาดีต่อเราอย่างแท้จริงเหมือนพ่อแม่นี้ อย่าพูดถึงว่าคนอื่นเขาจะสอนให้เราเปล่าๆ เลย แม้แต่จ้างเขาสอน เขาก็สอนเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ฉะนั้น ลูกจะเป็นคนดีหรือคนชั่วก็สำคัญอยู่ที่ว่าเป็นคนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนในทางที่ถูกต้องของพ่อแม่โดยเคร่งครัดหรือไม่ ถ้าลูกคนใดเชื่อฟังและปฏิบัติตาม เป็นที่เชื่อได้ว่าอย่างไรเสียก็ยังไม่ตกต่ำไปกว่าตระกูลเดิม มีแต่จะดีขึ้นกว่าตระกูลของตนเสมอไป

ถ้าลูกคนใดไม่เชื่อฟังพ่อแม่ของตนเองเสียแล้ว ก็ชื่อว่าเป็นคนอกตัญญู เมื่อใครทราบว่าเป็นคนอกตัญญู คนที่ดีมีความรู้เขาก็ไม่อยากจะคบหรือสมาคมด้วย ที่นี้ตัวก็จะได้คบแต่คนเลวๆ แล้วก็พากันประพฤติชั่วต่างๆ ไม่มีทางที่จะดีกว่าตระกูลเดิมได้

ฉะนั้นลูกๆทุกคน จะต้องมีความพยายามอดทนเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และตั้งใจปฏิบัติ ความด้วยความเคารพอย่างเต็มใจยิ่ง จะได้ชื่อว่าเป็นคนกตัญญูทวดเวทิต์ ซึ่งเป็นภาคพื้นทีรับรองคุณความดีทั้งหลายเหล่านี้ๆ ใครได้ทราบก็พลอยยกย่องว่าดีโดยทั่วไป แม้เทวดาก็ชมพรหมก็สรรเสริญ มีแต่ทางเจริญยิ่งขึ้นไป

ผลดี ของการทำหน้าที่บุตรที่ดี

1. ทำให้พ่อแม่สบายใจ สุขใจ
2. ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิต
3. เป็นที่รักของคนทั่วไป
4. ใครๆ อยากรับสมาคม
5. เป็นผู้มีความสุขในชีวิต

โทษ ที่ไม่สามารถเป็นบุตรที่ดีได้

1. ทำให้พ่อแม่เดือดร้อนใจ
2. ถูกติเตียนจากบัณฑิต
3. เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป

4. ใครๆ ไม่อยากคบหาสมาคมด้วย
  5. เป็นผู้ไม่มีความสุขในชีวิต
- .....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แผนกิจกรรมที่ 6

เรื่อง ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน (ศิษย์ดีที่เคารพ...)

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

คุณธรรมจริยธรรมความรับผิดชอบต่อผู้อื่นหรือโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคม มนุษย์ประการหนึ่ง ที่สมควรปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติเอง และต่อผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเป็นนักเรียนที่ดี
2. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนตามหน้าที่ ด้วยความเต็มใจ มีความรับผิดชอบ

เนื้อหาสาระ

ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน (ศิษย์ดีที่เคารพ...)

- เชื้อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์
- ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนนำเสนอผลการปฏิบัติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของตนเองว่าบรรลุตามเป้าหมายที่ตนเองแก้ไขหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วให้นักเรียนระบุวิธีการแก้ปัญหาอุปสรรคที่ทำไม่ให้อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดพร้อมทั้งนำวิธีการแก้ปัญหาใหม่ไปปฏิบัติต่อไป
2. วิทยากรกล่าวชื่นชมแล้วให้กำลังใจนักเรียนที่มีความพยายามปฏิบัติตนตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตนเอง
3. วิทยากรพูดคุยกับนักเรียนและบอกถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
4. ให้ชมสื่อประกอบคำบรรยาย โปรเจคเตอร์/จอฉาย เรื่องเกี่ยวกับนักเรียนที่ดี มีความเคารพและปฏิบัติตามคำสั่งสอน
5. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน (สลับกลุ่มทุกกิจกรรม)
6. แจกใบกิจกรรมให้นักเรียนฝึกจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อ
7. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันฝึกคิดความรับผิดชอบต่อ ตามประเด็นในใบกิจกรรม
8. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าห้องอบรม ตามประเด็นที่กำหนด

9. วิทยากรกล่าวสรุปอีก หลังจากตัวแทนกลุ่มย่อยนำเสนอหน้าห้องไปแล้ว โดยกล่าวสรุปถึงความสำคัญของการเป็นศิษย์ที่ดี มีความรับผิดชอบ ซึ่งจะทำให้พบแต่ความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต และเป็นชีวิตที่ติงามได้

10. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนทบทวนตนเองหรือประเมินตนเองว่า มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด มีวิธีกำหนดปรับปรุงตนเองอย่างไร ลงในแบบที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอในสัปดาห์ต่อไป

สื่อแหล่งการเรียนรู้

1. ใบกิจกรรม
2. โปรเจคเตอร์/จอฉาย
3. เอกสารประกอบคำบรรยาย

การวัดและการประเมิน

เรื่อง/ประเด็นการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	วิธีการประเมิน
1. นักเรียนเห็นความสำคัญของการเป็นนักเรียนที่ดี	แบบประเมินตนเอง	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง
2. นักเรียนปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความเต็มใจ มีความรับผิดชอบ		

บันทึกหลังการอบรม

1. ผลการอบรม.....
.....
.....
2. ปัญหา/อุปสรรค.....
.....
.....
3. ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข.....
.....
.....
.....
.....

ฝึกจิตสำนึกความรับผิดชอบ

อานิสงส์ ฝึกคิดเป็นประจำ ทำให้เป็นคนชอบแก้ไข ไม่ชอบแก้ตัว
พบแต่ความเจริญก้าวหน้าเพราะรู้จักปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ

๑. เราเห็นโรงเรียนสกปรก เต็มไปด้วยขยะ เราจะโทษตัวเองว่า เราไม่ดีอย่างไร ?

.....

และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

๒. เห็นคุณพ่อคุณแม่ทะเลาะกัน เราโทษตัวเองว่าเราบกพร่องอย่างไร ?

.....

และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

๓. เราวางปากกาไว้ในห้อง เดินออกไปเดี๋ยเดียว พอลกลับมาหายไปเสียแล้ว เราจะโทษตัวเองว่า เราไม่ดีอย่างไร ?

.....

และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

๔. เราเดินผ่านหน้าบ้านเพื่อนบ้านที่เลี้ยงสุนัขดู สุนัขวิ่งมากัดกันเจ็บปวดมาก เราจะโทษตัวเองว่า เราไม่ดีอย่างไร?

.....

และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

๕. เราลืมทำการบ้าน มาโรงเรียนจึงลอกการบ้านเพื่อน ครูไม่รู้ แต่เรารู้ตัวว่าตนเองไม่ดีอย่างไร ?

.....

และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

๖. เพื่อนด่าเรา เราด่าตอบ เพื่อนโมโหตีเรา เราก็ตีตอบ จนทะเลาะกัน จนเจ็บตัวทั้งคู่ เราจะโทษตัวเองในเรื่องนี้ว่าอย่างไร?

.....

และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

๗. เราเดินเข้าบ้านมาดี ๆ ก็ถูกคุณแม่ป่นโดยไม่มีความผิดอะไร อย่างนี้เราจะโทษตัวเองว่าอย่างไร ?

.....
 และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

(ให้แต่งเรื่องเองตามประสบการณ์จริง และ เขียนตามแบบตัวอย่างนี้มาอีก ๑ ข้อ)

๘.....

.....
 และ จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองอย่างไร?.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

เอกสารประกอบคำบรรยาย (กิจกรรมที่ 6)

..... เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์

ความหมายของศิษย์

ศิษย์ คือ ผู้ศึกษา, ผู้เชื่อฟัง, ผู้ที่ยอมรับให้ครูอาจารย์สอน

ศิษย์ที่ดี คือ ผู้ที่ครูอาจารย์อบรมและสั่งสอนเพื่อสืบทอดหมายปลายทางของชีวิต

ศิษย์แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. ศิษย์กตัญญู คือ ศิษย์ที่ดีสำนึกในพระคุณของครูแล้วตอบแทน
2. ศิษย์อกตัญญู คือ ศิษย์เนรคุณไม่สำนึกในพระคุณของครู คิดล้างผลาญครู

ศิษย์เกิดจากอะไร

ศิษย์เกิดจากการที่ต้องการสติ-ปัญญา ความรู้จากครูอาจารย์ จึงยินยอมมอบกายและจิตใจให้ครูอาจารย์ทำการอบรมสั่งสอน

เป็นศิษย์โดยวิธีใด

การเป็นศิษย์ที่ดีจะต้องทำหน้าที่ของศิษย์ที่ดีให้ถูกต้อง

ศิษย์ที่ดี จะต้อง..

1. ฟังดี – ฟังถูกต้อง
2. คิดดี – คิดถูกต้อง
3. เชื่อดี – เชื่อถูกต้อง
4. ทำตามอย่างดี – ทำตามอย่างถูกต้อง

หน้าที่ของศิษย์ที่ดี เมื่อศิษย์ได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือแนะนำสั่งสอนจากอาจารย์ใด ก็ควรปฏิบัติบำรุงอาจารย์นั้น ตอบแทนคุณท่านด้วยการทำตามหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. **ลุกขึ้นยินรับ** หมายความว่า ศิษย์เห็นอาจารย์มาแต่ไกลต้องลุกไปต้อนรับแสดงความเคารพตามสมควร แล้วรับของจากมืออาจารย์ จัดที่นั่งให้นั่ง ถ้าเห็นว่าท่านรู้สึกร้อนก็นั่งพัดให้ เห็นท่านเมื่อยก็เอาน้ำมันทาแล้วนวดให้

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อศิษย์ผ่านไปพบท่านในที่ใดก็ตาม ต้องแสดงความเคารพและได้ถามเจรจาตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

2. **เข้าไปยินคอยรับใช้** หมายถึง ศิษย์ที่อยู่ประจำในสำนักของอาจารย์เช่นอยู่กับอาจารย์ในวัด หรืออยู่โรงเรียนกินนอนนอกเวลาเรียนต้องเข้าไปคอยรับใช้วันละสามเวลา หรืออย่างน้อยเวลาเดียวแล้วแต่แบ่งเวรกันรับใช้ ถ้าศิษย์ไม่ได้อยู่ประจำเรียกว่าไป-กลับ ก็ควรเข้าไปรับใช้ในเวลาที่อาจารย์มีกิจธุระเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวตามสมควรแก่กรณี

อย่างไรก็ดี ศิษย์ที่อยู่ประจำหรือไป-กลับจะต้องพยายามหาโอกาสเข้าไปรับใช้เสมอๆ เพื่อแสดงน้ำใจรักและเคารพนับถืออาจารย์จริงๆ เป็นพิเศษ ไม่ทำตัวให้เห็นว่าเพียงแต่มาเรียน เพราะอยากได้วิชาความรู้อย่างเดียว

3. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์ ข้อนี้ศิษย์ทุกคนจะต้องสนใจปฏิบัติ โดยเคร่งครัดจริงจัง เพราะว่าถ้าศิษย์ไม่มีความเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์เสีย แล้วจะเรียนวิชาความรู้กันได้อย่างไร ถึงศิษย์จะมาเรียนเพราะถูกบังคับจากผู้ปกครองก็ตามที่เรียนแล้วก็ไม่เชื่อฟังและปฏิบัติตาม การเรียนนั้นจะไม่บังเกิดผลดี มีแต่จะเกิดผลร้ายโดยส่วนเดียว

คำว่าเชื่อฟังนั้น หมายความว่าเวลาอาจารย์สอนหรือสั่งอะไร ศิษย์ต้องตั้งใจฟังก่อน เมื่อฟังแล้วได้ความว่าอย่างไรต้องเชื่อตามที่ครูสอนนั้น แล้วปฏิบัติตามทันที

คำว่า “คำสั่งสอน” นั้น คำสั่งได้แก่ข้อบังคับหรือระเบียบอะไรที่อาจารย์ตั้งขึ้น เพื่อให้ศิษย์ปฏิบัติประจำ หรือเฉพาะเวลา ถ้าไม่ปฏิบัติหรือทำผิดก็ถูกลงโทษ คำสอน ได้แก่คำสอนวิชาต่างๆ เป็นการสอนตามปกติทั่วๆ ไป ศิษย์จะทำตามได้ทั้งหมดหรือไม่ได้ทำตาม อาจารย์ก็ไม่มีการกำหนดโทษ และไม่ได้ลงโทษศิษย์ผู้ไม่ได้ทำตาม รวมความว่า ศิษย์ต้องตั้งใจฟังคำสั่งที่เป็นระเบียบข้อบังคับและคำสอนทั่วๆ ไป เชื่อตามที่อาจารย์สั่งและสอนโดยเคารพ แล้วปฏิบัติตามทุกอย่างโดยปกติและเคร่งครัด

4. อุบัติฐากบำรุงอาจารย์ คือ การรับใช้และการให้ปัจจัยสี่ การรับใช้ได้แก่การปฏิบัติเล็กๆ น้อยๆ เช่น ดักน้ำล้างหน้าในเวลาตื่นนอน ซักเครื่องนุ่งห่มของอาจารย์ที่เปรอะเปื้อนแล้ว นั่งปฏิบัติคอยดูแล ในเวลาอาจารย์รับประทานอาหาร ดักน้ำให้อาบด้วยตนเอง ในเวลาอาจารย์ไม่สบายก็คอยดูแลและพยาบาลหรือหาหมอมารักษา

การรับใช้นี้ ถ้าไม่ใช่ศิษย์อยู่ประจำก็คอยทำตามโอกาสที่สมควรเป็นครั้งคราว ส่วนการให้ปัจจัยสี่นั้น ได้แก่ให้อาหาร เช่น ขนม ผลไม้ เป็นต้น ให้เครื่องนุ่งห่มตามเวลาสมควร เช่น วันขึ้นปีใหม่หรือวันสงกรานต์ ให้ที่อยู่อาศัยเมื่ออาจารย์มีความขัดข้อง ศิษย์พอจะช่วยได้ เช่น ช่วยปลูกที่ปักให้ และให้ยารักษาโรคหรือหาหมอมารักษาท่านในเวลาป่วยไข้

การอุบัติฐากบำรุงนี้ บางทีอาจารย์ก็เป็นผู้มีคนคอยรับใช้และเครื่องอุปโภคบริโภคสมบูรณ์พร้อมแล้วทุกๆ อย่าง ซึ่งท่านก็ไม่ได้ปรารถนาอะไรจากศิษย์ แต่การที่เรากระทำนั้นเป็นการแสดงออกของน้ำใจศิษย์ว่า มีความรักใคร่เคารพนับถืออาจารย์เป็นพิเศษเพียงไรท่านนั้น ดังนั้นศิษย์จึงควรรหาโอกาสบำรุงท่านตามสมควร

5. ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ หมายถึงการตั้งใจเรียนให้ดี ให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาที่เรียนนั้นจริงๆ สิ่งใดที่ควรท่องต้องท่องให้คล่องปาก สิ่งใดที่ยังไม่ชำนาญต้องพยายามหัดทำจนชำนาญ ต้องปฏิบัติตามหลัก 4 กว คือ ส. จิ. ปุ. ลี.

สุ. นั้นเวลาฟังก็ตั้งใจฟังอย่างจริงจัง ไม่สนใจไปที่อื่นตาก็ดูที่อาจารย์ หูคอยสดับฟัง คำพูดของอาจารย์ให้ได้ความชัดทุกถ้อยคำ ฟังแล้วต้องนำมาคิด คือ จิ. เมื่อคิดแล้วสิ่งใดยังไม่เข้าใจ ก็ใช้ ปุ. คือเขาไปตามอาจารย์อีก ครั้นอาจารย์ตอบให้ฟังว่าอย่างไรผิดอย่างไรถูกแล้ว ก็จดไว้ในสมุดให้เรียบร้อย คือ ลิ. นั่นเอง สุ. จิ. ปุ. ลิ. นี้ เป็นหลักสำคัญในการศึกษาเล่าเรียน จนมีความรู้สึกเป็นนักปราชญ์

มีภาคีคิดเป็นเครื่องเตือนจิตว่า บุคคลใดปราศจาก สุ. จิ. ปุ. ลิ. เสียแล้ว บุคคลนั้นจะเป็นบัณฑิตได้อย่างไร

6. **เมื่ออยู่ในสำนักเรียนใด** ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสำนักเรียนนั้นๆ ไม่ล่วงละเมิดหรือกระทำผิดระเบียบ หรือข้อบังคับทุกประการ ถ้าสงสัยว่าสิ่งใดทำแล้วจะผิดระเบียบหรือไม่ ต้องสอบถามอาจารย์เสียให้แน่ใจก่อนเรียกว่าหัดบังคับตัวอยู่เป็นประจำตลอดกาล ถ้าศิษย์ใดบังคับตัวได้จนไม่เคยประพฤติกให้เสียหาย เพราะความผิดจากระเบียบข้อบังคับ ศิษย์นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นศิษย์ดียอมเป็นที่รักของอาจารย์แน่

7. **ต้องช่วยทำงานของโรงเรียนตามที่อาจารย์มอบหมายให้ด้วยความเต็มใจ** จนสำเร็จเรียบร้อยอย่างดีเต็มความสามารถของตน

8. **ต้องช่วยระวังรักษาสมบัติของสำนักเรียน** คือ ระวังไม่ทำสมบัติของสำนักเรียนเสียหายโดยความประมาทพลั้งพลาดของตน หรือโดยความที่เห็นแก่การเล่นสนุก เช่น ทำหมึกหกเลอะโต๊ะเรียน หากทำแล้วต้องรีบเช็ดล้างให้สะอาด เป็นต้น และระวังสมบัติของสำนักเรียนไม่ให้หายไป

9. **ต้องมีความรักใคร่เพื่อนนักเรียน** คือ แสดงความสุภาพอ่อนโยนต่อเพื่อนนักเรียนทั่วไป และช่วยเหลือซึ่งกันและกันพูดจากันด้วยความอ่อนหวานเรียบร้อย ไม่นำเอาคำหยาบหรือคำเสียดสีมาใช้กับเพื่อน โดยคิดอยู่เสมอว่า เราไม่ชอบคำหยาบ คำส่อเสียดจันใด เพื่อนของเราก็ไม่ชอบฉันนั้น และยึดหลักภาคีที่ว่า "จะให้เขารักเรา เราจะต้องรักเขาก่อน" อีกอย่างหนึ่ง พยายามช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนตามโอกาส เช่น ช่วยออกแรงทำงานบางอย่างให้แก่กันและกัน เป็นต้นว่า ช่วยกันหามโต๊ะเรียน พูดจาแสดงความปลื้มใจดีใจต่อเพื่อนนักเรียนที่ได้รับรางวัล หรือได้ดุษฎีบัตรอย่างใดอย่างหนึ่ง มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ประกอบด้วยเมตตากรุณาสงสารเพื่อนนักเรียนที่ได้ประสบอันตรายหรือป่วยไข้

10. **พยายามช่วยระวังรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนนักเรียน** เช่น ในเวลาที่เพื่อนมัวเล่นหรือทำอะไรเพลินอยู่ก็คอยระวังให้ และเมื่อเก็บของที่เพื่อนลืมทิ้งไว้ได้แล้วก็นำไปคืนให้เจ้าของ เป็นต้น

11. **ต้องมีอิทธิบาทสี่เป็นธรรมประจำใจ** อิทธิบาทสี่ คือ

1. **ฉันทะ** มีความพอใจ เต็มใจที่จะเรียนวิชานั้นจริงๆ โดยไม่สงสัยลังเลว่าวิชาอื่นดีกว่า

2. **วิริยะ** มีความพากเพียร อดทน บากบั่นตั้งใจเล่าเรียนโดยไม่ย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก ความหนาว ความร้อน ความอดอยาก ความลำบากตรากตรำ อุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้นนั้นถึงจะมีบ้างก็อดทนได้ บังคับใจไม่ให้ท้อถอยได้เสมอ

3. **จิตตะ** เอาใจฝึกฝนในวิชาที่เรียนนั้นตลอดทั้งกลางวันกลางคืน พยายามนึกคิดและตรึกตรองเอาใจใส่โดยไม่ยอมทอดทิ้ง ไม่ไปทำอย่างอื่นให้เสียเวลาเรียน

4. **วิมังสา** หมั่นทดลองสอบสวนพิจารณาหาเหตุผลในวิชาที่เรียนจนมีความชำนาญชาญทุกแง่ทุกมุม ถือคติว่า "การงานไม่ค้างค้ำเป็นมงคลแก่ชีวิต"

ผลดี ของการทำหน้าที่ศิษย์ที่ดี

1. ทำให้เป็นคนมีปัญญาดี
2. ทำให้ครูอาจารย์ชื่นใจ สุขใจ สบายใจ เย็นใจ
3. ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิต
4. เป็นที่รักของคนทั่วไป
5. ใครๆ ก็อยากคบหาสมาคมด้วย
6. เป็นผู้มีความเจริญในชีวิต
7. สังคมสงบสุข

โทษ ที่ไม่สามารถเป็นศิษย์ที่ดีได้

1. ทำให้เป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา
2. ทำให้ครูอาจารย์เดือดร้อนใจ
3. ถูกติเตียนจากบัณฑิต
4. เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป
5. ใครๆ ไม่อยากคบเป็นเพื่อนด้วย
6. ไม่เป็นผู้เจริญในชีวิต
7. สังคมวุ่นวาย
8. ประเทศชาติได้คนไม่ดี

.....

แผนกิจกรรมที่ 7

เรื่อง ความรับผิดชอบต่อเพื่อน (เพื่อนแท้ต้องดูแลกัน)

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

คุณธรรมจริยธรรมความรับผิดชอบต่อผู้อื่นหรือต่อเพื่อน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคม มนุษย์ประการหนึ่ง ที่สมควรปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับนักเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติเอง และต่อผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จุดประสงค์

1. ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน
2. ให้ตระหนักถึงการปฏิบัติตนเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน

เนื้อหาสาระ

ความรับผิดชอบต่อเพื่อน (เพื่อนแท้ต้องดูแลกัน)

- มีความจริงใจต่อกัน ให้อภัยกัน
- มีน้ำใจกับเพื่อน

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนนำเสนอผลการปฏิบัติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของตนเองว่าบรรลุตามเป้าหมายที่ตนเองแก้ไขหรือไม่ เพราะเหตุใด แล้วให้นักเรียนระบุนวิธีการแก้ปัญหาอุปสรรคที่ทำไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดพร้อมทั้งนำวิธีการแก้ปัญหาใหม่ไปปฏิบัติต่อไป
2. วิทยากรกล่าวชื่นชมแล้วให้กำลังใจนักเรียนที่มีความพยายามปฏิบัติตนตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตนเอง
3. วิทยากรพูดคุยกับนักเรียน แล้วก็เล่นเกมก่อนนำเข้าสู่บทเรียน
4. ให้ชมสื่อประกอบคำบรรยายจาก โปรเจคเตอร์/จอฉาย เรื่องการเป็นเพื่อนที่ดี
5. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน แจกใบกิจกรรมและใบความรู้
6. ให้นักเรียนอ่าน กรณีตัวอย่างเรื่องพญานกออกและเรื่องเพื่อนแท้ แล้วสนทนาถึงการเป็นเพื่อนที่ดี และไม่ดีว่าเป็นอย่างไร ช่วยกันคิดวิเคราะห์ควรจะแก้ไขอย่างไร
7. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายถึงผลดี และผลเสีย ของการเป็นเพื่อนที่ดีและไม่ดี ตลอดถึงแนวทางแก้ไข
8. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าห้องอบรม ตามประเด็นที่กำหนด

9. วิทยากรสรุปอีกครั้งหลังจากการนำเสนอของกลุ่มย่อยถึงความสำคัญของการเป็นเพื่อนที่ดี และผลของการไม่ดี มีผลเสีย อย่างไร

สื่อแหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบกิจกรรม
3. โปรเจคเตอร์/จอฉาย
4. เอกสารประกอบคำบรรยาย

การวัดและการประเมิน

เรื่อง/ประเด็นการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	วิธีการประเมิน
1. นักเรียนเห็นความสำคัญของการเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน	แบบประเมินตนเอง	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง
2. ตระหนักถึงการปฏิบัติตนเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน		

บันทึกหลังการอบรม

1. ผลการอบรม.....
.....
.....
.....
2. ปัญหา/อุปสรรค.....
.....
.....
.....
3. ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข.....
.....
.....
.....
.....
.....

กรณีที่ 1 เรื่องเพื่อนแท้

เรื่องมีอยู่ว่าคนสองคนเป็นเพื่อนกัน ร่วมเดินไปทางในทะเลทรายแห่งหนึ่งระหว่างทางเกิดการโต้เถียงขัดแย้งกันขึ้น เพราะความไม่เข้าใจกัน เพื่อนคนหนึ่งพลั้งลงมือตบหน้าอีกฝ่าย เพื่อนคนที่ถูกตบหน้าที่รู้สึกเจ็บปวด แต่ไม่เอ่ยวาจาอะไรกลับนั่งลงและเขียนข้อความลงบนพื้นทรายว่า

“วันนี้ฉันถูกเพื่อนรักตบหน้า”

ถึงกระนั้นก็ตาม เขาทั้งสองก็ยังเดินทางร่วมกันต่อไป กระทั่งถึงแหล่งน้ำแห่งหนึ่ง พวกเขาทั้งสองก็ตัดสินใจหยุดพัก และอาบน้ำชำระร่างกายให้กายเหนื่อยก่อน และแล้วเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น คือเพื่อนคนที่ถูกตบหน้ากลับจมน้ำ ส่วนเพื่อนอีกคนก็ไม่รีรอ รีบดำน้ำลงไปช่วยชีวิตเพื่อนทันที เพื่อนคนที่รอดตายยังไม่เอ่ยวาจาใดๆ ออกมา กลับเดินไปที่ก้อนหิน แล้วสลักข้อความลงไปว่า

“วันนี้เพื่อนรักช่วยชีวิตฉันไว้” เพื่อนอีกคนไม่เข้าใจ ก็เลยถามว่า

“เมื่อถูกฉันตบหน้า เธอเขียนลงบนพื้นทราย แล้วทำไมเมื่อฉันช่วยชีวิตเธอไว้ เธอกลับสลักลงบนหิน”

อีกคนพรางยิ้ม แล้วกล่าวตอบว่า

“เมื่อถูกเพื่อนทำร้าย เราควรเขียนมันไว้บนพื้นทราย ซึ่งสายลมแห่งการให้อภัย จะทำหน้าที่พัดผ่าน ลบล้างมันไปไม่เหลือ แต่เมื่อมีสิ่งดีๆ มากมายบังเกิดแก่เรา ควรสลักมันไว้บนก้อนหินแห่งความทรงจำในหัวใจ ซึ่งแม้สายลมจะพัดแรงเพียงใด ก็ไม่อาจลบล้างมันได้”

ในชีวิตประจำวันของเราก็เช่นกัน มีหลายคน มีหลายเหตุการณ์ที่เราเข้าไปสัมผัสเกี่ยวข้องแล้ว ทำให้เราไม่พอใจ ไม่สบายใจ ทำไมเขาถึงเป็นแบบนี้ทำไมเขาทำต้องอย่างนี้กับฉันด้วย บางครั้งทำให้เราท้อ รู้สึกผิดหวัง เราเสียใจ

แต่เราก็อย่าลืมนะว่า มีบ่อยครั้งใช้ไหมที่เราก็กังหันไม่ถูกใจเรา ทะเลาะหงุดหงิดอยู่กับใจตนเอง แล้วคนอื่นละ จะให้เขาทำถูกใจเราไปทุกอย่างได้อย่างไร

ฉะนั้น “เวลาคนอื่นทำอะไรแล้วรู้สึกไม่พอใจ ก็ควรให้อภัยเขา บางครั้งเขาไม่ได้เลวร้ายอย่างที่คิดหรอก เพียงแค่เขาทำไม่ถูกใจเราเท่านั้นเอง”

และหลักในการวางใจอีกแบบหนึ่ง เมื่อเจอเหตุการณ์อันไม่เป็นที่ปรารถนาใจให้เราฝึกเสมอว่า “เออเน่า ที่เขาทำแบบนี้ เขาก็น่าจะมีเหตุผลของเขา”

ฝึกคิดแต่ดีแล้วเราจะรู้สึกดีขึ้น ถือเสียว่ามันเป็น กรณีศึกษา อีกกรณีหนึ่ง ที่เราต้องศึกษาเรียนรู้ อันจะทำให้เราเห็นตนเอง และเข้าใจคนอื่นมากขึ้นและเหตุการณ์แบบนี้แหละ จะหล่อหลอมให้เราเป็นผู้ที่มีความอดทน และเข้มแข็งมากขึ้น.

กรณีตัวอย่างที่ 2 เรื่องพญานกออก

ครั้งพระเจ้าพรหมทัตครองราชย์สมบัติในเมืองพาราณสี มีชาวป่าพวกหนึ่ง ตั้งบ้านอยู่ที่พรหมแดน และในที่แห่งหนึ่ง ไม้อกลหมูบ้านนั้นนักมีหนองใหญ่อยู่หนองหนึ่ง มีเหยี่ยวตัวหนึ่งอาศัยอยู่ที่ศอกตฤณ(ทิศใต้) นางเหยี่ยวตัวหนึ่ง อาศัยอยู่ที่ศประจิม(ทิศตะวันตก) ราชสีห์ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ที่ศอุดร(ทิศเหนือ) พญานกออกอาศัยอยู่ที่ศบูรพา(ทิศตะวันออก) ในหนองนั้นมีเต่าอาศัยอยู่ท่ามกลาง

อยู่มาวันหนึ่ง เหยี่ยวนั้นไปเกี่ยวนางเหยี่ยวๆ จึงถามว่า “ท่านมีมิตรสหายซึ่งจะช่วยแก้ไขเมื่อคราวมีทุกข์ภัยมาถึงแล้วหรือ” เหยี่ยวบอกว่า ยังไม่มี นางเหยี่ยวจึงเตือนว่า... “ท่านควรจะหามิตรสหายให้ได้ก่อนกรรยา” แล้วก็แนะนำ พญานกออกอยู่ที่ศบูรพา ราชสีห์อยู่ที่ศอุดร เต่าอยู่กลางหนอง ท่านจงไปผูกไมตรีกับสัตว์ทั้ง 3 นั้น ไว้เถิด เหยี่ยวรับคำนางเหยี่ยว ได้สมควรปรารภแล้ว ก็กลับมาอยู่กับนางเหยี่ยว ครั้นนางเหยี่ยวนั้นมีท้องแก่ จึงชวนกันทำรังบนต้นกระทุมอันอยู่ในเกาะใกล้หนอง เหยี่ยวนั้นมีลูก 2 ตัว

ครั้งนั้น มีชาวชนบทพวกหนึ่ง ไปเที่ยวหาของป่า ยังไม่ได้สิ่งอันใดตามประสงค์ จึงปรึกษากันว่า อย่างไรๆ เราคงไม่กลับบ้านมือเปล่า ไม่ได้สัตว์บกก็คงเอาสัตว์น้ำ แล้วก็พากันลุยน้ำไปขึ้นเกาะ เข้าอาศัยอยู่ใต้ต้นกระทุม ครั้นเวลาค่ำก็สูมไฟไต้ยุงและริน ควันก็หวนขึ้นไปรมลูกเหยี่ยวๆ ก็ร้อง เพราะไม่เคยถูกควันไฟ คนเหล่านั้น ได้ยินเสียงลูกเหยี่ยวร้อง ก็บอกกันว่า บนต้นไม้มีนก เรามัดคบเพลิงจุดลงก็จะได้นก

นางเหยี่ยวได้ยินมนุษย์พูดกันดังนั้น ก็บอกแก่สามีว่า อันตรายมาถึงเราแล้ว ท่านจงไปหาสหาย แจ้งเหตุให้ทราบ เพื่อจะได้ช่วยป้องกันอันตรายแห่งเรา เหยี่ยวก็ไปหาพญานกออก แจ้งเหตุอันนั้น พญานกออกก็รีบไปสู่หนอง เอาปีกชุบน้ำและเอาปากอมน้ำบินมา แล้วก็สลัดน้ำออกจากปีกและปาก ดับไฟที่คบ ส่วนมนุษย์เมื่อไฟดับ ก็เพียรจุดลงขึ้นไปอีก พญานกก็เพียรเอาน้ำมาดับ จนสว่างมีขมิ้นยาม ได้ความลำบากหนักหนา

นางเหยี่ยวจึงบอกกับสามีว่า พญานกออกผู้สหาย เป็นมิตรมีอุปการะมาก ได้พยายามช่วยปลดเปลื้องทุกข์ภัยถึงเพียงนี้ ยังแต่ผู้สหายของเราอีก ท่านควรจะไปบอกให้รู้ เหยี่ยวก็บอกให้พญานกออกหยุดการไปชนน้ำ แล้วก็ไปหาเต่าบอกเหตุนั้น

เต่าได้ฟังก็ตอบว่า “ธรรมดามีตรสหาย เมื่อทุกข์ภัยบังเกิดมีแก่สหาย ก็ต้องช่วยกันแก้ไขไปตามความสามารถของตน ถ้าสหายผู้ใดเมื่อทุกข์ภัยเกิดขึ้นแก่สหายมิได้ช่วยแก้ไข สหายผู้นั้นก็ไม่ควรคบต่อไป” ดูก่อนเหยี่ยวผู้สหาย เราจะไปช่วยท่านจนเต็มกำลังความอุตสาหะของเรา ดังพญานกออกที่ได้อุปการะแก่ท่าน ขณะนั้นลูกเต่าจึงพูดกับบิดาว่า ข้าพเจ้าก็จะไปช่วยธุระกับบิดาคด้วย

เต่าทั้ง 2 ก็พากันลงในน้ำ อมเอาโคลนและคาบผักน้ำมาใส่ในกองไฟ เพียรกระทำอย่างนั้นจนสว่าง ครั้นสว่างแล้ว คนเหล่านั้นก็ยังพยายามจะเอาลูกเหยี่ยวให้ได้ นางเหยี่ยวจึง

บอกกับสามีว่า เวลาว่างแล้ว นากลับมนุษย์เหล่านี้ จะทำอันตรายแก่ลูกเราได้ ท่านควรจะไปหาราชสีห์บอกให้ทราบเหตุ เมื่อราชสีห์จะช่วยแก้ไขให้เราพ้นอันตรายได้บ้าง เขี้ยวก็ไปหาราชสีห์ บอกเหตุให้ทราบ ราชสีห์ก็ออกจากที่อยู่ตรงไปยังที่นั้นมนุษย์ทั้งหลาย เห็นราชสีห์มาแต่ไกล ก็กลัวพากันหนีไปจากที่นั้น

ฝ่ายพญานกกับเต่าและเหยี่ยว ก็พากันมาหาราชสีห์ๆ ก็สำแดงอานิสงส์แห่งไม่ตรีว่า “เป็นคุณสำคัญอย่างหนึ่ง ควรรักษามิตรธรรมไว้อย่าให้เสื่อมสูญ” แล้วก็ลาสัตว์ทั้ง 3 กลับไปที่อยู่ของตน สัตว์ทั้ง 3 ก็ลากันและกันไปสู่ที่อยู่แห่งตน สัตว์ทั้งปวงนั้นมีความสมัครรักใคร่เป็นมิตรไม่แตกราวกันจนตราบเท่าสิ้นชีวิต.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ใบกิจกรรม

เมื่ออ่านกรณีตัวอย่างที่ 1 และที่ 2 จบแล้วจงช่วยกันรวมกลุ่มอภิปรายตามประเด็น

1. เมื่ออ่านกรณีตัวอย่างเรื่องที่ 1 จบแล้ว นักเรียนได้ข้อคิดอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. เมื่อนักเรียนอ่านกรณีตัวอย่างที่ 2 จบแล้ว ประทับใจใครมากที่สุดในเรื่อง เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าเพื่อนที่ดีควรจะปฏิบัติต่อเพื่อนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

4. ถ้าพวกเราต้องการเพื่อนที่ดีสักคน เพื่อนคนนั้นต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. เพื่อนที่นักเรียนไม่ชอบคือเพื่อนมีลักษณะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารประกอบคำบรรยาย (กิจกรรมที่ 7)

..... เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน

ความหมายของเพื่อน

เพื่อน คือผู้ที่รักใคร่ชอบพอกัน แล้วกระทำความดีต่อกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ ทั้งทางลับและเปิดเผยโดยไม่เลือกเพศวัย ความรู้ ชาติ ศาสนาและไม่คิดร้ายต่อกัน

มิตร คือเพื่อนผู้รักใคร่คุ้นเคยกัน ผู้มีไม่ตรี-มิเยื่อใยต่อกัน

สหาย คือผู้มาด้วยกันไปด้วยกัน กระทำางานร่วมกัน

ภักษามิตร คือเพื่อนที่ดี มิตรที่ติงาม

เพื่อนที่ดี คือผู้ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสุขสวัสดิ์

ประเภทของเพื่อน เพื่อนบ้าน, เพื่อนเล่น, เพื่อนเที่ยว, เพื่อนร่วมสถาบัน, เพื่อนรู้จักกัน, เพื่อนสนิท, เพื่อนแท้, เพื่อนเทียม

สรุปเหลือ 2 คือ เพื่อนแท้, เพื่อนเทียม

เพื่อนนี้ มีความสำคัญแก่เรามีใช้น้อย กิจกรรมงานเป็นอันมากที่จะสำเร็จได้ด้วยความสำเร็จเรียบร้อย ต้องอาศัยเพื่อนเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่ง ท่านจึงเปรียบเพื่อนเหมือนกับแขนซ้าย อาจารย์ผู้ประสาวิชาเหมือนแขนขวา ธรรมดาว่า เราจะฟันไม้ มือต้องถือมีด มือซ้ายต้องจับไม้ จึงจะฟันไม้ได้ถนัดและขาดโดยง่าย เพียงลำพังแต่มือขวาฟันอย่างเดียว มือซ้ายไม่ได้จับไม้ นั้นเมื่อถูกมีดย่อมกระเด็นเคลื่อนที่ไปเสีย หากที่จะขาดออกตามความมุ่งหมายของผู้ฟันได้

พุทธภาษิตมีว่า “เมื่อความต้องการเกิดขึ้น สหายคือเพื่อนย่อมนำความสุขมาให้” หมายความว่า เมื่อมีกิจธุระใดๆ เกิดขึ้นแล้ว ถ้ามีเพื่อนช่วยเหลือยอมทำให้กิจธุระนั้นสำเร็จ ลุล่วงไปได้โดยเร็ว ฉะนั้นคนผู้หวังอยู่ในโลกโดยความสุขสวัสดิ์ จึงมีความจำเป็นต้องคบเพื่อนไว้

การคบเพื่อนนั้นเป็นเหตุแห่งความเจริญหรือเสื่อมในชีวิตโดยแท้ ถ้าผู้ใดคบเพื่อน ประพฤติเลวทรามต่ำช้า ย่อมพาให้ถึงความเสื่อมจากลาภยศสรรเสริญยิ่งๆ ขึ้น เพราะเพื่อนดี ย่อมชักนำให้กระทำแต่ความดีงาม ประกอบกรรมที่สุจริตปราศจากโทษ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนแก่พวกเราทั้งหลายว่า “คบคนใดย่อมเป็นเช่นคนนั้นแล”

โบราณภาษิตก็สอนว่า

“คบคนพาล	พาลก็พา	ไปหาผิด
คบบัณฑิต	บัณฑิตพา	ไปหาผล
คนชั่ว	พาตัว	ให้ยากจน
เกิดเป็นคน	จะคบใคร	ต้องไตร่ตรอง”

เพราะฉะนั้นจะได้ชี้แจงลักษณะของเพื่อนชั่ว เพื่อนดีไว้ให้เป็นเครื่องพิจารณาบุคคลที่เราจะคบเป็นเพื่อนต่อไป ดังนี้

เพื่อนซี้ 4 จำพวก

1. เพื่อนปอกลอก	2. เพื่อนดีแต่พูด
3. เพื่อนหัวประจบ	4. เพื่อนชักชวนในทางฉิบหาย

เพื่อนดี 4 จำพวก

1. เพื่อนมีอุปการะ	2. เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์
3. เพื่อนแนะนำประโยชน์	4. เพื่อนมีความรักใคร่

หน้าที่ต่อเพื่อน

เมื่อเราได้พบเพื่อนดีเช่นกล่าวมา เราจึงควรพยายามคบไว้เป็นเพื่อนแท้ และเราต้องปฏิบัติหน้าที่ของเราให้ถูกต้องตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ 5 ประการ คือ

1. **การให้ปัน** ได้แก่แบ่งปันสิ่งของที่ควรแก่เพื่อน เพื่อเป็นการสงเคราะห์ตามสมควรแก่โอกาส เพราะการให้นี้ย่อมเป็นการผูกไมตรีความรักใคร่ของผู้รับไว้ได้ทุกคน

2. **การกล่าวถ้อยคำอันเป็นที่รัก** คือ พยายามเจรจาแก่เพื่อนด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน คำที่จริงและคำที่มีประโยชน์ตามกาลอันสมควร เพราะทุกๆ คนย่อมชอบฟังแต่ถ้อยคำสุภาพอ่อนโยน ไม่ชอบคำเท็จและคำที่ฟังแล้วไม่เกิดประโยชน์

3. **ประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อน** ได้แก่ช่วยเหลือทำกิจของเพื่อนที่เกิดขึ้นให้สำเร็จไปด้วยความเต็มใจ หรือแนะนำชี้แจงสิ่งที่ควรและไม่ควรทำให้เพื่อนทราบ

4. **ความเป็นผู้มีตนเสมอ** คือ เมื่อนับถือผู้ใดเป็นเพื่อนแล้ว แม้ผู้นั้นจะมีฐานะต่ำกว่าเราโดยความรู้ โดยวัย หรือโดยตระกูล โดยทรัพย์สมบัติ เราก็ไม่แสดงอาการดูหมิ่นหรือรังเกียจในฐานะนั้น แสดงความเป็นกันเองโดยไม่ถือเนื้อถือตัว ยินดีนั่งร่วม กินร่วม นอนร่วม ตามสมควรแก่เพศฤๅสัทธิหรือบรรพชิต แต่เราจะต้องดูกาลเทศะให้เหมาะสม ถ้าเพื่อนเราเป็นผู้มีตำแหน่งฐานะสูง เป็นที่เคารพนับถือของคนเป็นอันมากเช่นนี้ในเวลาต่อหน้าประชาชน เราจะแสดงตนดีเสมอโดยถือว่าเป็นเพื่อนหาได้ไม่ จะแสดงความเป็นเพื่อนกันได้เฉพาะในเวลาที่ดีตามลำพังกับเพื่อนเท่านั้น

5. **ไม่แกล้งกล่าวให้พลาดจากความจริง** เช่น เวลาเพื่อนต้องการสิ่งไร อันเป็นของตนแล้ว เมื่อตนมีก็บอกว่ามี และยินดีให้ไป เมื่อตนไม่มี ก็บอกที่ไม่มี และยินดีที่จะพยายามช่วยเหลือหาที่อื่นมาให้เพื่อน เป็นต้น

หน้าที่ของเพื่อนแท้

เมื่อเพื่อนแท้ได้รับการปฏิบัติหน้าที่ของเราทั้ง 5 ข้อนั้น พระพุทธองค์ก็ได้ตรัสหน้าที่อันเพื่อนแท้จะต้องปฏิบัติด้วยธรรมะ 5 ประการ คือ

1. รักษาเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
2. รักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
3. เป็นที่พึ่งแก่เพื่อนผู้มีภัย

4. ไม่ละทิ้งเพื่อนเวลาที่มีอันตราย

5. นับถือตลอดวงศ์ตระกูลของเพื่อน หมายความว่านับถือบิดามารดา ลูกหลานของเพื่อน ตลอดถึงคนที่เกิดมาในภายหลังในวงศ์ตระกูลของเพื่อน เมื่อมีสิ่งใดที่ควรช่วยเหลือก็ช่วยเหลือเพื่อนกับผู้ที่อยู่ในวงศ์ตระกูลของเขา

เป็นเพื่อนโดยวิธีใด

โดยการทำหน้าที่ของเพื่อนที่ดีดังนี้

1. เมื่อแบ่งปันลาภที่ตนหามาได้แก่เพื่อน
2. พุดจามีน้ำใจกับเพื่อนด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน
3. ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามดีและยามตกทุกข์ได้ยาก
4. ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน
5. ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน รักเพื่อนด้วยความบริสุทธิ์ใจ
6. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
7. ป้องกันทรัพย์ของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
8. เมื่อเพื่อนมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
9. ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
10. ช่วยปกปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย
11. นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของเพื่อน
12. ให้อภัยแก่เพื่อนได้

ผลดี ของการทำหน้าที่เพื่อนที่ดี

1. เป็นที่รักใคร่นับถือของเพื่อน
2. มีความสุขชอบอุ้มใจเพราะใครๆ ก็อยากเป็นเพื่อนด้วย
3. มีผู้ช่วยเหลือเมื่อมีทุกข์มีปัญหา
4. มีความปลอดภัยในชีวิตไม่มากไปด้วยเวร
5. มีความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว

โทษ ของการไม่เป็นเพื่อนที่ดี

1. เป็นที่เกลียดชังของเพื่อน
2. เป็นคนโดดเดี่ยวว้าเหว่
3. ไม่มีใครช่วยเหลือเมื่อมีทุกข์มีปัญหา
4. จะถูกประทุษร้าย
5. ประสบความสำเร็จหรือเจริญก้าวหน้าได้ยาก

.....

เพื่อนที่ดี		
เพื่อนที่ดี	มีหนึ่ง	ถึงจะน้อย
ดีกว่าร้อย	เพื่อนคิด	วิชา
เหมือนเกลือดี	มีนิดหน่อย	น้อยราคา
ยังมีค่า	กว่าน้ำเค็ม	เต็มทะเล.

มิตรอุปการะ		
มิตรมีอุป-	การะ	รักษาเพื่อน
ไม่แซะเขื่อน	เดือนเพื่อน	ที่เขื่อนใจ
ช่วยคราวเพื่อน	พบเหตุ	อาเพศภัย
มีน้ำใจ	ไม่ตรี	เพื่อนตั้งงาม...

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปริศนาความยาว

วัตถุประสงค์	1. เพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของการวางแผน 2. เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของการระดมสมองและการทำงานร่วมกัน
จำนวนผู้เข้าร่วม	30 คน
อุปกรณ์	กระดาษหนังสือพิมพ์
สถานที่	ในห้องฝึกอบรม
ระยะเวลา	15 – 20 นาที

วิธีดำเนินการ

1. แบ่งสมาชิกในกลุ่มออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน ผู้นำกิจกรรมแจกกระดาษหนังสือพิมพ์ให้กลุ่มละ 1 คู่
2. ให้แต่ละกลุ่มฉีกกระดาษหนังสือพิมพ์คู่หนึ่งให้ยาวที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในเวลา 10 วินาที กลุ่มใดฉีกกระดาษได้ยาวที่สุดเป็นกลุ่มชนะ
3. ผู้นำกิจกรรมแจกกระดาษหนังสือพิมพ์ให้อีกกลุ่มละ 1 คู่ คราวนี้ให้แต่ละกลุ่มปรึกษากันว่า จะทำอย่างไรที่จะฉีกกระดาษให้ยาวที่สุด โดยให้เวลาคิดหรือปรึกษา 10 นาที
4. ส่งตัวแทนของกลุ่มออกมาฉีกกระดาษแข่งกันหน้าห้อง กลุ่มใดที่ฉีกได้ยาวที่สุดเป็นผู้ชนะ
5. ผู้นำกิจกรรมสรุปตามวัตถุประสงค์

หมายเหตุ สามารถใช้กระดาษ A4 หรือเชือกฟางขนาดและยาวเท่าๆ กันแทนได้

บรรณานุกรม

บุรชัย ศิริมหาสาคร. (2547). เทคนิคการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์. กรุงเทพฯ: บুদ্ধ พอยท์.

ฝ่ายวิชาการสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. (มปป.). คู่มือครูและแผนการสอน รายวิชา ส 019
พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: ไทยร่มเกล้า.

สถาบันบันลือธรรม. (มปป.). คู่มือสร้างตน. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

สถาบันบันลือธรรม. (มปป.). หน้าที่ของมนุษย์. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก จ

แบบสัมภาษณ์(สำหรับผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง)

แบบวัดพฤติกรรมการความรับผิดชอบ

แบบประเมินพฤติกรรมการความรับผิดชอบ

แบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
(สำหรับผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง)

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านคุณธรรม นักจิตวิทยา
ศึกษานิเทศก์ ครูสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อวัตถุประสงค์การแสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำแนวคิดไปพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมด้าน
ความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น
3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ จำนวน 6 ข้อ
- ตอนที่ 2 ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม
ด้านความรับผิดชอบ เทคนิคและวิธีการฝึกอบรม จำนวน 7 ข้อ
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรม อื่นๆ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความกรุณาอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้

พระสมาน ลีลาศ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ จำนวน 6 ข้อ

1. เพศ.....
2. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
3. ตำแหน่งการงาน.....
4. ประสบการณ์การทำงาน.....
5. ประสบการณ์การฝึกอบรม หรือสัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เคย

ไม่เคย

เรื่อง.....

จัดโดยหน่วยงาน.....

6. เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมหรือไม่

เคย

ไม่เคย

เรื่อง.....

ตอนที่ 2 ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ เทคนิคและวิธีการฝึกอบรม

1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือไม่ เพราะอะไร

ควรมี

เพราะ.....

ไม่ควร

เพราะ.....

2. ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อ ควรมีเนื้อหาสาระอย่างไรบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับระดับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 .....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่า ควรมีเทคนิคและวิธีการฝึกอบรมอย่างไร ที่จะทำให้นักเรียนหรือผู้เข้ารับการ
 อบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า ควรใช้หลักธรรมใด หรือกระบวนการกิจกรรมอย่างไร ที่สามารถนำมาใช้ในการ
 ฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียน.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่า ในการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ควรใช้ระยะเวลาเท่าไรจึง
 จะเหมาะสม.....

.....

6. สื่อที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สามารถทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการพัฒนาพฤติกรรม
 ความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น ควรเป็นสื่อประเภทใด.....

.....

7. การวัดผลและประเมินผล ท่านคิดว่าควรใช้วิธีการวัดแบบใด ที่จะทำให้ทราบถึงตัวชี้วัดได้ดี
 ในการฝึกอบรม.....

.....

แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ

คำชี้แจง

1. แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อต้องการทราบ ความรู้สึก หรือความคิดเห็นถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียน ซึ่งในการตอบแบบวัดพฤติกรรม ฉบับนี้ไม่ส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนแต่อย่างใด เป็นเพียงความจริงของนักเรียน เพื่อเป็น ข้อมูลในทางการศึกษาเท่านั้น
2. แบบวัดฉบับนี้มีทั้งหมดจำนวน 30 ข้อ ใช้เวลาทำ 35 นาที ขอให้นักเรียนตอบให้ ครบทุกข้อ
3. วิธีการตอบแบบวัดฉบับนี้ ให้นักเรียนอ่านข้อคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือ สถานการณ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ในแต่ละข้อแล้วให้พิจารณาเลือกตอบข้อที่ถูกต้อง หรือ ตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียน โดยทำเครื่องหมาย X ลงช่องว่างให้ตรงตาม ตัวเลือกอักษร ก ข ค หรือ ง ในกระดาษคำตอบ เพียงคำตอบเดียวเท่านั้น
4. ในกรณีมีข้อสงสัยให้ถามผู้ควบคุมในห้องเรียน เมื่อเสร็จแล้วให้ส่งผู้ควบคุมทั้ง กระดาษคำถาม และกระดาษคำตอบทั้งหมด

- .....
1. แดงเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขาชอบทานอาหารประเภทแป้งและไขมันสูง จึงทำให้เขามีร่างกายอ้วนมากขึ้น และเป็นคนอ้วนที่สุดในโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นแดงจะเลือก รับประทานอาหารอย่างไรจึงจะดี
    - ก. เลือกรับประทานอาหารที่เราชอบที่สุด
    - ข. เลือกรับประทานอาหารที่มีโปรตีนสูง
    - ค. เลือกรับประทานอาหารที่มีวิตามินสูง
    - ง. เลือกรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่
  2. พฤติกรรมของบุคคลในข้อใดเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากที่สุด
    - ก. แดงแปรงฟันก่อนนอนทุกวันแม้ว่าจะนอนดึก
    - ข. ชาวมาโรงเรียนไม่ทันเพราะนอนดึก
    - ค. เขียวตื่นสายเพราะต้องช่วยพ่อแม่ทำงานดึก
    - ง. ดำอดอาหารเพราะกลัวว่าหุ่นไม่ดี
  3. สมศักดิ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรคฟันผุ หมอแนะนำให้เขาดูแลและรักษาฟันให้ ดี ถ้านักเรียนเป็นสมศักดิ์จะดูแลรักษาฟันอย่างไร
    - ก. แปรงฟันทุกวัน
    - ข. แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง
    - ค. แปรงฟันหลังรับประทานอาหารทุกครั้งและก่อนนอน
    - ง. แปรงฟันในช่วงอาบน้ำทุกครั้ง

4. สุภาพเป็นนักเรียน คุณพ่อคุณแม่บอกว่าเป็นเด็กไม่เอาไหน เพราะไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง แม้กระทั่งการดูแลเสื้อผ้าของตนเองก็ไม่ยอมซัก ถ้านักเรียนเป็นสุภาพควรจะทำอย่างไร
- การซักเสื้อผ้าเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครอง
  - เราควรซักเสื้อผ้าเองเป็นบางครั้งเพราะเรายัง是孩子
  - เราต้องสังเกตดูเพื่อนข้างบ้านว่าเขาซักเองหรือเปล่า
  - การซักเสื้อผ้าเป็นหน้าที่ของเราควรจะซักเองทุกครั้ง
5. จำลองเป็นคนใจร้อนชอบทะเลาะกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน เป็นเพราะจำลองไม่คิดไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนจะทำอะไรลงไป ถ้านักเรียนเป็นจำลองจะทำอย่างไรกับตัวเอง
- ทะเลาะเพราะถูกรังแก
  - ทะเลาะกับใครต้องไตร่ตรองให้ดีก่อน
  - รู้ตัวเองว่าเป็นคนใจร้อน แต่ยังไม่แก้ไขไม่ได้
  - พยายามนับ 1 ถึง 10 ก่อนจะทำอะไร จะได้มีเวลาคิดมากขึ้น
6. เมื่อนักเรียนทำงานฝีมือภายในห้องเรียน แล้วทำให้ห้องเรียนสกปรก นักเรียนควรทำอย่างไร
- เก็บกวาดให้เรียบร้อย
  - ปล่อยไว้เดี๋ยวเวรก็ทำเอง
  - เรียกภารโรงมาทำความสะอาด
  - เรียกเพื่อนให้ช่วยกันทำความสะอาด
7. การกระทำของบุคคลในข้อใดที่มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นมากที่สุด
- นำฝนเป็นลูกที่มีความกตัญญูทวดเวที่ต่อพ่อแม่
  - เต่าเป็นคนชอบพูดตลกเฮฮาสนุกสนานกับเพื่อนเสมอ
  - บอยจะช่วยเหลือเพื่อนที่มีน้ำใจกับตนเอง
  - เพชรจะช่วยเหลือเพื่อนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน
8. ถ้านักเรียนทำงานไม่สำเร็จ งานมีข้อผิดพลาดมาก นักเรียนคิดว่าควรทำอย่างไร
- ทำงานเท่าที่จะทำได้
  - ทำงานให้เหมาะสมกับตนเอง
  - ทำงานที่สามารถทำได้
  - ปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดของตนเองให้ดีขึ้น
9. บุคคลใดต่อไปนี้ที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบต่อการทำงานได้ดีที่สุด
- สมศรีทำงานเฉพาะที่ได้รับมอบหมาย
  - สมปองสามารถทำงานเฉพาะผู้ร่วมงานที่เข้ากันได้
  - สมชายทำงานเฉพาะที่ตนเองสามารถทำได้
  - สมนึกทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

10. เอกเป็นเด็กนักเรียนที่ย้ายมาจากที่โรงเรียนอื่น และเป็นคนที่เรียนหนังสือไม่ค่อยเก่งและมีเพื่อนไม่กี่คน เมื่อผ่านมาได้ 1 ปี เอกเริ่มมีเพื่อนมากขึ้นทั้งชายและหญิง การเรียนก็ดีขึ้นตามลำดับ จนเป็นที่พอใจของคุณครูและชื่นชอบของนักเรียนทุกคน นักเรียนคิดว่าเอกมีพฤติกรรมอย่างไร

- ก. เอกเป็นคนที่ปรับตัวเข้ากับสภาพโรงเรียนได้ดี
- ข. เอกเป็นคนที่ปรับตัวเข้ากับเพื่อนนักเรียนได้ดี
- ค. เอกสามารถปรับตัวเข้ากับวิชาที่เรียนได้ดี
- ง. เอกมีการปรับปรุงการกระทำของตนเองได้ดี

11. พรศักดิ์เป็นนักเรียนที่ชอบดูแลรักษาเครื่องใช้ส่วนตัวของตนเองเป็นอย่างดี แสดงว่าพรศักดิ์ เป็นคนเช่นไร

- ก. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง
- ข. เป็นคนเจ้าระเบียบ
- ค. มีความละเอียดรอบคอบ
- ง. มีความขยันหมั่นเพียร

12. เมื่อนักเรียนปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน แสดงว่านักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไร

- ก. แสดงความอดทนของตนเอง
- ข. แสดงการมีความสามัคคีในโรงเรียน
- ค. แสดงความรับผิดชอบต่อโรงเรียน
- ง. แสดงถึงความขยันต่อโรงเรียน

13. ถ้าทางบ้านประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ในฐานะที่นักเรียนเป็นสมาชิกของครอบครัวคนหนึ่งนักเรียนคิดว่า วิธีใดบ้างที่สามารถช่วยบรรเทาและแก้ปัญหาให้ครอบครัวได้บ้าง

- ก. ใช้จ่ายเงินที่แม่ให้ซื้อของเท่าที่จำเป็นเท่านั้น
- ข. ช่วยพ่อแม่ประหยัดในการใช้จ่ายให้มาก
- ค. ซื้อเฉพาะขนมกินแต่ในโรงเรียนของตัวเองเท่านั้น
- ง. ไม่ต้องทำอะไร เพราะเป็นหน้าที่ของพ่อแม่

14. สนธยาบอกแม่ก่อนไปโรงเรียนทุกวัน คุณแม่จะบอกว่า “ตั้งใจเรียนนะลูก อย่าหนีเรียน” ถ้านักเรียนเป็นสนธยาจะทำอย่างไร

- ก. เป็นเด็กต้องเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง
- ข. ต้องทำตามเพราะพ่อแม่ให้เงินกับเรา
- ค. ต้องไม่ขาดเรียนและไปเรียนประจำ
- ง. ต้องเรียนให้ได้ทีหนึ่ง

15. สมชายมักลืมเวรทำความสะอาดห้องเรียนอยู่เสมอ เมื่อหัวหน้าเวรรายงานผลให้ครูประจำชั้นทราบ ครูจึงเรียกสมชายมาพบ ถ้านักเรียนเป็นสมชายนักเรียนคิดว่าควรทำอะไร

- ก. ไม่เป็นไรเพราะมีเพื่อนๆ ทำแทนอยู่แล้ว
- ข. เราฉลาดกว่าคนอื่นเพราะไม่ต้องเหนื่อย
- ค. การทำความสะอาดเป็นเรื่องเล็กน้อยๆไม่เป็นไร
- ง. ต้องปรับปรุงตัวเอง เพราะละเอียดต่อเพื่อนๆ

16. ครูมักจะชมยอดชายเสมอว่าทำงานที่มอบหมายให้ออกมาได้ดี เพื่อนๆ จึงถามยอดชายว่าทำอะไรจึงทำงานดี ยอดชายบอกเพื่อนๆ ว่า ใครๆ ก็ทำงานให้ดีได้ถ้าทุ่มเททำงานเต็มความสามารถ นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำพูดของยอดชาย

- ก. เห็นด้วยกับคำพูดของยอดชาย เพราะว่ายอดชายทุ่มเทให้กับงาน
- ข. คนที่จะประสบความสำเร็จในงานต้องทุ่มเทให้กับงาน
- ค. ตัวเราเองก็น่าจะลองทุ่มเทให้กับงานเหมือนยอดชายบ้าง
- ง. การทำงานควรมีเวลาให้กับงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ

17. สมพรเป็นนักเรียนที่ชอบทำงานด้วยความสามารถของตนเอง แสดงว่าสมพร มีพฤติกรรมอย่างไร

- ก. มีความเข้าใจในงานที่ทำอยู่
- ข. มีความรับผิดชอบต่องาน
- ค. มีความสามารถต่องาน
- ง. มีความเสียสละต่องาน

18. เมื่อนักเรียนได้รับมอบหมายให้ทำการบ้านส่งคุณครูในวันพรุ่งนี้ แต่ปรากฏว่าไม่มีใครเสร็จทันเวลา แสดงว่านักเรียนมีพฤติกรรมเช่นไร

- ก. ไม่มีความรอบคอบ
- ข. ไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่
- ค. ไม่เข้าใจในงานที่ทำ
- ง. เรียนหนังสือไม่ค่อยเก่ง

19. บุคคลใดต่อไปนี้ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อเพื่อนมากที่สุด

- ก. แต่งให้เพื่อนลอกการบ้านเมื่อเพื่อนทำไม่เสร็จ
- ข. เชี่ยวให้คำแนะนำกับเพื่อนในการเล่นเกมส์
- ค. มอสช่วยอธิบายวิธีทำวิชาคณิตศาสตร์ให้เพื่อนเข้าใจ
- ง. นุ่นชวนเพื่อนไปเที่ยวสวนสัตว์ด้วยกัน

20. เมื่อนักเรียนได้รับมอบหมายงานให้ทำในช่วงปิดเทอม ควรทำอย่างไร
- ตั้งใจทำให้เสร็จก่อนเปิดเทอม
  - ทำไปเรื่อยๆ เสร็จไม่เสร็จก็ไม่เป็นไร
  - เที่ยวเล่นก่อน เปิดเทอมค่อยทำ
  - ไม่ต้องทำก็ได้ เพราะปิดเทอมแล้ว
21. เอกเป็นคนที่ชอบเอาแต่ใจตัวเอง จึงทำให้เข้ากับเพื่อนส่วนใหญ่ไม่ได้ แต่ก็ยังมีบางคนที่ยอมรับเพราะเอกก็ยังมีข้อดีอย่างอื่น ถ้านักเรียนเป็นเอกควรจะปรับปรุงนิสัยตัวเองหรือไม่อย่างไร
- ควรปรับปรุงนิสัยใหม่ เพราะจะทำให้มีเพื่อนมากขึ้น
  - ควรปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น จะได้มีเพื่อนใหม่มากขึ้น
  - ไม่ปรับนิสัยก็ไม่เป็นไร เพราะเราก็มียุติเพื่อนคบอยู่แล้วถึงน้อยก็ไม่เป็นไร
  - ควรปรับปรุงตนเองให้เข้ากับคนอื่น เพราะการอยู่ร่วมกันเป็นการสร้างความสามัคคี
22. เมื่อทางโรงเรียนประกาศว่าวันหยุดจะมีการบำเพ็ญประโยชน์ให้วัด โดยขอความร่วมมือนักเรียนไปช่วยกัน ดัดหญ้า ทำความสะอาดวัด แต่สุชาติคิดว่าในวันหยุดจะอยู่ทบทวนบทเรียนที่ยังไม่เข้าใจ ถ้านักเรียนเป็นสุชาติจะไปร่วมบำเพ็ญประโยชน์หรือไม่
- ไม่ไป เพราะคุณครูไม่ได้บังคับ เมื่อเราไม่ว่างก็ไม่ต้องไป
  - ไม่ไป เพราะยังมีบทเรียนอีกมากที่ต้องทบทวน
  - ไป เพราะโรงเรียนขอความร่วมมือกับนักเรียน
  - ไป เพราะวัดเป็นสมบัติของชุมชนและนักเรียนก็ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
23. อนุชาได้รับมอบหมายให้สังเกตเพื่อนในห้องว่าทั้งขยะถูกที่หรือไม่ แต่วันนี้มีเพื่อนสนิทคนหนึ่งของอนุชาเผลอทั้งขยะไม่ถูกที่ ถ้านักเรียนเป็นอนุชาจะรายงานให้ครูทราบหรือไม่
- รายงานให้ครูทราบ เพราะอาจจะถูกตำหนิว่าบกพร่องต่อหน้าที่ได้
  - รายงานให้ครูทราบ เพราะจะได้เห็นว่าเราเป็นตรงไปตรงมา
  - ไม่รายงาน เพราะถ้ารายงานเพื่อนอาจจะถูกลงโทษ
  - รายงานให้ครูทราบ เพราะเป็นหน้าที่ปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบของโรงเรียน
24. สุภาพรได้นัดกับเพื่อนๆ ไว้ว่า ในวันอาทิตย์นี้จะมาช่วยกันทำงานกลุ่มที่โรงเรียน แต่เมื่อถึงวันอาทิตย์ครอบครัวของสุภาพรจะไปเที่ยวทะเลกัน และสุภาพรก็ชอบน้ำทะเลมาก ถ้านักเรียนเป็นสุภาพร นักเรียนควรจะทำอย่างไร จึงเหมาะสม
- ไปเที่ยวทะเลกับครอบครัว เพราะเป็นเพื่อนกันคงเข้าใจ
  - ไปตามนัด เพราะว่าจะเป็นการเอาเปรียบเพื่อนและเพื่อนจะโกรธ
  - ไปเที่ยวทะเลกับครอบครัว เพราะเวลากลับจะซื้อของมาฝากเพื่อนๆ ด้วย
  - ไปตามนัด เพราะว่าเป็นคนรักษาคำพูดและควรมีสัจย์ต่อเพื่อนด้วยกัน

25. สมศรีชอบหลบเวรทำความสะอาดห้อง เมื่อครูทราบจึงสั่งลงโทษ โดยการให้ทำความสะอาดห้องคนเดียวตอนเช้าก่อนเรียนหนังสือ แต่เมื่อใกล้ถึงเวลาเรียนแล้วสมศรียังทำความสะอาดห้องไม่เสร็จ ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนสมศรีควรทำอย่างไร

- ก. ควรช่วยเพื่อน ถึงครูจะทำโทษเขาแต่ก็ไม่ได้ห้ามไม่ให้ช่วยเพื่อน
- ข. ควรช่วยเพื่อน เพราะเป็นเพื่อนกันควรจะช่วย
- ค. ไม่ควร เพราะถ้าไปช่วยสมศรีอาจถูกลงโทษทำเวรด้วย
- ง. ไม่ควร เพราะสมศรีเคยเอาเปรียบเรา ในตอนที่เราทำเขาก็ไม่ช่วย

26. ยอดชายทำการบ้านไม่เสร็จเพราะทำไม่ได้ จึงไม่ยอมไปโรงเรียนเนื่องจากกลัวถูกลงโทษ นักเรียนคิดว่า การกระทำของยอดชายเป็นอย่างไร

- ก. ยอดชายน่าจะมาโรงเรียน และบอกความจริงกับครูว่าทำไม่ได้
- ข. ยอดชายไม่ยอมมาโรงเรียน เพราะกลัวจะถูกลงโทษ
- ค. ตอนที่ครูมอบการบ้านต้องดูก่อนว่าข้อไหนไม่เข้าใจควรถามครูก่อน
- ง. การไม่มาโรงเรียนนั้นยิ่งกลับจะทำให้ไม่เข้าใจในการเรียนมากขึ้น

27. ครูบอกสุชาติว่า..คะแนนสอบได้ไม่ดีทั้งคู่ที่เป็นคนเรียนเก่ง แสดงว่าไม่รอบคอบในการทำข้อสอบ และไม่ยอมตรวจทานให้ดีทั้งคู่ที่มีเวลา.. ถ้านักเรียนเป็นสุชาติจะคิดอย่างไรกับการกระทำของตนเอง

- ก. ตนเองควรตรวจทานข้อสอบก่อนในเวลาที่เหลือและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
- ข. ครั้งต่อไปลองตรวจคำตอบให้ดี คะแนนอาจจะดีขึ้นก็ได้
- ค. ตนเองทำอะไรมักจะไม่ค่อยรอบคอบเป็นประจำ แก่ใจตนเองไม่ได้ซักที
- ง. ในการทำงานทุกอย่าง ต้องมีการตรวจทานเพื่อจะได้ผิดพลาดน้อยที่สุด

28. สมรภัทร์ ถูกเพื่อนในห้องล้อเลียนว่า เป็นคนโง่เรียนไม่เก่ง และเรียกว่าไอ้เตี้ย ถ้านักเรียนเป็นสมรภัทร์ จะทำอย่างไร

- ก. ไปฟ้องคุณครูประจำชั้น
- ข. ไปฟ้องพ่อแม่ของตนเอง
- ค. พุดล้อเลียนตอบกลับไป
- ง. ไม่สนใจคำพูด เตี้ยเขาก็เลิกไปเอง

29. วีระเป็นคนเรียนหนังสือเก่ง แต่ไม่ค่อยทำการบ้านส่งครูเพราะไม่มีเวลา ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน คุณครูเตือนว่าการทบทวนบทเรียนโดยทำการบ้าน จะทำให้วีระเก่งขึ้นกว่าเดิม ถ้านักเรียนเป็นวีระจะทำตามคำเตือนของครูหรือไม่

- ก. ไม่ทำเพราะถ้าทำก็ไม่มีเวลาช่วยงานบ้าน อาจจะถูกพ่อแม่ลงโทษ
- ข. ไม่ทำเพราะถ้าช่วยงานบ้านพ่อแม่อาจจะให้เงินค่าขนมเพิ่มขึ้น
- ค. ทำเพราะครูให้ความหวังกับตนเอง ถ้าทำการบ้านน่าจะเรียนได้เก่งขึ้น
- ง. ทำเพราะนักเรียนจะต้องทำการบ้านทบทวนในสิ่งที่เรียนมาแล้วให้เข้าใจขึ้นอีก

30. ได้มีข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ว่า..มีนักเรียนสองโรงเรียนชื่อดังยกพวกตีกัน ทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง และทำให้ผู้ปกครองและครูต้องเสียเวลาไปช่วยประกันตัวออกมา จากการกระทำของนักเรียนดังกล่าว นักเรียนมีความคิดเห็นเป็นอย่างไร

- ก. ยกพวกตีกันเป็นการแสดงศักดิ์ศรีของโรงเรียนใครถูกเหยียดหยามไม่ได้
- ข. การยกพวกตีกันเป็นการทำลายชื่อเสียงของโรงเรียนก็จริงแต่หลีกเลี่ยงไม่ได้
- ค. ควรจะสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับโรงเรียนทั้งสองแห่ง
- ง. นักเรียนทุกคนควรหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาทกันจะได้ไม่เสียชื่อเสียงของโรงเรียน

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คำเฉลยแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ

- .....
1. ง	11. ก	21. ง
2. ก	12. ค	22. ง
3. ค	13. ข	23. ง
4. ง	14. ก	24. ง
5. ง	15. ง	25. ข
6. ง	16. ง	26. ง
7. ก	17. ข	27. ง
8. ง	18. ข	28. ง
9. ง	19. ค	29. ง
10. ง	20. ก	30. ง
- .....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ

เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
(สำหรับนักเรียน / ครู / ผู้ปกครอง)

คำชี้แจง

แบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในทางการศึกษา การวิจัยตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งข้อมูลที่ท่านตอบแบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบนี้ จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการศึกษา ที่เป็นเพียงความจริงของนักเรียนเท่านั้น และไม่ส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนแต่อย่างใด

ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและยินดีในการให้ข้อมูล มา ณ โอกาสนี้

พระสมาน ลีลาศ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบประเมินพฤติกรรมการความรับผิดชอบ

(สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ท่านคิดว่าตรงตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของตัวเอง ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด / ทุกครั้ง
ระดับ 4	หมายถึง	มาก / บ่อยครั้ง
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง / บางครั้ง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย / น้อยครั้ง
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด / ไม่เคยเลย

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง ถ้านักเรียนพบอุปสรรคในการทำงาน นักเรียนจะ ล้มเลิกงานนั้น					
2.	นักเรียนตั้งใจเรียน แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ไม่ชอบก็ ตาม					
3.	นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน					
4.	นักเรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลา					
5.	นักเรียนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติ ของตนเอง					
6.	นักเรียนมีความพยายามในการเรียน					
7.	นักเรียนแปรงฟันก่อนนอน					
8.	นักเรียนส่งงานที่ครูมอบหมายตรงตามเวลา					
9.	นักเรียนมาโรงเรียนทันเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ					
10.	นักเรียนตรวจทานงานหรือการบ้านก่อนส่งเสมอ					
11.	นักเรียนปฏิบัติตามที่ตนเองสัญญาไว้เสมอ					
12.	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงานหรือ การเรียนของตนเอง					
13.	ถ้าพบว่ามีวิชาใดที่ไม่เข้าใจ นักเรียนจะพยายาม ทำความเข้าใจ โดยการถามเพื่อนหรือครู หรืออ่าน บททวนด้วยตนเอง					

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
14.	นักเรียนทำการบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย เสร็จทันเวลา					
15.	เมื่อเห็นข้าวของเครื่องใช้ในห้องเรียนวางไว้เกะกะ นักเรียน จะต้องลงมือจัดให้เป็นระเบียบ					
16.	นักเรียนใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียน หรือ ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียน					
17.	ถ้าพบบทเรียนยาก ๆ นักเรียนจะอ่านทบทวน หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนกว่าจะเข้าใจ					
18.	นักเรียนปฏิบัติตามข้อบังคับของโรงเรียน					
19.	ถ้าพบว่าไม่มีชื่อของนักเรียนในใบแต่งตั้งเวรทำความสะอาดโรงเรียน นักเรียนจะบอกให้คุณครูทราบ					
20.	นักเรียนจัดเก็บที่นอนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย					
21.	นักเรียนพยายามฝึกหัดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานที่ไม่ถนัด					
22.	เมื่อนักเรียนทำผิดกฎระเบียบ หรือทำสิ่งของเสียหาย โดยไม่มีใครเห็นนักเรียนจะทำเฉย ๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นทราบ					
23.	เมื่อวางแผนจะทำสิ่งใด นักเรียนมักจะทำตามแผนที่วางไว้					
24.	นักเรียนจะอ่านหนังสือ ทำการบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมายโดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องเตือน					
25.	ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อนจะออกนอกห้องเรียนจะขออนุญาตคุณครู					
26.	เมื่อนักเรียนมีความจำเป็นต้องขาดเรียน นักเรียนแจ้งให้คุณครูทราบล่วงหน้า					
27.	เมื่อแบ่งงานกันทำแล้วแต่ยังมีงานส่วนหนึ่งที่ยังไม่เสร็จ นักเรียนจะช่วยทำจนงานแล้วเสร็จ					
28.	เมื่อนักเรียนเก็บของได้ แม้จะไม่มีใครเห็น นักเรียนก็จะนำส่งคุณครู					
29.	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัด					

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
30.	เมื่อนักเรียนเลิกเรียนแล้วจะช่วยปิดไฟและพัดลมในห้องเรียน					
31.	วันใดที่เป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนจะรีบไปโรงเรียนแต่เช้า					
32.	เมื่อมีงานกลุ่มเกิดความผิดพลาด นักเรียนมักอ้างว่าเป็นความผิดของเพื่อนในกลุ่ม					
33.	นักเรียนยินยอมให้เพื่อนต่อว่าโดยไม่โกรธเมื่อนักเรียนผิดสัญญา					
34.	ในวันหยุดนักเรียนจะช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่สามารถจะทำได้					
35.	ถ้านักเรียนออกไปเที่ยวนอกบ้าน นักเรียนจะกลับตรงเวลาที่บอกไว้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง					
36.	นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง					

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

พระสมาน ลีลาศ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตาม

(สำหรับครู)

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ที่ท่านคิดว่าตรงตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของตัวเอง ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด / ทุกครั้ง
ระดับ 4	หมายถึง	มาก / บ่อยครั้ง
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง / บางครั้ง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย / น้อยครั้ง
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด / ไม่เคยเลย

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง ถ้านักเรียนพบอุปสรรคในการทำงาน นักเรียนจะ ล้มเลิกงานนั้น					
2.	นักเรียนตั้งใจเรียน แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ไม่ชอบก็ ตาม					
3.	นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน					
4.	นักเรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลา					
5.	นักเรียนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติ ของตนเอง					
6.	นักเรียนมีความพยายามในการเรียน					
7.	นักเรียนส่งงานที่ครูมอบหมายตรงตามเวลา					
8.	นักเรียนมาโรงเรียนทันเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ					
9.	นักเรียนตรวจทานงานหรือการบ้านก่อนส่งเสมอ					
10.	นักเรียนปฏิบัติตามที่ตนเองสัญญาไว้เสมอ					
11.	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงานหรือ การเรียนของตนเอง					
12.	ถ้าพบว่ามีวิชาใดที่ไม่เข้าใจ นักเรียนจะพยายาม ทำความเข้าใจ โดยการถามเพื่อนหรือครู หรืออ่าน ทบทวนด้วยตนเอง					

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
13.	นักเรียนทำการบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย เสร็จทันเวลา					
14.	เมื่อเห็นข้าวของเครื่องใช้ในห้องเรียนวางไว้เกะกะ นักเรียน จะต้องลงมือจัดให้เป็นระเบียบ					
15.	นักเรียนใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียน หรือ ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียน					
16.	ถ้าพบบทเรียนยาก ๆ นักเรียนจะอ่านทบทวน หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนกว่าจะเข้าใจ					
17.	นักเรียนปฏิบัติตามข้อบังคับของโรงเรียน					
18.	ถ้าพบว่าไม่มีชื่อของนักเรียนในใบแต่งตั้งเวรทำความสะอาดโรงเรียน นักเรียนจะบอกให้คุณครูทราบ					
19.	นักเรียนจัดเก็บที่นอนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย					
20.	นักเรียนพยายามฝึกหัดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานที่ไม่ถนัด					
21.	เมื่อนักเรียนทำผิดกฎระเบียบ หรือทำสิ่งของเสียหาย โดยไม่มีใครเห็นนักเรียนจะทำเฉย ๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นทราบ					
22.	เมื่อวางแผนจะทำสิ่งใด นักเรียนมักจะทำตามแผนที่วางไว้					
23.	ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อนจะออกนอกห้องเรียนจะขออนุญาตคุณครู					
24.	เมื่อนักเรียนมีความจำเป็นต้องขาดเรียน นักเรียนแจ้งให้คุณครูทราบล่วงหน้า					
25.	เมื่อแบ่งงานกันทำแล้วแต่ยังมีงานส่วนหนึ่งที่ยังไม่เสร็จ นักเรียนจะช่วยทำงานจนแล้วเสร็จ					
26.	เมื่อนักเรียนเก็บของได้ แม้จะไม่มีใครเห็น นักเรียนก็จะนำส่งคุณครู					
27.	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัด					
28.	เมื่อนักเรียนเลิกเรียนแล้วจะช่วยปิดไฟและพัดลมในห้องเรียน					

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
29.	วันที่เป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียน จะรีบไปโรงเรียนแต่เช้า					
30.	เมื่อมีงานกลุ่มเกิดความผิดพลาด นักเรียนมักอ้าง ว่าเป็นความผิดของเพื่อนในกลุ่ม					
31.	นักเรียนยินยอมให้เพื่อนต่อว่าโดยไม่โกรธเมื่อ นักเรียนผิดสัญญา					

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

พระสมาน ลีลาศ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ

(สำหรับผู้ปกครอง)

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ที่ท่านคิดว่าตรงตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของตัวเอง ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด / ทุกครั้ง
ระดับ 4	หมายถึง	มาก / บ่อยครั้ง
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง / บางครั้ง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย / น้อยครั้ง
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด / ไม่เคยเลย

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง ถ้านักเรียนพบอุปสรรคในการทำงาน นักเรียนจะ ล้มเลิกงานนั้น					
2.	นักเรียนตั้งใจเรียน แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ไม่ชอบก็ ตาม					
3.	นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน					
4.	นักเรียนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติ ของตนเอง					
5.	นักเรียนมีความพยายามในการเรียน					
6.	นักเรียนแปรงฟันก่อนนอน					
7.	นักเรียนตรวจทานงานหรือการบ้านก่อนส่งเสมอ					
8.	นักเรียนปฏิบัติตามที่ตนเองสัญญาไว้เสมอ					
9.	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงานหรือ การเรียนของตนเอง					
10.	ถ้าพบว่ามีวิชาใดที่ไม่เข้าใจ นักเรียนจะพยายาม ทำความเข้าใจ โดยการถามเพื่อนหรือครู หรืออ่าน ทบทวนด้วยตนเอง					
11.	นักเรียนใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียน หรือ ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียน					

ข้อ	ข้อความ	5	4	3	2	1
12.	ถ้าพบบทเรียนยาก ๆ นักเรียนจะอ่านบททวนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนกว่าจะเข้าใจ					
13.	นักเรียนจัดเก็บที่นอนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย					
14.	นักเรียนพยายามฝึกหัดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานที่ไม่ถนัด					
15.	เมื่อนักเรียนทำผิดกฎระเบียบ หรือทำสิ่งของเสียหาย โดยไม่มีใครเห็นนักเรียนจะทำเฉย ๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นทราบ					
16.	เมื่อวางแผนจะทำสิ่งใด นักเรียนมักจะทำตามแผนที่วางไว้					
17.	นักเรียนจะอ่านหนังสือ ทำการบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมายโดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องเตือน					
18.	ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เมื่อนักเรียนมีความจำเป็นต้องขาดเรียน นักเรียนแจ้งให้คุณครูทราบล่วงหน้า					
19.	ในวันหยุดนักเรียนจะช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่สามารถจะทำได้					
20.	ถ้านักเรียนออกไปเที่ยวนอกบ้าน นักเรียนจะกลับตรงเวลาที่บอกไว้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง					
21.	นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง					

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

พระสมาน ลีลาศ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเห็น ที่คิดว่าตรงตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของตัวเอง ซึ่งมีดังนี้

ที่	ข้อความ	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1.	นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนทุกครั้ง					
2.	นักเรียนส่งการบ้านที่ครูมอบหมายให้ทำตรงตามเวลาที่กำหนด					
3.	แม้งานจะยากนักเรียนพยายามทำเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย					
4.	ถ้านักเรียนได้รับมอบหมายให้ทำงานนักเรียนจะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จทุกครั้ง					
5.	นักเรียนรับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อสุขภาพเช่น ลูกอม น้ำอัดลม เป็นประจำ					
6.	นักเรียนรักษาสุขภาพอนามัยของตัวเองเป็นประจำ เช่น แปรงฟันก่อนนอน ล้างมือก่อนและหลังรับประทานอาหารทุกครั้ง					
7.	นักเรียนมีความตั้งใจเรียนในการเรียน					
8.	นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นเพื่อนๆ ทำผิดระเบียบของโรงเรียน					
9.	นักเรียนรู้สึกว่าเป็นเรื่องเสียหายถ้าต้องผิดสัญญาหรือผิดนัดกับผู้อื่น					
10.	นักเรียนทำงานที่พ่อแม่มอบหมายสำเร็จทุกครั้ง					

ที่	ข้อความ	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
11.	นักเรียนรู้สึกว่าคุณที่ไม่มีความรับผิดชอบเป็นผู้ที่ไม่มีความอดทนและวินัย					
12.	นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนทุกครั้ง					
13.	การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรทำ					
14.	การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของนักเรียนทุกคน					
15.	นักเรียนช่วยปฏิบัติงานของโรงเรียนทุกครั้ง					
16.	นักเรียนไม่เคยปฏิเสธงานที่ครูหรือพ่อแม่มอบหมายทุกครั้ง					
17.	ถ้าเพื่อนร้องขอให้ช่วยแนะนำในบทเรียนที่ไม่เข้าใจก็ยินดีช่วยอธิบายให้เพื่อนฟังเสมอ					
18.	นักเรียนมักจะหลีกเลี่ยงการทำความสะอาดห้องเรียนซึ่งเป็นเวรทำความสะอาดของนักเรียนเสมอ					
19.	ถึงแม้นักเรียนจะมีอุปสรรคในการทำงานนักเรียนก็จะพยายามทำให้สำเร็จเสมอ					
20.	นักเรียนจะยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของตนเองเสมอ					

ขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือ

พระสมาน ลีลาศ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก จ

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตร

ฉบับร่าง

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบวัดพฤติกรรม

ความรับผิดชอบ

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบประเมิน

พฤติกรรมความรับผิดชอบ

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบวัดเจตคติต่อ

ความรับผิดชอบ

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสัมภาษณ์

(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเด็นแบบสัมภาษณ์ และให้คำแนะนำความสอดคล้องของคำถาม เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์				
2.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ				
3.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ควรมีเนื้อหาสาระอย่างไร				
4.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ควรมีเทคนิคและวิธีการฝึกอบรมอย่างไร				
5.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ควรใช้หลักกรรมใด หรือกระบวนการกิจกรรม อย่างไร และควรใช้ระยะเวลาเท่าไร				
6.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การใช้สื่อที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม				
7.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ วิธีการวัด และการประเมินผล				

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง เรื่องการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยเอกสารที่จะประเมินดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรฉบับร่าง ประกอบด้วย

- ความนำ
- หลักการ
- จุดมุ่งหมาย
- ขอบข่ายเนื้อหาสาระ
- วิธีการฝึกอบรม/กิจกรรม
- สื่อประกอบการฝึกอบรม
- การวัดและประเมินผล

2. แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

- สาระสำคัญ
- จุดประสงค์การเรียนรู้
- สาระการเรียนรู้
- กิจกรรมการเรียนรู้
- สื่อ/แหล่งการเรียนรู้
- การวัดและประเมินผล

โปรดพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย
โครงร่างหลักสูตร และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยกำหนดคะแนน
สำหรับการพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อดังนี้

พระสมาน ลีลาศ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผู้วิจัย

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบสอบถามและให้คะแนนความสอดคล้องของคำถามการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความ คิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	สาระสำคัญ				.....
	1.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตร	.....	.....	.....	.....
	1.2 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	.....	.....	.....	.....
	1.3 มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	.....	.....	.....	.....
2.	จุดประสงค์การเรียนรู้				.....
	2.1 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	.....	.....	.....	.....
	2.2 ใช้ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย	.....	.....	.....	.....
	2.3 ระบุพฤติกรรมที่ต้องการวัดได้ชัดเจน	.....	.....	.....	.....
3.	เนื้อหา				.....
	3.1 น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อนักเรียน	.....	.....	.....	.....
	3.2 เหมาะสมกับเวลา	.....	.....	.....	.....
	3.3 มีความยากง่ายพอเหมาะ	.....	.....	.....	.....
4.	กระบวนการจัดกิจกรรม				.....
	4.1 สร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้อบรม	.....	.....	.....	.....
	4.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดกิจกรรม	.....	.....	.....	.....
	4.3 สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหา	.....	.....	.....	.....
	4.4 กระบวนการจัดกิจกรรมเป็นไปตามลำดับขั้นตอน	.....	.....	.....	.....

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเด็นแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบ และให้คำแนะนำความสอดคล้องของคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อค่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	ตามข้อ 1				
2.	ตามข้อ 2				
3.	ตามข้อ 3				
4.	ตามข้อ 4				
5.	ตามข้อ 5				
6.	ตามข้อ 6				
7.	ตามข้อ 7				
8.	ตามข้อ 8				
9.	ตามข้อ 9				
10.	ตามข้อ 10				
11.	ตามข้อ 11				
12.	ตามข้อ 12				
13.	ตามข้อ 13				
14.	ตามข้อ 14				
15.	ตามข้อ 15				
16.	ตามข้อ 16				
17.	ตามข้อ 17				
18.	ตามข้อ 18				
19.	ตามข้อ 19				
20.	ตามข้อ 20				
21.	ตามข้อ 21				

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
22.	ตามข้อ 22				
23.	ตามข้อ 23				
24.	ตามข้อ 24				
25.	ตามข้อ 25				
26.	ตามข้อ 26				
27.	ตามข้อ 27				
28.	ตามข้อ 28				
29.	ตามข้อ 29				
30.	ตามข้อ 30				

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเด็นแบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ และให้คำแนะนำความสอดคล้องของคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ (สำหรับนักเรียน) และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง ถ้านักเรียนพบอุปสรรคในการทำงาน นักเรียน จะล้มเลิกงานนั้น				
2.	นักเรียนตั้งใจเรียน แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ไม่ชอบก็ ตาม				
3.	นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน				
4.	นักเรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลา				
5.	นักเรียนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจาก ปฏิบัติของตนเอง				
6.	นักเรียนมีความพยายามในการเรียน				
7.	นักเรียนแปร่งฟันก่อนนอน				
8.	นักเรียนส่งงานที่ครูมอบหมายตรงตามเวลา				
9.	นักเรียนมาโรงเรียนทันเวลาเข้าแถวเคารพธง ชาติ				
10.	นักเรียนตรวจทานงานหรือการบ้านก่อนส่งเสมอ				
11.	นักเรียนปฏิบัติตามที่ตนเองสัญญาไว้เสมอ				
12.	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงาน หรือการเรียนของตนเอง				
13.	ถ้าพบว่ามีวิชาใดที่ไม่เข้าใจ นักเรียนจะ พยายามทำความเข้าใจ โดยการถามเพื่อนหรือ ครู หรืออ่านทบทวนด้วยตนเอง				

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
14.	นักเรียนทำการบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย เสร็จทันเวลา				
15.	เมื่อเห็นข้าวของเครื่องใช้ในห้องเรียนวางไว้ เกะกะ นักเรียน จะต้องลงมือจัดให้เป็นระเบียบ				
16.	นักเรียนใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียน หรือ ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียน				
17.	ถ้าพบบทเรียนยาก ๆ นักเรียนจะอ่านทบทวน หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนกว่าจะเข้าใจ				
18.	นักเรียนปฏิบัติตามข้อบังคับของโรงเรียน				
19.	ถ้าพบว่าไม่มีชื่อของนักเรียนในใบแต่งตั้งเวรทำ ความสะอาดโรงเรียน นักเรียนจะบอกให้คุณครู ทราบ				
20.	นักเรียนจัดเก็บที่นอนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย				
21.	นักเรียนพยายามฝึกหัดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการ ทำงานที่ไม่ถนัด				
22.	เมื่อนักเรียนทำผิดกฎระเบียบ หรือทำสิ่งของ เสียหาย โดยไม่มีใครเห็นนักเรียนจะทำเฉย ๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นทราบ				
23.	เมื่อวางแผนจะทำสิ่งใด นักเรียนมักจะทำตาม แผนที่วางไว้				
24.	นักเรียนจะอ่านหนังสือ ทำการบ้านหรืองานที่ ได้รับมอบหมายโดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องเตือน				
	ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม				
25.	ก่อนจะออกนอกห้องเรียนจะขออนุญาตคุณครู				
26.	เมื่อนักเรียนมีความจำเป็นต้องขาดเรียน นักเรียนแจ้งให้คุณครูทราบล่วงหน้า				
27.	เมื่อแบ่งงานกันทำแล้วแต่ยังมีงานส่วนหนึ่งที่ยัง ไม่เสร็จ นักเรียนจะช่วยทำงานแล้วเสร็จ				

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
28.	เมื่อนักเรียนเก็บของใต้ แม้จะไม่มีใครเห็น นักเรียนก็จะนำส่งคุณครู				
29.	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัด				
30.	เมื่อนักเรียนเลิกเรียนแล้วจะช่วยปิดไฟและพัด ลมในห้องเรียน				
31.	วันใดที่เป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนจะรีบไปโรงเรียนแต่เช้า				
32.	เมื่อมีงานกลุ่มเกิดความผิดพลาด นักเรียนมัก อ้างว่าเป็นความผิดของเพื่อนในกลุ่ม				
33.	นักเรียนยินยอมให้เพื่อนต่อว่าโดยไม่โกรธเมื่อ นักเรียนผิดสัญญา				
34.	ในวันหยุดนักเรียนจะช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่ สามารถจะทำได้				
35.	ถ้านักเรียนออกไปเที่ยวนอกบ้าน นักเรียนจะ กลับตรงเวลาที่บอกไว้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง				
36.	นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือ ผู้ปกครอง				

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเด็นแบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ และให้คำแนะนำความสอดคล้องของค่าตามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ (สำหรับครู) และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง ถ้านักเรียนพบอุปสรรคในการทำงาน นักเรียน จะล้มเลิกงานนั้น				
2.	นักเรียนตั้งใจเรียน แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ไม่ชอบก็ ตาม				
3.	นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน				
4.	นักเรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลา				
5.	นักเรียนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจาก ปฏิบัติของตนเอง				
6.	นักเรียนมีความพยายามในการเรียน				
7.	นักเรียนส่งงานที่ครูมอบหมายตรงตามเวลา				
8.	นักเรียนมาโรงเรียนทันเวลาเข้าแถวเคารพธง ชาติ				
9.	นักเรียนตรวจทานงานหรือการบ้านก่อนส่งเสมอ				
10.	นักเรียนปฏิบัติตามที่ตนเองสัญญาไว้เสมอ				
11.	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงาน หรือการเรียนของตนเอง				
12.	ถ้าพบว่ามีวิชาใดที่ไม่เข้าใจ นักเรียนจะ พยายามทำความเข้าใจ โดยการถามเพื่อนหรือ ครู หรืออ่านทบทวนด้วยตนเอง				

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
13.	นักเรียนทำการบ้านตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลา				
14.	เมื่อเห็นข้าวของเครื่องใช้ในห้องเรียนวางไว้เกะกะ นักเรียน จะต้องลงมือจัดให้เป็นระเบียบ				
15.	นักเรียนใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียน หรือค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียน				
16.	ถ้าพบบทเรียนยาก ๆ นักเรียนจะอ่านทบทวนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนกว่าจะเข้าใจ				
17.	นักเรียนปฏิบัติตามข้อบังคับของโรงเรียน				
18.	ถ้าพบว่าไม่มีชื่อของนักเรียนในใบแต่งตั้งเวรทำความสะอาดโรงเรียน นักเรียนจะบอกให้คุณครูทราบ				
19.	นักเรียนจัดเก็บที่นอนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย				
20.	นักเรียนพยายามฝึกหัดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานที่ไม่ถนัด				
21.	เมื่อนักเรียนทำผิดกฎระเบียบ หรือทำสิ่งของเสียหาย โดยไม่มีใครเห็นนักเรียนจะทำเฉย ๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นทราบ				
22.	เมื่อวางแผนจะทำสิ่งใด นักเรียนมักจะทำตามแผนที่วางไว้				
	ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม				
23.	ก่อนจะออกนอกห้องเรียนจะขออนุญาตคุณครู				
24.	เมื่อนักเรียนมีความจำเป็นต้องขาดเรียน นักเรียนแจ้งให้คุณครูทราบล่วงหน้า				
25.	เมื่อแบ่งงานกันทำแล้วแต่ยังมีงานส่วนหนึ่งที่ยังไม่เสร็จ นักเรียนจะช่วยทำงานจนแล้วเสร็จ				
26.	เมื่อนักเรียนเก็บของได้ แม้จะไม่มีใครเห็น นักเรียนก็จะนำส่งคุณครู				

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
27.	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัด				
28.	เมื่อนักเรียนเลิกเรียนแล้วจะช่วยปิดไฟและพัดลมในห้องเรียน				
29.	วันใดที่เป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนจะรีบไปโรงเรียนแต่เช้า				
30.	เมื่อมีงานกลุ่มเกิดความผิดพลาด นักเรียนมักอ้างว่าเป็นความผิดของเพื่อนในกลุ่ม				
31.	นักเรียนยินยอมให้เพื่อนต่อว่าโดยไม่โกรธเมื่อนักเรียนผิดสัญญา				

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเด็นแบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ และให้คำแนะนำความสอดคล้องของคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ (สำหรับผู้ปกครอง) และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง ถ้านักเรียนพบอุปสรรคในการทำงาน นักเรียน จะล้มเลิกงานนั้น				
2.	นักเรียนตั้งใจเรียน แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ไม่ชอบก็ ตาม				
3.	นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบของโรงเรียน				
4.	นักเรียนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจาก ปฏิบัติของตนเอง				
5.	นักเรียนมีความพยายามในการเรียน				
6.	นักเรียนแปรงฟันก่อนนอน				
7.	นักเรียนตรวจทานงานหรือการบ้านก่อนส่งเสมอ				
8.	นักเรียนปฏิบัติตามที่ตนเองสัญญาไว้เสมอ				
9.	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงาน หรือการเรียนของตนเอง				
10.	ถ้าพบว่ามีวิชาใดที่ไม่เข้าใจ นักเรียนจะ พยายามทำความเข้าใจ โดยการถามเพื่อนหรือ ครู หรืออ่านบททวนด้วยตนเอง				
11.	นักเรียนใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียน หรือ ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียน				

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
12.	ถ้าพบบทเรียนยาก ๆ นักเรียนจะอ่านทบทวนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนกว่าจะเข้าใจ				
13.	นักเรียนจัดเก็บที่นอนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย				
14.	นักเรียนพยายามฝึกหัดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานที่ไม่ถนัด				
15.	เมื่อนักเรียนทำผิดกฎระเบียบ หรือทำสิ่งของเสียหาย โดยไม่มีใครเห็นนักเรียนจะทำเฉย ๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นทราบ				
16.	เมื่อวางแผนจะทำสิ่งใด นักเรียนมักจะทำตามแผนที่วางไว้				
17.	นักเรียนจะอ่านหนังสือ ทำการบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมายโดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องเตือน				
18.	ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เมื่อนักเรียนมีความจำเป็นต้องขาดเรียน นักเรียนแจ้งให้คุณครูทราบล่วงหน้า				
19.	ในวันหยุดนักเรียนจะช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่สามารถจะทำได้				
20.	ถ้านักเรียนออกไปเที่ยวนอกบ้าน นักเรียนจะกลับตรงเวลาที่บอกไว้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง				
21.	นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง				

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเด็นแบบวัดเจตคติต่อความรับผิดชอบ และให้คำแนะนำความสอดคล้องของคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนทุกครั้ง				
2.	นักเรียนส่งการบ้านที่ครูมอบหมายให้ทำตรงตามเวลาที่กำหนด				
3.	แม้งานจะยากนักเรียนพยายามทำเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย				
4.	ถ้านักเรียนได้รับมอบหมายให้ทำงานนักเรียนจะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จทุกครั้ง				
5.	นักเรียนรับประทานอาหารเช้าที่ไม่มีประโยชน์ต่อสุขภาพเช่น ลูกอม น้ำอัดลม เป็นประจำ				
6.	นักเรียนรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองเป็นประจำ เช่น แปรงฟันก่อนนอน ล้างมือก่อนและหลังรับประทานอาหารเช้าทุกครั้ง				
7.	นักเรียนมีความตั้งใจเรียนในการเรียน				
8.	นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นเพื่อนๆ ทำผิดระเบียบของโรงเรียน				
9.	นักเรียนรู้สึกว่าเป็นเรื่องเสียหายถ้าต้องผิดสัญญาหรือผิดนัดกับผู้อื่น				
10.	นักเรียนทำงานที่พ่อแม่มอบหมายสำเร็จทุกครั้ง				
11.	นักเรียนรู้สึกว่ามีผู้ที่ไม่มีความรับผิดชอบเป็นผู้ที่ไม่มีความอดทนและวินัย				

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
12.	นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ทุกครั้ง				
13.	การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านเป็นสิ่งจำเป็นที่ควร ทำ				
14.	การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของโรงเรียน เป็นหน้าที่ของนักเรียนทุกคน				
15.	นักเรียนช่วยปฏิบัติงานของโรงเรียนทุกครั้ง				
16.	นักเรียนไม่เคยปฏิบัติเสงงานที่ครูหรือพ่อแม่ มอบหมายทุกครั้ง				
17.	ถ้าเพื่อนร้องขอให้ช่วยแนะนำในบทเรียนที่ไม่ เข้าใจก็ยินดีช่วยอธิบายให้เพื่อนฟังเสมอ				
18.	นักเรียนมักจะหลีกเลี่ยงการทำความสะอาด ห้องเรียนซึ่งเป็นเวรทำความสะอาดของนักเรียน เสมอ				
19.	ถึงแม้นักเรียนจะมีอุปสรรคในการทำงาน นักเรียนก็จะพยายามทำให้สำเร็จเสมอ				
20.	นักเรียนจะยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจาก การปฏิบัติของตนเองเสมอ				

ภาคผนวก ข
ภาพประกอบการอบรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาพประกอบกิจกรรมอบรม
หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลพระพุทธรบาท
กล่าวเปิดการอบรมและมอบนักเรียนให้เป็นศิษย์ในการอบรม

กล่าวแนะนำพระวิทยากรในการอบรมและบอกวัตถุประสงค์

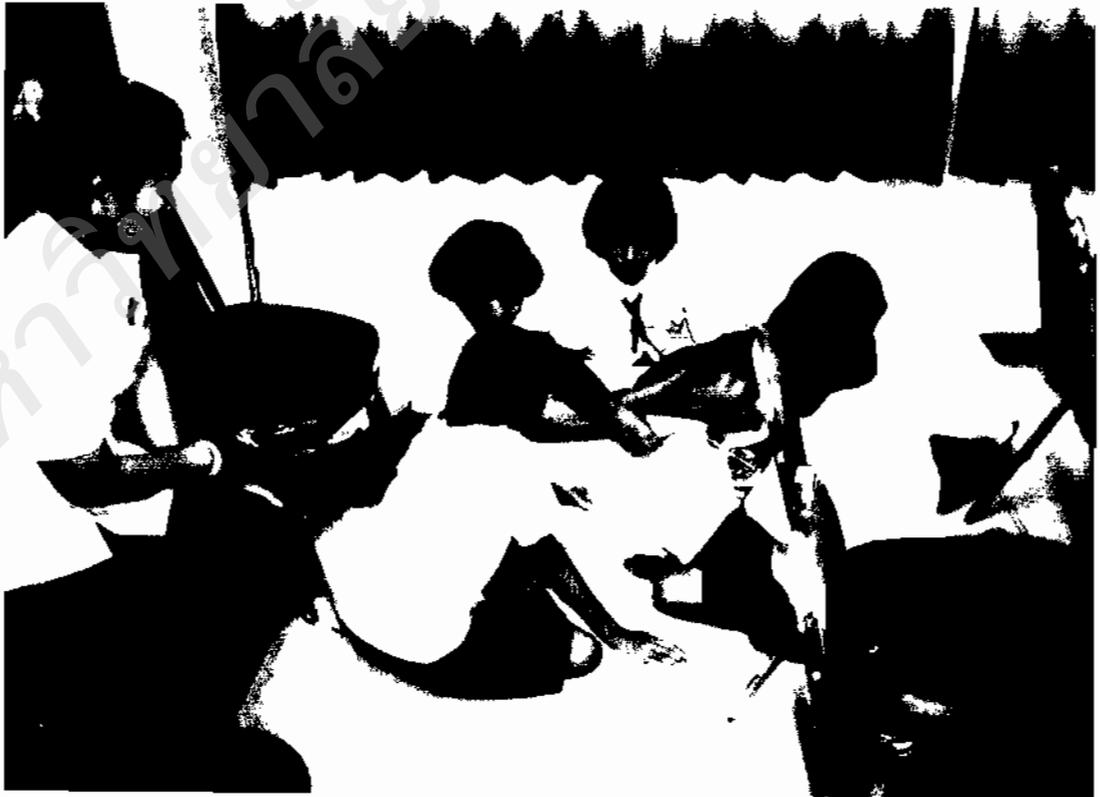
พระวิทยากรกำลังนำเสนอการอบรม

พระวิทยากรกำลังนำเสนอการอบรม

นักเรียนกำลังระดมสมองเป็นกลุ่ม

นักเรียนเป็นตัวแทนนำเสนอความคิดเห็นหน้าห้อง

นักเรียนกำลังร่วมกันฝึกคิดให้เป็นคนขยันและอดทน ตามกิจกรรมการอบรม

นักเรียนนั่งสมาธิและตั้งใจอธิฐานว่าจะเป็นคนดี มีความรับผิดชอบ

ภาพถ่ายหลังการอบรม

